

PL-CZ

FORUM

2023

FORUM POLSKO-CZESKIE 2023

| **Raport**

Instytut Nowej Europy

AUTORZY

Dr Artur Bartoszewicz

Doktor nauk ekonomicznych, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. Ekspert w dziedzinie polityki publicznej, między innymi w obszarze strategii państwa i gospodarki. Ekspert Narodowego Centrum Badań i Rozwoju oraz Centrum Projektów Polska Cyfrowa. Przewodniczący Rady Programowej Instytutu Nowej Europy.

Marcin Bartoszewicz

Student na kierunku Ekonomia międzynarodowa Szkoły Głównej Handlowej i kierunku lekarskiego Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

Aleksy Borówka

Wiceprezes Fundacji Instytut Nowej Europy, Doktorant na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Były Przewodniczący Krajowej Reprezentacji Doktorantów. Laureat I, II, III Międzynarodowej Olimpiady Geopolitycznej. Autor ponad dwudziestu artykułów i rozdziałów monografii naukowych, poświęconych bezpieczeństwu, polityce, stosunkom międzynarodowym.

Dr Karel Sál

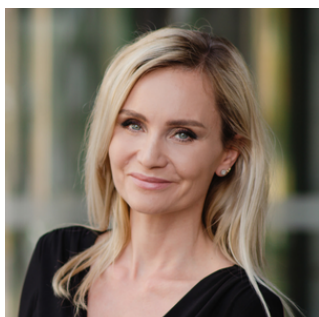
Analitik w Instytucie Polityki i Społeczeństwa, politolog skupiający się na systemach wyborczych, zachowaniu elektoratu, docieraniu do grup elektoratu. Ekspert w zakresie sondaży i nowych technik badawczych. Jego praca w IPPS poświęcona jest dezintegracji tradycyjnych systemów ideologicznych, kwestii wolności słowa, przyszłości integracji Europejskiej, czeskiej polityki wewnętrznej.

AUTORZY

Dr Šárka Shoup

Dyrektor Instytutu Polityki i Społeczeństwa. Šárka zajmuje się problematyką transatlantycką, ekonomiczną i migracyjną. Jest doktorem nauk, inżynierem oraz ukończyła dwa kierunki studiów magisterskich. Jej rozprawa doktorska została poświęcona migracjom. Studiowała w Meksyku i we Francji.

Dr Katarzyna Obłąkowska

Doktor nauk o polityce i administracji, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. Socjolog, ekspert w obszarze polityk publicznych i badań społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego, turystyki, tożsamości, zaufania, rozwoju społeczno-ekonomicznego. Członkini Rady Programowej Instytutu Nowej Europy.

Sandra Krawczyszyn

Koordynatorka komunikacji i promocji w Instytucie Nowej Europy, absolwentka studiów magisterskich "Contemporary China Studies" na Uniwersytecie w Renmin. Autorka "Jadeitowego Podcastu" i publikacji poświęconych społeczeństwu chińskiemu.

The project "Intensifying Polish-Czech Cooperation on the foreign policy priorities of both countries in 2023" aims to create a substantive basis for intensifying Polish-Czech cooperation in the field of foreign policy priorities of both countries. Public task financed by the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland within the grant competition "Polish-Czech Forum 2023". The cost of the project and the amount of the grant is PLN 55 000,00.

SPIS TREŚCI

WSTĘP

s. 5-7

ROZDZIAŁ 1 Dr Karel Sál, "Wpływ wojny rosyjsko-ukraińskiej na politykę zagraniczną Republiki Czeskiej"
s. 8-16

ROZDZIAŁ 2 Marcin Artur Bartoszewicz, "Czeskie zaangażowanie w Grupie Wyszehradzkiej a Inicjatywa Trójmorza - wiarygodna podstawa dla intensyfikacji polsko-czeskich stosunków bilateralnych?"
s. 17-28

ROZDZIAŁ 3 Aleksy Borówka "Dobre praktyki rozwoju przemysłu zbrojeniowego - wybrane przykłady czeskiego przemysłu broni palnej"
s. 29-35

ROZDZIAŁ 4 Dr Katarzyna Obłąkowska, Dr Artur Bartoszewicz, "Kryzys energetyczny w Europie Środkowo-Wschodniej: wyzwania transformacji"
s. 36-55

ROZDZIAŁ 5 Dr Šárka Shoup, "Migracje i kryzysy humanitarne"
s. 56-69

ROZDZIAŁ 6 Dr Katarzyna Obłąkowska, Dr Artur Bartoszewicz, "Aktualne uwarunkowania rozwoju czesko-polskiej współpracy gospodarczej"
s. 70-80

PODSUMOWANIE

s. 81-85

WSTĘP

Niniejszy raport powstał w ramach projektu Forum Polsko-Czeskie 2023, mającego na celu stworzenie merytorycznych podstaw do zintensyfikowania współpracy polsko-czeskiej w zakresie priorytetów polityki obu państw. Destabilizacja architektury bezpieczeństwa w Europie, będąca rezultatem drugiej fazy wojny rosyjsko-ukraińskiej, doprowadziła do istotnych zmian politycznych w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. W szczególności, działania na rzecz wsparcia broniącej się przed nieuzasadnioną agresją zbrojną Ukrainy, doprowadziły do wzmocnienia współpracy bilateralnej i multilateralnej w regionie, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy Polski z Czechami. Zauważalna poprawa relacji bilateralnych polsko-czeskich tworzy przestrzeń do zacieśnienia współpracy w zakresie wspólnych wyzwań przestrzeni międzynarodowej, do których nawiązują priorytety prezydencji Republiki Czeskiej w Grupie Wyszehradzkiej. W ramach współpracy w V4, Republika Czeska będzie skupiała się na wspieraniu Ukrainy, zwalczaniu nielegalnej imigracji do Unii Europejskiej czy działalności na rzecz włączenia Bułgarii i Rumunii do strefy Schengen. Nie ulega wątpliwości, że wraz z rozwojem zaangażowania Polski w regionie Europy Środkowo-Wschodniej, relacje z Republiką Czeską stają się jednym z ważniejszych kierunków realizacji polityki zagranicznej RP. Jednakże, dla potrzeb dalszego poszerzania i pogłębiania polsko-czeskiej współpracy, konieczne jest zrozumienie szeregu czynników społecznych, oddziałujących na politykę Republiki Czech. W rozdziale poświęconym wpływowi wojny rosyjsko-ukraińskiej na politykę zagraniczną Republiki Czeskiej, Karel Sál podkreśla znaczenie percepcji Federacji Rosyjskiej oraz pamięci politycznej w zakresie zagrożenia, które Federacja Rosyjska tworzyła, tworzy i najprawdopodobniej będzie tworzyć, względem Czech. Co istotne, to właśnie Republika Czeska figuruje na liście tzw. państw wrogich Rosji.

Warto podkreślić, że zrozumienie charakterystyki zjawisk politycznych w społeczeństwie czeskim, ze szczególnym uwzględnieniem skupienia się na polityce wewnętrznej oraz silnemu poparciu dla polityki Unii Europejskiej, jest kluczowe w kontekście rozwijania pozytywnych stosunków z Czechami. Republika Czeska dąży do realizacji polityki strategicznego partnerstwa z Polską a rozwiązanie konfliktu wokół kopalni węgla brunatnego w Turowie podkreśla coraz bardziej pozytywne postrzeganie wartości współpracy bilateralnej. Marcin Bartoszewicz, w rozdziale poświęconym problematyce zaangażowania Czech w Grupie Wyszehradzkiej i Inicjatywie Trójmorza, podkreśla istnienie pewnej dozy konfliktogenności stosunków polsko-czeskich. W obliczu eurosceptycznej postawy Węgier i zmian na słowackiej scenie politycznej po wyborach z września 2023 r., to właśnie Polska staje się głównym partnerem współpracy w formacie V4. Równolegle, chociaż rozwój infrastruktury Inicjatywa Trójmorza może przyczynić się do zmniejszenia negatywnego oddziaływania skutków wielowymiarowego kryzysu, to przyszłość zaangażowania czeskiego w formacie 3SI jest niepewna. Niska świadomość Czechów w zakresie rezultatów i korzyści inwestycji w regionalny rozwój infrastruktury komunikacyjnej, energetycznej i cyfrowej powoduje, że nie więcej niż co dziesiąty Czech wie o istnieniu Inicjatywy Trójmorza. Republika Czeska jest państwem charakteryzującym się bardzo dobrze rozwiniętym i konkurencyjnym przemysłem zbrojeniowym. Aleksy Borówka w rozdziale poświęconym dobrym praktykom rozwoju przemysłu zbrojeniowego wskazuje na przykład sukcesów działalności czeskiego przedsiębiorstwa, produkującego broń palną. Czeski system obronności państwa jest silnie oparty o społeczny fundament, który pozytywnie wpływa na bezpieczeństwo Republiki Czeskiej. Podobnie jak Polska, również Czechy są państwem szczególnie wrażliwym na wzrost cen energii, czego dowodzi dr Katarzyna Obłąkowska. W tym kontekście, Polska ma szansę zacieśnić stosunki bilateralne poprzez rozwój infrastruktury energetycznej, pozwalającej Czechom na dywersyfikację dostaw paliw płynnych a także na współpracę w zakresie międzypaństwowego transferu energii elektrycznej. Równocześnie, utrzymywanie dobrosąsiedzkich stosunków będzie ważne także w perspektywie wysiłków na rzecz transformacji energetycznej państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polski. Przestrzenią do zacieśniania współpracy w zakresie polityki zagranicznej obu państw jest zwalczanie nielegalnej migracji. Dr Šárka Shoup wskazuje na konieczność podejmowania wspólnego, europejskiego wysiłku na rzecz stabilizowania sytuacji w państwach pochodzenia migrantów. Działania na rzecz uszczelnienia zewnętrznych granic UE stanowiąc będą obszar możliwości zacieśnienia współpracy polsko-czeskiej. Dr Artur Bartoszewicz, wskazując wzrost wymiany handlowej pomiędzy Polską a Czechami, wskazuje także liczne wyzwania współpracy gospodarczej, wynikającej również z protekcjonistycznego nastawienia względem produkcji krajowej w Czechach.

Warto podkreślić, że społeczeństwo czeskie charakteryzuje silnie rozwinięty patriotyzm gospodarczy. Szansą na zacieśnienie stosunków bilateralnych jest także podjęcie wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, które są perspektywiczne w wielu sektorach gospodarki; jednakże, efektywność takich działań uzależniona jest od zrozumienia charakterystyki Republiki Czeskiej i zdolności do poszukiwania rozwiązań, umożliwiających uzyskanie obopólnych korzyści.

ROZDZIAŁ 1

DR KAREL SÁL

“WPŁYW WOJNY ROSYJSKO-UKRAIŃSKIEJ NA POLITYKĘ ZAGRANICZNĄ REPUBLIKI CZESKIEJ”

Początek drugiej fazy wojny rosyjsko-ukraińskiej uderzył w Republikę Czeską, gdy znajdowała się ona w innej sytuacji, niż pozostałe państwa regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Wówczas, Republika Czeska została już umieszczona na liście wrogich państw Federacji Rosyjskiej[1][2], z uwagi na działania podjęte przez stronę czeską po ogłoszeniu zorganizowanego przez Rosję ataku terrorystycznego w Vrbětice, w którym zostało zabitych dwóch obywateli Czech. Nieudana próba szybkiego podbicia Ukrainy przez Rosję przyspieszyła uprzednio rozpoczęty proces, który można opisać jako rozłam czesko-rosyjski.

Stosunki czesko-rosyjskie: krótkie wprowadzenie

Natura stosunków pomiędzy Republiką Czeską, Rosją i Ukrainą jest w dużej mierze definiowana przez historyczne kamienie milowe i wydarzenia XIX i XX wieku. Stosunki pomiędzy czeską sceną polityczną a rosyjskim kręgiem rządowymi mogą być datowane na połowę XIX wieku, który charakteryzował się słowianofilstwem niektórych polityków czeskiej narodowości a także myślicieli ówczesnych Austro-Węgier. Romantyczna idea carskiej Rosji (np. Karel Kramář) jako prawdopodobnego sojusznika, opierająca się na kulturowej bliskości, a także jako gwaranta narodowej suwerenności Czechów, była napędzana przede wszystkim przez niekompletny obraz zacofanego państwa na skraju Europy. Wizyty studyjne czeskich intelektualistów miały w większości dewastujący efekt na reputację Rosji, czemu dowodzi parafraza słów jednego z najistotniejszych czeskich rewitalistów, Karela Havlíčka Borovského: „**Wybrałem się do Rosji jako Słowianin i wróciłem jako Czech**”[3].

Bolszewicki zamach stanu i sytuacja wolontarystycznych legionów Czechosłowackich w Rosji, które militarnie sprzeciwiły się powstawaniu Związku Radzieckiego, doprowadziły do definitywnego załamania romantyzowanych idei. W 1918 r., Czechosłowacy wygrali pierwszą i ostatnią bitwę morską z Armią Czerwoną na Jeziorze Bajkalskim. Po ustanowieniu republiki (1918), Czechosłowacja stała się destynacją rosyjskich emigrantów, uciekających przed Bolszewikami. Stosunki ze Związkiem Radzieckim w pierwszej połowie XX wieku były zdeterminowane przez zagraniczną sytuację polityczną, w szczególności powstające zagrożenie ze strony nazistowskich Niemiec. W 1935 r. Czechosłowacja podpisała traktat obronny ze Związkiem Radzieckim, jednakże, okazał się być zupełnie dysfunkcyjnym podczas kryzysu monachijskiego (wrzesień 1938 r.) a następnie podczas okupacji reszty Czechosłowacji przez nazistowskie siły Niemiec (marzec 1939 r.).

Zakończenie Drugiej Wojny Światowej przyniosło nowy i pozytywny wizerunek Związku Radzieckiego w Czechosłowacji. Wyzwolenie dużej części terytorium spod okupanta uczyniło ZSRR gwarantem niepodległości, gdy uprzedni sojusznicy, Wielka Brytania i Francja, zawiodły w postępie podczas zmierzchu Drugiej Wojny Światowej. Odmowa udziału w planie Marshalla a w konsekwencji komunistyczny pucz (1948) oznaczał całkowite zorientowanie Czechosłowacji na Związek Radziecki.

Kolejnym punktem zwrotnym, kształtującym nastawienie Czechosłowackiej opinii publicznej do Rosji była i jest do dziś inwazja armii Układu Warszawskiego z sierpnia 1968 r. Ówczesne kierownictwo Komunistycznej Partii Czechosłowacji (KSČ) sympatyzowała z ideą liberalizacji reżimu, co było kompletnie nieakceptowane przez Kreml. Ponieważ inwazja została przeprowadzona przez niemal wszystkich członków Układu Warszawskiego (włączając Polską Republikę Ludową, Węgierską Republikę Ludową i Niemiecką Republikę Demokratyczną), głównym okupantem dla większości czechosłowackiej opinii publicznej był Związek Radziecki i jego lider, Leonid Iljicz Breżniew. Po Aksamitnej Rewolucji z 1989 r., imponujący kontyngent 73,5 tysiąca rosyjskich żołnierzy i ponad 40 tysięcy członków ich rodzin[4], został przemieszczony do ZSRR.

Po rozpadzie Układu Warszawskiego i upadku ZSRR w 1991 r., rozpoczął się nowy okres stosunków pomiędzy Czechosłowacją, Rosją a post-sowieckimi państwami (Ukrainą). W 1995 r., wymagania wizowe dla obywateli Rosji zostały zniesione, co skutkowało zwiększeniem emigracji do Republiki Czeskiej. W 1999 r., Republika Czeska razem z Polską i Węgrami, stały się pierwszymi państwami uprzedniego Bloku Wschodniego, które dołączyły do NATO.

Rok później, Republika Czeska przywróciła wymóg wizy dla Rosjan, z uwagi na dużą liczbę osób tej narodowości, które chciały pozostać w Czechach. Stosunki podczas pierwszych lat rządu Vladimira Putina mogą być określane jako ostrożne, gdy zrozumiano, że Rosja jest specyficznym ale ważnym elementem w ramach struktur europejskiej polityki bezpieczeństwa, głównie jako stabilny dostawca tanich surowców (przede wszystkim ropy naftowej i gazu ziemnego) przez sieć dystrybucji, budową w latach 60-tych XX wieku (ropociąg Družba).

Jeżeli spojrzymy na oświadczenia programowe rządu Republiki Czeskiej od 2000 r., na polu polityki zagranicznej znajdziemy niejasne sformułowania, takie jak „Rząd będzie kontynuował rozwój obustronnie korzystnych relacji z Federacją Rosyjską i z Ukrainą we wszystkich obszarach wspólnych interesów”[5]. Chociaż Służba Informacji o Bezpieczeństwie[6] regularnie ostrzegała, że rosyjska misja dyplomatyczna przeprowadzała wrogie działania na terytorium Republiki Czeskiej[7][28], reakcja rządu czeskiego i agencji rządowych była obojętna. W czeskim systemie partyjnym, głównymi zwolennikami dobrych stosunków z Rosją Putina była Komunistyczna Partia Bohemii i Moraw (KSČM; z uwagi na nostalgię za Sowietami oraz długookresowym zorientowaniem na ZSRR/Rosję), w mniejszym stopniu także Czeska Socjalistyczna Partia Demokratyczna (ČSSD) i dwóch prezydentów: Václav Klaus[8] i Miloš Zeman[9]. Republika Czeska skorygowała relacje pomiędzy Ukrainą i Rosją w 2009 r. w ramach sprawowania prezydencji w Radzie Unii Europejskiej; musiała także mierzyć się z przerwami dostaw gazu ziemnego do wschodnich państw UE z uwagi na ich spory, dotyczące opłat tranzytowych.

Rosyjska inwazja na Gruzję z 2008 r. (wojna w Osetii Południowej) wytworzyła napięcie w Republice Czeskiej pomiędzy ówczesnym rządem Mirka Topolánka i ówczesnym prezydentem, Václavem Klausem. Podczas gdy czeskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych wydało oświadczenie stwierdzające, że „Federacja Rosyjska stała się częścią konfliktu przez działania zbrojne przeciwko Gruzji”, oraz że „Republika Czeska w pełni wspiera terytorialną integrację i suwerenność Gruzji i wspiera rozmieszczenie międzynarodowych sił dla celów osiągnięcia i zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa w regionie konfliktów”[10], Prezydent Klaus oskarżył Gruzję o prowokowanie Rosji [11][28]. Zauważamy podobną reakcję w sytuacji wydarzeń Euromajdanu w Ukrainie i aneksji Krymu 6 lat później. Chociaż rząd Republiki Czeskiej potępił aneksję Krymu przez Federację Rosyjską [12][29], ówczesny Prezydent Miloš Zeman, pomimo porównania agresji do inwazji Układu Warszawskiego z 1968 r., wyraził zrozumienie, dotyczące tendencji dezintegrujących rosyjskojęzycznej populacji Krymu i wschodniej Ukrainy[13][30].

W tym samym roku, skład amunicji w miejscowości Vrbětice eksplodował i zginęło dwóch obywateli czeskich (będących pracownikami spółki zajmującej się sprzętem militarnym). Przez długi czas, wyglądało to na wypadek, ale prawdziwe zaskoczenie nadeszło siedem lat później. Wydarzenia z Vrbětice przeniosły Republikę Czeską z pozycji wspierania pragmatycznych relacji z Rosją do obozu oficjalnych wrogów.

Czesko-rosyjski rozłam

W niedzielę, 18 kwietnia 2021 r., nadzwyczajna konferencja prasowa została zwołana przez Premiera Andreja Babiša (ANO) oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Spraw Zagranicznych, Jana Hamáčka (ČSSD). **Premier powiedział mediom i widzom telewizji, że „istnieje racjonalne podejrzenie” zaangażowania funkcjonariuszy GRU, agentów Aleksandra Jewgienjewicza Myszkina i Anatolija Władimirowicza Chepiga, w eksplozję w miejscowości Vrbětice.** Osoby znane z próby zamordowania podwójnego agenta Siergieja Skripala w Salisbury (Wielka Brytania), miały znajdować się w południowo-wschodnich Morawach podczas tych krytycznych dni. W momencie wjazdu do Republiki Czeskiej, obaj funkcjonariusze legitymowali się spreparowanymi paszportami, wydanymi przez rosyjski wywiad GRU, który później został użyty podczas wydarzeń w Wielkiej Brytanii[14].

W odpowiedzi, Republika Czeska wydalila 18 rosyjskich „dyplomatów”, których czeskie służby specjalne zidentyfikowały jako ryzyko dla bezpieczeństwa. W odwecie, Rosja wydalila 20 pracowników Ambasady Czech w Moskwie następnego dnia, włączając szesnastu dyplomatów. Strona czeska oceniła ten krok jako nieracjonalny i poprzez wydalenie pozostałych 63 rosyjskich pracowników ambasady w Pradze, zrównała liczbę pracowników ambasad obu państw[15]. Rozłam zakończył się włączeniem Republiki Czeskiej jako pierwszego z europejskich państw i pierwszego państwa Unii Europejskiej do listy tak zwanych państw wrogich Federacji Rosyjskiej, obok Stanów Zjednoczonych Ameryki[2].

Po wyborach parlamentarnych w 2021 r., zwycięska, opozycyjna koalicja SPOLU[16], razem z innymi partnerami – Piratami i ruchem STAN – chciała przeprowadzić „rewizję relacji z Rosją i Chinami”, po raz pierwszy jako część rządowego oświadczenia programowego, a także ogłosiła decyzję, że **„konstrukcja nowego (nuklearnego) źródła energii w Dukovany (...) nie zostanie zbudowana przez rosyjskie albo chińskie spółki”**[17]. Rosyjski atak na Ukrainę, który rozpoczął się w dniu 24 lutego 2022 r. tylko potwierdził nastawienie czeskich przedstawicieli politycznych względem Rosji, gdy wszyscy ważni aktorzy, uwzględniając poprzedniego prorosyjskiego Prezydenta Zemana[18], silnie potępili inwazję. Ważnym momentem dla czeskiej dyplomacji zagranicznej względem Rosji była wizyta Premiera Czech, Petra Fiali razem z polskim Premierem Mateuszem Morawieckim i słoweńskim Premierem Janezem Janšą w Kijowie, w dniu 15 marca 2022 r., która uplasowała Republikę Czeską pomiędzy państwami istotnie wspierającymi ukraiński rząd. Jako jedno z pierwszych państw Unii Europejskiej, Republika Czeska dostarczyła Ukrainie ciężki sprzęt, w tym kilkanaście czołgów bojowych T-72M i bojowych wozów piechoty[19].

Inna ważną zmianą na politycznej mapie Republiki Czeskiej była elekcja nowego Prezydenta Czech, Petra Pavla w styczniu 2023 r. Były Szef Sztabu Generalnego Armii Czech (2012–2015) i uprzedni Szef Komitetu Wojskowego NATO (2015–2018) przez długi czas utrzymywał pogląd, że Rosja to zagrożenie dla bezpieczeństwa[20]. Również w marcu 2023 r., po raz pierwszy od 1989 r. i z uwagi na wojnę rosyjsko-ukraińską, rząd Republiki Czeskiej zaktualizował swoje oświadczenie programowe[21], w którym wyzwania kreowane przez wojnę we wschodniej Ukrainie zostały doprecyzowane a także nastąpiło uwzględnienie kroków, koniecznych do podjęcia polu bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji źródeł energii[22].

Sytuacja obecna i przyszłość

Współczesna koncepcja polityki zagranicznej Republiki Czeskiej sięga 2015 r. W rozdziale Inne terytoria możemy przeczytać o Rosji: **„Czeska polityka względem Rosji, uwzględniając poziom politycznych i ekonomicznych kontaktów, będzie zależała od respektowania przez Federację Rosyjską prawa międzynarodowego i integralności terytorialnej oraz suwerenności jej sąsiadów”**[23]. Biorąc pod uwagę, że Rosja pogwałciła poszanowanie prawa międzynarodowego i naruszyła terytorialną integralność Ukrainy, koncepcja jest aktualnie poddawana ponownym pracom, które, zgodnie z informacjami przekazanymi przez Ministra Spraw Zagranicznych, Jana Lipavskýego (Piraci), powinny być zaprezentowane przez Ministra Spraw Zagranicznych w połowie roku 2023 r.[24], co dotychczas jeszcze nie miało miejsca. Jednakże, możemy spodziewać się określenia Rosji istotnym zagrożeniem dla Republiki Czeskiej, Unii Europejskiej i NATO, a także znaczącego wsparcia dla Ukrainy w procesie wyzwolania terytoriów, kontrolowanych przed 2014 r.

Zaktualizowana strategia bezpieczeństwa Republiki Czeskiej wyraźnie stanowi, że „Rosja celowo działa przeciwko politycznej, ekonomicznej i społecznej stabilności Republiki Czeskiej. Jest fundamentalnym zagrożeniem dla naszego bezpieczeństwa” oraz, że **„Rosja wciąż rozważa Europę Środkową jako naturalny obszar swojego wpływu. Rosja kwestionuje prawo suwerenności państw do wyboru swoich sojuszników; celowo destabilizuje państwa w swoim sąsiedztwie, w Zachodnich Bałkanach, na Bliskim Wschodzie i na kontynencie afrykańskim”**[25]. W nawiązaniu do powyższego, Ministerstwo Spraw Zagranicznych przygotowało dokument nazywany się Raport o rewizji stosunków z Rosją, który w uzupełnieniu do ogólnych postanowień, wyraźnie wskazuje, że sankcje przeciwko Federacji Rosyjskiej będą stosowane w następnych latach, oraz że „Republika Czeska musi pracować z rosyjską mniejszością w Czechach, aby nie była źródłem problemów i ryzyka, ale szansy dla przyszłego ustanowienia stosunków pomiędzy Czechami a społeczeństwem rosyjskim”. Ponadto Republika Czeska podejmuje „wsparcie rosyjskiego społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka, rosyjskiej opozycji demokratycznej i niezależnego dziennikarstwa, a także demokratycznych emigrantów”[26].

Efekty wojny rosyjsko-ukraińskie na politykę zagraniczną Republiki Czeskiej występują w szczególności w bezpieczeństwie. Należy przez to rozumieć wsparcie Republiki Czeskiej dla wzmocnienia roli kolektywnej obrony w Europie, uwzględniając wsparcie dla włączenia Finlandii i Szwecji do NATO. Ponadto, jest to także kwestia nazwania Rosji poważnym zagrożeniem dla Republiki Czeskiej, gdyż Rosja aktywnie podejmuje działania, aby naruszyć jej wolność i spójność. Związane z efektami wojny rosyjsko-ukraińskiej jest także wypełnienie zobowiązania do przekazywania 2% PKB na obronność, które rząd obiecał wprowadzić do oświadczenia programowego już w 2024 r.[21][17] oraz olbrzymie zakupy nowego sprzętu militarnego. W obszarze bezpieczeństwa energetycznego, można dostrzec przyspieszenie wysiłków na rzecz dywersyfikacji źródeł ropy naftowej i gazu ziemnego, nabycie udziałów w terminalu LNG w Holandii (2022), wsparcie dla rozwoju rurociągu TAL, konstrukcji połączeń gazowych z Polską w regionie Morawsko-Śląskim (STORK II – wskazany na oficjalnej liście projektów Inicjatywy Trójmorza).

Finalnie, jest to także żądanie całkowitego wycofania rosyjskich sił z Ukrainy (uwzględniając Donbas i Krym), gwarancje bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej dla Ukrainy, wsparcie ukraińskiego członkostwa w Unii Europejskiej do NATO

RESOURCES

- [1] Jako pierwsze państwo europejskiej pierwszej państwo członkowskie Unii Europejskiej
- [2] TASS, 2021: Russian government approves list of unfriendly countries, artykuł dostępny na portalu Tass.com, źródło: <https://tass.com/politics/1289825> [dostęp: 30.09.2023]
- [3] Dokładny cytat z oryginalnego dzieła Słowianie i Bohemia Karela Havlíčka Borovský'ego w Pražské noviny z 1846 r.: „Rosyjskie mrozy i inne rosyjskie rzeczy zgasiły ostatnią iskrę ogólnosłowiańskiej miłości we mnie; nigdy nie miałem odrobiny kosmopolityzmu bez tego, więc wróciłem do Pragi w Bohemii”. (Borovský, 1846, tłumaczenie autora, Karela Sála)
- [4] Pešková M., Jsem imigrant = Ja - immigrant : imigranti z bývalých zemí SSSR v České republice, wyd. 1, wydawca: Ústí nad Labem: Vlasta Králova, 2006, s. 49
- [5] PPV, 2002, Programové prohlášení vlády, Praga 2002, s. 29, źródło: https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vladimir-spidla/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf [dostęp: 30.09.2023]
- [6] Bezpečnostní informační služba (BIS) – Služba Informacji o Bezpieczeństwie, tajna służba Republiki Czeskiej
- [7] Cytat z rocznego raportu Služby Informacji o Bezpieczeństwie za rok 2013: „W przypadku rosyjskich misji dyplomatycznych, liczba funkcjonariuszy wywiadu pod przykrywą dyplomatów była ekstremalnie wysoka w 2013 r. a w dodatku została uzupełniona przez funkcjonariuszy wywiadu, którzy podróżowali do Republiki Czeskiej niezależnie (turyści, ekspercki, członkowie środowiska akademickiego, biznesmeni...” BIS, 2013, s. 9, (tłumaczenie autora, Karela Sála)
- [8] Prezydent Czech w latach 2003-2013, wybrany niebezpośrednio przez parlament.
- [9] Prezydent Czech w latach 2013-2023, wybrany bezpośrednio.
- [10] Vláda ČR (2008), Konfliktem mezi Gruzii a Ruskem se zabývají ministři zahraničí EU, artykuł z dnia 12.08.2008 r. dostępny na portalu Vláda.cz, źródło: <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=39922&tmplid=50> [dostęp: 30.09.2023]
- [11] "Rola gruzińskiego prezydenta, rządu i parlamentu w odpowiedzialności za sprowokowanie wojny jest niezaprzeczalna i oczywiście zgubna", źródło: Vaca 2008, (tłumaczenie autora, Karela Sála)
- [12] Ówczesny premier Bohuslav Sobotka (ČSSD) zadeklarował: „Jesteśmy z pewnością świadkami wojny propagandowej i próby usprawiedliwienia działań rosyjskiego przywództwa na Krymie”, źródło: Telewizja Czeska, 2014 (tłumaczenie autora, Karela Sála)
- [13] ČTK, 2014, Zeman nesouhlasí s ruskou vojenskou intervencí na Ukrajině a varuje: Vykopete příkop pro celou generaci, artykuł z dnia 01.03.2014 r. dostępny na portalu Eurozprávy.cz, źródło: <https://web.archive.org/web/20140301220713/http://m.domaci.eurozpravy.cz/politika/88428-zeman-nesouhlasí-s-ruskou-vojenskou-intervenci-na-ukrajine-a-varuje-vykopete-prikop-pro-celou-generaci/>: „Podczas gdy w pełni rozumiem interes większości rosyjskojęzycznej populacji Krymu, która została anektowana do Ukrainy w 1954 r. przez pozbawioną sensu decyzję Chruszczowa, mamy nasze doświadczenia z militarnej interwencji 1968 roku. I wierzę, że jakakolwiek interwencja utworzy głęboki rów który nie zostanie pokryty w ciągu pokolenia.” [dostęp: 30.09.2023]
- [14] ČTK, 2021, Do výbuchu ve Vrběticích byli zapojení ruští agenti, oznámil Babiš. Česko jich osmnáct vyhostí, artykuł z dnia 18.04.2021 dostępny na portalu Ceskatelevize.cz, źródło: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3299339-do-vybuchu-municniho-arealu-ve-vrbeticich-byly-podle-zjisteni-ceskych-bezpecnostnich> [dostęp: 30.09.2023]

- [15] Polaczyková, M. T., 2021, ČR vyhostí další zaměstnance ruské ambasády. Moskva se srovnáním počtů souhlasí, artykuł z dnia 23.04.2021 r. dostupný na portalu Denik.cz., zdroj: https://www.denik.cz/z_domova/cesko-rusko-ambasada-diplomate-vrbetice-spor-20210422.html [dostup: 30.09.2023]
- [16] Koalicia wyborcza zostala zlozona z trzech partii centro-prawicowych: Partii Spoleczenstwa Obywatelskiego (Obcanska demokracka strana, ODS), Tradycji Odpowiedzialnoci Dobrobytu 09 (Tradice Odpovednost Prosperita 09, TOP 09) i Unii Chrześcijańskiej i Demokratycznej – Czechosłowackiej Partii Ludowej (Křesťanská a demokracká unie – Československá strana lidová, KDU-ČSL)
- [17] PPV, 2022, Programové prohlášení vlády České republiky, Praha 2022, zdroj: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf> [dostup: 30.09.2023]
- [18] „To jest już dziś jasne, že data 24 lutego 2022 r. przejdzie do historii w tragiczny sposób, podobny do, przykładowo, 1 września 1939 r. czy 11 września 2001 r. Aktualne wydarzenia na Ukrainie utwierdzają fakt, że relatywnie długi okres pokoju w Europie był – zobaczymy jeszcze – w całej długości jej historii, raczej wyjątkiem niż zasadą.” Soukup, 2022, (tłumaczenie autora, Karela Sála)
- [19] ČTK, 2022, Česko zřejmě poslalo Ukrajině několik desítek tanků a bojových vozidel pěchoty, artykuł z dnia 05.04.2022 r. dostupný na portalu E15.cz, zdroj: <https://www.e15.cz/valka-na-ukrajine/cesko-zrejme-poslalo-ukrajine-nekolik-desitek-tanku-a-bojovych-vozidel-pechoty-1389046> [dostup: 30.09.2023]
- [20] ČTK, 2018, Rusko a Čína jsou pro nás větší hrozbou než terorismus, říká generál Pavel, artykuł z dnia 08.11.2018 r. dostupný na portalu Aktualne.cz, zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rusko-je-pro-nas-vetsi-hrozba-nez-terorismus-rika/r~9071d120e37a11e8b9390cc47ab5f122/>: „Z rosyjskiego punktu widzenia, jestešmy częścią NATO, i to jest postrzegane jako zagrożenie dla bezpieczeństwa. To dla czego mielibyšmy odczuwać że Rosja jest naszym przyjacielem” [dostup: 30.09.2023] (tłumaczenie autora, Karela Sála)
- [21] PPV, 2023, Programové prohlášení vlády České republiky. Praha březen 2023, zdroj: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Aktualizovane-Programove-prohlaseni-vlady-.pdf> [dostup: 30.09.2023]
- [22] „W połączeniu z sytuacją bezpieczeństwa w Europie, Republika Czeska będzie dążyć do dywersyfikacji zasobów i wzmocnienia infrastruktury nakierowanej na odejście od dostaw surowców z Federacji Rosyjskiej”, PPV, 2023, dz. cyt., s. 9; (tłumaczenie autora, Karela Sála)
- [23] MZV, 2015, Koncepce zahraniční politiky ČR, artykuł z dnia 13.07.2015 r. dostupný na portalu Ministerstvo zahraničních věcí české republiky, zdroj: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html
- [24] Český rozhlas, 2023, Nová koncepce zahraniční politiky by měla být hotova v polovině roku, artykuł z dnia 19.01.2023 r. dostupný na portalu Český rozhlas, zdroj: <https://cesky.radio.cz/nova-koncepce-zahranicni-politiky-mela-byt-hotova-v-polovine-roku-8772719> [dostup: 30.09.2023]
- [25] MZV, 2023, Bezpečnostní strategie České republiky. Praha červen 2023, s. 6, zdroj: https://www.mzv.cz/file/5161086/Bezpecnostni_strategie_2023.pdf [dostup: 30.09.2023]
- [26] Břešťan, R., 2023, Česko reviduje vztahy s Ruskem: „Je zásadní hrozbou pro naši bezpečnost a svobodu”, artykuł z dnia 13.04.2023 r. dostupný na portalu Hlaidacipes.org. zdroj: <https://hlaidacipes.org/cesko-reviduje-vztahy-s-ruskem-je-zasadni-hrozbou-pro-nasi-bezpecnost-a-svobodu/> [dostup: 30.09.2023]
- [27] Vaca, J., 2008, Za válku mohou Gruzínci, přitvrdil Klaus, artykuł z dnia 18.08.2008 r. dostupný na portalu Idnes.cz, zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/za-valku-mohou-gruzinci-pritvrdil-klaus.A080817_212741_zahranicni_dp [dostup: 30.09.2023]
- [28] BIS, 2013, Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2013, artykuł dostupný na portalu bis.cz, zdroj: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2013-vz-cz.pdf> [dostup: 30.09.2023]
- [29] Česká televize, 2014, Sobotka: EU musí vidět situaci na Ukrajině realisticky, artykuł z dnia 12.03.2014 r. dostupný na portalu Ceskatelevize.cz, zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1042468-sobotka-eu-musi-videt-situaci-na-ukrajine-realisticky> [dostup: 30.09.2023]

ROZDZIAŁ 2

MARCIN ARTUR BARTOSZEWICZ, "CZESKIE ZAANGAŻOWANIE W GRUPIE WYSZEHRADZKIEJ A INICJATYWA TRÓJMORZA – WIARYGODNA PODSTAWA DLA ZINTESNYFIKOWANIA STOSUNKÓW BILATERALNYCH POLSKO-CZESKICH?"

Czechy i Polska na wspólnej drodze do integracji europejskiej

W dniu 23 marca 1920 r. rozpoczęła się najnowsza historia formalnych, bilateralnych stosunków polsko-czeskich. Tego dnia w Warszawie chargé d'affaires Vladimír Radimský, działając na zlecenie ministra spraw zagranicznych Czechosłowacji, dostarczył list gabinetowy, stanowiący podstawę działalności stałego dyplomatycznego przedstawicielstwa Czechosłowacji w Polsce[1]. **Relacje dyplomatyczne między państwami w okresie międzywojennym charakteryzowały się wzajemną niechęcią, wynikającą z istotnych różnic w podejściu do polityki zagranicznej oraz ze sporów terytorialnych. Ten okres został trafnie nazwany przez polskiego historyka Andrzeja Paczkowskiego mianem stanu "zimnego pokoju" lub "chłodnego sąsiedztwa"**[2]. Po zakończeniu drugiej wojny światowej, niezależne stosunki bilateralne między państwami nie istniały – narzucone rządy komunistyczne działały pod wpływem Związku Radzieckiego. Centra kulturalne przy placówkach dyplomatycznych, jak i same placówki, były zaangażowane w działania propagandowe o charakterze ideologicznym, promując idee "przyjaźni państw socjalistycznych". Wszelkie niezależne relacje niższego szczebla, utrzymywane przez prywatnych interesariuszy gospodarczych, takich jak handlowcy czy bankierzy, przed wojną prowadzone przez konsulaty honorowe, były zwalczane, a same konsulaty honorowe zostały wkrótce po wojnie zamknięte. Dopiero w 1989 r., po upadku komunizmu w Czechosłowacji i Polsce, mogły zostać wznowione niezależne polityki zagraniczne niepodległych państw, a tym samym nawiązane stosunki bilateralne[1]. Oficjalny rozpad Czechosłowacji w dniu 31 grudnia 1992 r. skutkowało automatycznym nawiązaniem stosunków dyplomatycznych między Polską a obydwojma nowopowstałymi państwami-sпадkobiercami, w tym z Czechami, w dniu 1 stycznia 1993 r. Aby zachować ciągłość prawną stosunków bilateralnych, nowopowstałe państwo przystąpiło do traktatów i zobowiązało się dotrzymać umów zawartych wcześniej z Polską przez Czechosłowację[1].

Narody czeski, słowacki i polski połączyło wspólne doświadczenie historyczne – wcielenie do komunistycznego Bloku Wschodniego po II wojnie światowej a następnie skuteczne rozpoczęcie procesu obalenia autorytarnego reżimu w 1989 r. Narody te stanęły przed podobnymi wyzwaniami na drodze do demokratyzacji, gospodarki rynkowej i ostatecznej integracji europejskiej. Nowo wybrani przywódcy zdawali sobie sprawę z wspólnych interesów w tym zakresie. **Deklaracja o współpracy Rzeczypospolitej Polskiej, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej i Republiki Węgierskiej** w dążeniu do integracji europejskiej, podpisana w dniu 15 lutego 1991 r. przez Prezydentów Czechosłowacji i Polski, Václava Havla i Lecha Wałęsę, oraz Premiera Węgier, Józsefa Antalla, sygnalizowała powstanie nieformalnego formatu dialogu i współpracy – Trójkąta Wyszehradzkiego, którego celem było dążenie do spełnienia tych ambicji. Wkrótce potem, w 1993 r. stał się on Grupą Wyszehradzką, z czterema państwami członkowskimi, w związku z rozpadem Czechosłowacji. Miasto podpisania deklaracji – węgierski Wyszehrad, było miejscem spotkania królów Czech, Węgier i Polski w 1335r.[3]

W latach 1993–2003, w ramach formatu Wyszehradzkiego, odbywały się spotkania i konsultacje na różnych szczeblach rządowych, z istotnymi szczytami mającymi na celu koordynację działań w kierunku integracji europejskiej i euroatlantyckiej – wstąpienia do NATO (np. spotkanie głów państw i rządów, ministrów spraw zagranicznych krajów Grupy Wyszehradzkiej i prezydenta Stanów Zjednoczonych, Billa Clintona, w Pradze w 1994 r.; spotkania ministrów obrony krajów V4 w Warszawie w 1994 r. i w Gdyni w 1996 roku) oraz Unii Europejskiej (spotkanie negocjatorów UE z krajów V4 w Bratysławie w 1999 r., w Brukseli w 2000 r. i 2001 r.; Konsultacje V4 + Benelux na temat przyszłości Europy w 2002 r.; szczyt premierów krajów V4 i Benelux przed posiedzeniem Rady Europejskiej w Brukseli w 2004 r.)[4] [5].

Te wysiłki zaowocowały przystąpieniem państw Grupy Wyszehradzkiej do obu tych organizacji. Trzy z czterech państw członkowskich Grupy Wyszehradzkiej oficjalnie przystąpiły do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego 12 marca 1999 r., a Słowacja dołączyła w 2004 r.[6]. Był to ambitny krok w kierunku uwolnienia się państw V4 ze strefy wpływów rosyjskich. Wschodnie rozszerzenie Unii Europejskiej w 2004 r. było kontynuacją realizacji ambicji czterech wcześniejszych państw-satelitów Związku Radzieckiego. Razem z sześcioma innymi krajami kandydującymi udało się im spełnić niezbędne warunki i podpisać Traktat Akcesyjny w 2003 r. w Atenach. Spełnienie przez państwa Grupy Wyszehradzkiej kryteriów kopenhaskich było równoznaczne z potwierdzeniem dotychczasowych osiągnięć. Państwa Europy Środkowej mogły się pochwalić sprawnie działającymi, silnymi i stabilnymi instytucjami demokratycznymi, skutecznym wprowadzeniem gospodarek rynkowych oraz środowiskiem prawno-ustrojowym dostosowanym do wymagań i krajobrazu politycznego Unii Europejskiej[7]. Cele wyznaczone na etapie powstania tego formatu w 1991 r. zostały osiągnięte. Państwa Grupy Wyszehradzkiej były jednak zdeterminowane kontynuować współpracę, od tego momentu w ramach struktur Unii Europejskiej. Kolejny sygnał, dający nadzieję na działanie grupy w przyszłości, został wysłany w 2004 r., gdy czterej premierzy podpisali w Kroměříž Deklarację premierów Republiki Czeskiej, Republiki Węgierskiej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w sprawie **współpracy państw Grupy Wyszehradzkiej po ich przystąpieniu do Unii Europejskiej**[8].

Grupa Wyszehradzka, po przystąpieniu państw ją tworzących do struktur Unijnych, pozostała platformą wsparcia dla wysiłków związanych z integracją europejską, nie stanowiąc alternatywy dla UE. Idea współpracy w dziedzinach wspólnego interesu w szerszych, paneuropejskich strukturach została wkomponowana w nieformalną organizację tego formatu, opierającą się na regularnych kontaktach na wielu poziomach administracji państwowej – od spotkań szefów państw i ministrów po konsultacje eksperckie. Grupa Wyszehradzka posiada jedną składową instytucjonalną – Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, utworzony w 2000 r., którego celem jest **wspieranie rozwoju współpracy w dziedzinie kultury, wymiany naukowej, badań, edukacji, wymiany studentów oraz rozwoju współpracy transgranicznej i promocji turystyki**. Wpłaty do funduszu ze strony rządów krajów V4 regularnie i systematycznie wzrastały w latach po jego utworzeniu[9].

Dwanaście lat po przystąpieniu krajów Grupy Wyszehradzkiej do UE, w 2016 r. utworzono nową formę współpracy i dialogu w ramach UE. Dwanaście państw członkowskich, w tym wszystkie kraje V4, spotkało się w Dubrowniku, dając początek Inicjatywie Trójmorza. Ten projekt został zainicjowany przez Prezydentów Polski i Chorwacji[10]. Od tego czasu istnieją dwa formaty, które kraje Grupy Wyszehradzkiej mogą wykorzystać do wsparcia i promowania swoich wspólnych interesów. Te struktury powinny być rozpatrywane w kontekście ich relacji dwustronnych, ponieważ zarówno wpływają na nie, jak i są przez nie kształtowane.

Proces integracji euroatlantyckiej był niewątpliwie korzystny dla wszystkich krajów Grupy Wyszehradzkiej. Przystąpienie do UE przyniosło mierzalne korzyści ekonomiczne (dodatkowy wzrost PKB na mieszkańca w porównaniu z alternatywną ścieżką rozwoju poza strukturami UE) wszystkim czterem państwom członkowskim Grupy Wyszehradzkiej, przy czym szacunki dla Polski i Słowacji są szczególnie wysokie. Dla Czech i Węgier są one skromniejsze, częściowo z powodu początkowych różnic infrastrukturalnych[11]. Kraje postkomunistyczne znacznie skorzystały z dostępu do wspólnego rynku dóbr, usług i siły roboczej, choć jednocześnie doświadczyły pewnych wspólnych "kosztów" członkostwa; zmiennym przykładem jest zjawisko drenażu mózgow, przebiegający ze Wschodu na Zachód[12]. Członkostwo w NATO uwolniło te państwa od wpływów postsowieckich i zapewniło wieloletni pokój i bezpieczeństwo, wartość kluczową dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Znaczenie przystąpienia do struktur NATO jest oczywiste w kontekście obecnej wojny Rosji przeciwko Ukrainie.

Jednakże, po tych przełomowych wydarzeniach, pojawiły się nowe wyzwania. Po upadku żelaznej kurtyny, Europa była kontynentem nierówności; potencjał Europy Środkowej był ograniczony dziesięcioleciem wpływów sowieckich[13]. Arena polityczna Unii Europejskiej była, w dniu wschodniego rozszerzenia, obciążona znaczącymi dysproporcjami gospodarczymi i politycznymi[14], występującymi do dziś w mniejszym stopniu. W obliczu tych nierówności i pojawiających się nowych wyzwań, które dotyczą całej Unii Europejskiej - w tym kryzysu migracyjnego z 2015 r., trwającej wojny Rosji przeciwko Ukrainie oraz konfliktów w różnych obszarach na linii instytucje europejskie - Polska i Węgry, rola i jedność grupy V4 są wystawiane na próbę. Dzieje się to zwłaszcza wtedy, gdy kraje V4 wykazują odmienne podejścia do palących kwestii i mają różne wizje co do perspektyw dalszej współpracy.

Współczesna perspektywa Czech - Grupa Wyszehradzka i Inicjatywa Trójmorza

Podejście Czech do tych dwóch formatów współpracy, obserwowane w ciągu ostatnich dwóch dekad, jest pragmatyczne i ostrożne. Dwie alternatywne wizje zostały ukształtowane na początkowym etapie działalności Grupy Wyszehradzkiej – kontrastujące punkty widzenia dwóch prezydentów Czech. Václav Havel postrzegał grupę zarówno jako regionalną platformę wspomagającą wysiłki akcesyjne, jak również jako regionalnego gracza na arenie Europy Środkowej i Wschodniej. Václav Klaus był zwolennikiem indywidualnych relacji kraju z instytucjami euroatlantyckimi i uważał format współpracy Wyszehradzkiej za platformę ad hoc do wspólnego odnoszenia się do kwestii obecnych na agendach tych instytucji[15]. Te dwa punkty widzenia pozostały zakorzenione w polityce zagranicznej, prezentowanej przez kolejne czeskie rządy. Po przystąpieniu do Unii Europejskiej, koncepcje czeskiej polityki zagranicznej identyfikowały arenę unijną jako kluczową ramę do skutecznego prowadzenia polityki oraz Niemcy jako kluczowego partnera. W dokumentach podkreśla się gospodarcze powiązania i strategiczne znaczenie relacji czesko-niemieckich oraz rolę Niemiec w UE, na globalnej arenie gospodarczej i w formatach bezpieczeństwa międzynarodowego[16].

Kryzys migracyjny z 2015 r., który wywołał dyskusję w UE na temat mechanizmu relokacji, doprowadził do zintensyfikowania współpracy w ramach formatu V4. Kraje te przyjmowały wspólne stanowisko w sprawie migracji począwszy od września 2015 r. Ostatecznie, podejście Czech do europejskich propozycji było bardziej ugodowe w porównaniu z Węgrami i Polską, i pewna liczba migrantów została przez nie przyjęta[17]. Ten okres zbiegł się także z przejęciem władzy i uzyskiwaniem coraz większych wpływów na politykę zagraniczną przez obozy konserwatywny i eurosceptyczny w Polsce i na Węgrzech. Obawy związane z migracją przyczyniły się do zmiany rządu w Polsce, która nastąpiła w 2015 r. Nowo wybrany rząd rozpoczął głębokie reformy sądownictwa jeszcze w tym samym roku, a niedługo potem doszło do gwałtownego nasilenia napięć na osi Warszawa-Bruksela i podjęcia bezprecedensowych działań przeciwko państwu członkowskiemu z powodu obaw dotyczących "praworządności"[18]. Zmiany konstytucyjne na Węgrzech w tamtym okresie również doprowadziły do wszczęcia przez instytucje unijne procedur naruszeniowych, niemniej zostały przyjęte łagodniejsze względem Polski podejście, ze względu na członkostwo partii Fidesz we wpływowej Europejskiej Partii Ludowej. Węgry jednak odmówiły poparcia wezwań do nałożenia sankcji na Polskę[19]. Narastał konflikt na linii UE - V4.

W rezultacie, ideały czeskiej polityki zagranicznej polegające na współpracy z UE kolidowały z sygnałami, iż Grupa Wyszehradzka (V4) staje się "wichrzycielem" w Unii Europejskiej. Wynikało to m.in. z wykazywanego sprzeciwu wobec wielu inicjatyw pochodzących z Brukseli[15]. W czeskiej opinii publicznej zaczęły się przebijać bardzo sceptyczne opinie, określające Grupę Wyszehradzką mianem **toksycznej grupy; skupiającej nacjonalistów, ksenofobów i eurosceptyków; ignorującej zasady i normy, lekceważącej państwo prawa i wartości liberalno-demokratyczne**. Ogólnie rzecz biorąc, idea proeuropejskich aspektów współpracy w ramach V4 zaczęła być przyćmiewana przez opór wobec instytucji europejskich, co było trudne do zaakceptowania przez dużą część czeskiego społeczeństwa i klasy politycznej. Niektórzy zaczęli twierdzić, że format V4 stracił swoją polityczną użyteczność, gdy jego postrzeganie w Brukseli stało się negatywne. Pojawiły się obawy, że cele czeskiej polityki zagranicznej ucierpią na członkostwie w Grupie Wyszehradzkiej. Jednocześnie istniały głosy koncentrujące się na sukcesie jednolitego stanowiska i odnotowujące zwiększoną spójność grupy, po wypracowaniu wspólnego podejścia w sprawie migracji[20].

Czechy były niechętne do otwartego poparcia lub dołączenia do "rewolucji" Węgier i Polski. Niemniej jednak, za rządów byłego premiera Andreja Babiša (2017-2021), stosunki czesko-węgierskie były serdeczne. Węgierski premier Viktor Orbán otwarcie wyraził swoje poparcie dla Babiša, apelując na Szczycie Demograficznym w Budapeszcie w 2021 r.: **"Andrej, stajesz przed wyborami: proszę, wygraj"**. [21] W tym czasie pojawiły się również zarzuty naruszenia zasad konfliktu interesów i nadużycia środków unijnych wobec ówczesnego premiera Czech. Krytyka na forum europejskim skierowała Babiša w głębszy, tym razem osobisty, konflikt z instytucjami[22].

Inicjatywa Trójmorza wywołuje obawy Czech związane z postrzeganym ryzykiem wykorzystania tego forum przeciwko UE oraz próbą wykluczenia Niemiec lub minimalizowania ich roli w procesach podejmowania decyzji. Zwraca się również uwagę na centralną rolę Polski w inicjowaniu i rozwijaniu tej inicjatywy. Niektórzy porównują Trójmorze do koncepcji Międzymorza, postrzegając platformę jako narzędzie służące dążeniu do realizacji własnych interesów Polski[23].

Z powodu braku instytucjonalizacji regionalnych form współpracy, takich jak Grupa Wyszehradzka (V4) i Inicjatywa Trójmorza, są one silnie uzależnione od spraw wewnętrznych i polityki państw członkowskich. Dlatego perspektywa każdego z tych państw jest kluczowa, w kontekście tych dwóch organizacji, zwłaszcza perspektywa Czech, które zawsze wyrażały ostrożne podejście do tych inicjatyw. Najnowsze zmiany w perspektywie Czech zostały zainicjowane najpierw przez wynik wyborów w 2021 roku, w których koalicja SPOLU odniosła zwycięstwo, tworząc rząd z lewicowym, proeuropejskim sojuszem Piratów i Burmistrzów[24], a także przez wybuch wojny Rosji przeciwko Ukrainie. To wydarzenie podważyło wiarygodność wielu partnerów europejskich (wśród nich Węgier, ale także Niemiec) i potrzebę współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa energetycznego.

Nowy rząd Czech podejmuje wysiłki w celu usunięcia etykiety "wichrzyciela" z Grupy Wyszehradzkiej (V4) i rozwinięcia innej, bardziej przychylniej w stosunku do Brukseli strategii. Również konsekwentnie odbiega w podejściu do polityki zagranicznej od stanowiska Węgier. To postępujące pogarszanie się stosunków wynika z różnych reakcji tych krajów na wojnę Rosji przeciwko Ukrainie. Po zwycięstwie Viktora Orbána w wyborach na Węgrzech w 2022 r., czeska gazeta **Lidove Noviny** relacjonowała, że z obozu rządzącego centroprawicy w czeskim parlamencie dochodzą do głosu orędownicy rozwiązania Grupy Wyszehradzkiej. Marek Ženiszek, przewodniczący czeskiego komitetu ds. spraw zagranicznych, uznał obecne współdziałanie w formacie V4 za bezsensowne, biorąc pod uwagę podejście Węgier do trwającej wojny. Zamiast tego wezwał do indywidualnej współpracy z Polską, Słowacją i państwami bałtyckimi. Przewodnicząca Izby Deputowanych Parlamentu Czech, Markéta Pekarová Adamová, sugerowała ograniczenie intensywności współpracy i ewentualne tymczasowe zawieszenie członkostwa w V4. Entuzjaści Grupy Wyszehradzkiej, tacy jak europoseł Alexandr Vondra, wyrazili wiarę w znaczenie dialogu i docenienia istnienia różnic między polskim a czeskim podejściem do Węgier. Główny doradca premiera Czech ds. Unii Europejskiej przedstawił podejście najbardziej zgodne z doktryną czeskiej polityki zagranicznej, podkreślając, że członkostwo w V4 leży w interesie Czech, a wyniki wyborów w innych państwach członkowskich niczego nie zmieniają. Wezwał do powstrzymania się od gloryfikowania lub potępiania tego formatu i podkreślił, że Czechy muszą nadal tworzyć koalicje na znacznie szerszej bazie, tak jak zawsze to czyniły[25]. Petr Pavel, prezydent Czech od 2023 roku, zarówno w trakcie swojej kampanii wyborczej, jak i po wyborach krytykował Grupę Wyszehradzką za stanowisko Węgier. Wyraził jasno, że obecnie postrzega tę grupę **"raczej jako forum konsultacyjne bez ambicji szczegółowej koordynacji polityki zagranicznej ani bezpieczeństwa"**.

Po swoim sukcesie wyborczym odwiedził zarówno Polskę, jak i Słowację, ale nie zaplanował podróży do Węgier[26]. W sierpniu 2023 roku podkreślił on znaczenie regionalnych formatów współpracy, unikając tym samym krytyki podstaw Grupy Wyszehradzkiej. Wyraził jednak oczekiwanie zmian, aby grupa ponownie była **"wierna swojemu duchowi założycielskiemu, który był demokratyzujący i proeuropejski"**[27].

Podejście Czech do Grupy Wyszehradzkiej jest teraz szczególnie ważne i boleśnie widoczne. 1 lipca 2023 roku Czechy objęły prezydencję w tej strukturze. Jest bardzo prawdopodobne, że prezydencja ta będzie minimalistyczna i skupi się głównie na aspektach społecznych współpracy, przy niewielkim zaangażowaniu w inne obszary. Biorąc pod uwagę, że Minister Spraw Zagranicznych Jan Lipavský jest członkiem czeskiej Partii Piratów, która tradycyjnie wykazywała sceptycyzm wobec V4, kontakt na tym poziomie administracji może być marginalizowany[28]. **Wprowadzenie do Programu Czeskiej Prezydencji w Grupie Wyszehradzkiej na lata 2023/2024 wskazuje, że "Kraje V4 muszą trzymać się zasad, na których oparte są nowoczesne państwa demokratyczne (...) muszą wspierać niepodległość, suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy (...) jej niezbywalne prawo do samoobrony wobec rosyjskiej agresji"**. Rezonuje to z wcześniej podkreślonymi różnicami między członkami tej grupy[29].

Inicjatywa Trójmorza zyskała z kolei bardziej pozytywny odbiór w Czechach[30]. Koalicja SPOLU włączyła zwiększone zaangażowanie w to forum do swojego programu wyborczego. Ta grupa jest postrzegana z perspektywy zaangażowania Stanów Zjednoczonych, co staje się kluczowe w kontekście wojny prowadzonej przez Rosję na kontynencie europejskim. W kontekście wykorzystywania wojny energetycznej przez Rosję przeciwko Europie, projekty infrastrukturalne takie jak gazociąg Stork II, mający na celu połączenie systemów gazowych Polski i Czech, zyskały na znaczeniu. Projekt ten został wprowadzony do ram inwestycyjnych Inicjatywy Trójmorza. Zastąpił projekt drogi wodnej Dunaj-Odra-Łaba, który był silnie wspierany przez byłego prezydenta Czech, Miloša Zemana, ale został zaniechany po wyborach prezydenckich w 2023 roku[31]. Jednakże, niechęć do szerszego włączenia się w inicjatywę pokazuje, że Czechy starają się ostrożnie ocenić stopień zaangażowania w ten projekt[32].

Perspektywa Grupy Wyszehradzkiej i Inicjatywy Trójmorza do stanowienia fundamentu zintensyfikowania Polsko-Czeskich stosunków bilateralnych w najbliższej przyszłości

Bilateralne stosunki czesko-polskie zawsze były obarczone pewnym stopniem konfliktu. Najnowszym przykładem jest głośny spór, dotyczący kopalni węgla brunatnego Turów, ale wcześniejsze antagonizmy również były istotne, zwłaszcza w obszarze produktów rolno-żywnościowych. Przykładem mogą być kontrole jakości wołowiny, która obowiązywała w Czechach przez miesiąc w 2019 r., aż do przeprowadzenia negocjacji między rządami i Komisarzem ds. Zdrowia UE. Wołowina z Polski musiała przejść testy w akredytowanym laboratorium na koszt importerów przed wejściem na rynek, w związku z wykryciem salmonelli w partii produktu. Później ta akcja została określona mianem "niewspółmiernej" przez Komisję Europejską[31]. Wiele negatywnych kampanii informacyjnych i polityk protekcyjnych było skierowanych na import żywności z Polski. Wpływ wyborów w Czechach w 2021 r. i sukcesu koalicji SPOLU na relacje czesko-polskie jest wielowymiarowy. Nowy rząd doprowadził do rozwiązania sporu dotyczącego kopalni Turów[32], a relacje na szczeblu premierów poprawiły się – szefowie rządów obu krajów pochodzą z partii PiS i ODS, które należą do Europejskiej Partii Konserwatywnej i Reformistycznej, istnieje pewne podobieństwo w ich politycznym podłożu. Niemniej jednak, wynik wyborów zwiększył wcześniej wspomniane fundamentalne różnice w podejściu do konfliktu z instytucjami europejskimi, co nadal stanowi wyzwanie dla relacji dwustronnych.

Rola Grupy Wyszehradzkiej (V4), obok forum Unii Europejskiej, jako środka współpracy z Polską została określona w koncepcjach polityki zagranicznej Czech. Dokument z 2015 roku pt. **Koncepcja Polityki Zagranicznej Republiki Czeskiej** trafnie określa cel wobec Polski jako dążenie do strategicznego partnerstwa[33]. Ostatecznie, relacje bilateralne są postrzegane z tej perspektywy. Inicjatywa Trójmorza odnotowała ponowne zainteresowanie ze strony nowego rządu Czech, ale przyszłość dalszego zaangażowania Czech jest niepewna. Niestety, różnice w polityce zagranicznej z Węgrami osłabiły zarówno aktywność, jak i międzynarodowy wpływ formatu V4[34].

W dobie agresji Rosji przeciwko Ukrainie, znaczenie relacji czesko-polskich jest kluczowe. Istnieje ogromny niezrealizowany potencjał współpracy wobec wspólnego agresora[35]. Wspólna reakcja i wsparcie są niezwykle istotne w obliczu takiej sytuacji. To, co świadczy o znaczeniu tych bilateralnych relacji, to fakt, że zawsze były i nadal są celem rosyjskich działań dezinformacyjnych[36]. Sygnały płynące od rządu Czech wskazują na kontynuowane zainteresowanie dialogiem i dążeniem do wspólnych interesów. Niestety, na razie nie poprzez platformy V4 i Trójmorza.

RESOURCES

- [1] Embassy of the Czech Republic in Warsaw. (2023). History of the Czech diplomatic and consular representation, źródło: https://www.mzv.cz/warsaw/en/general_information_on_the_embassy/history_of_the_czech_diplomatic_and/index.html [dostęp: 30.09.2023]
- [2] Gawron, K. (2015). Stosunki polsko-czechosłowackie w latach 1918-1939 jako przyczynek do badań nad konfederacją polsko-czechosłowacką 1939-1943., [w:] Historia I Polityka, nr (1), s. 47-78.
- [3] Visegrad Group. (2021) History of the Visegrad Group, źródło: <https://www.visegradgroup.eu/about/history> [dostęp: 15.09.2023]
- [4] Visegrad Group. (2021) Calendar, źródło: <https://www.visegradgroup.eu/calendar> [dostęp: 22.09.2023]
- [5] Tyburski, M., 2021, The Accession of Poland, the Czech Republic and Hungary to NATO, artykuł dostępny na stronie internetowej Wasraw Institute, źródło: <https://warsawinstitute.org/accession-poland-czech-republic-hungary-nato/> [dostęp: 22.09.2023]
- [6] Publications Office of the European Union, 2007, The 2004 enlargement: the challenge of a 25-member EU, article available on the EUR-Lex website, źródło: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-2004-enlargement-the-challenge-of-a-25-member-eu.html> [dostęp: 22.09.2023]
- [7] Visegrad Group, 2021, Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic, źródło: <https://www.visegradgroup.eu/2004/declaration-of-prime> [dostęp: 22.09.2023]
- [8] Visegrad Group, 2021, Aims and structure, źródło: <https://www.visegradgroup.eu/about/aims-and-structure> [dostęp: 22.09.2023]
- [9] Three Seas Initiative, 2023, Three Seas Story, źródło: <https://3seas.eu/about/threeseasstory> [dostęp: 22.09.2023]
- [10] Hagemeyer, J., Michałek, J. J., & Svatko, P., 2021, Economic impact of the EU Eastern enlargement on New Member States revisited: The role of economic institutions [w:] Central European Economic Journal, nr 8(55), s. 126-143.
- [11] Golovics, J., 2019, Addressing the EU's East-West Brain Drain: Why a Tax Solution Would Be in Vain. New Perspectives, Interdisciplinary Journal of Central & East European Politics and International Relations, nr 27(2), s. 63-85.
- [12] Vonyó, T. (2017). War and socialism: why eastern Europe fell behind between 1950 and 1989, [w:] The Economic History Review, nr 70(1), s. 248-274.
- [13] Jovanović, M. N., 2004, Eastern enlargement of the EU: a topsy-turvy endgame or permanent disillusionment, [in:] Journal of Economic Integration, s. 830-868.
- [14] Tomáš Kolomazník, Zdeněk Rod (2022) What to expect from Czech Foreign policy in 2022-2025? FOKUS Austria Institut für Europa- und Sicherheitspolitik.
- [15] Policy Planning Department. Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, 2015, Concept of the Czech Republic's Foreign Policy, źródło: https://www.mzv.cz/file/1574645/Concept_of_the_Czech_Republic_s_Foreign_Policy.pdf [dostęp: 22.09.2023]

- 19] Bąk-Pitucha, A. 2023, The Visegrad Group (V4) and the migration crisis in Europe. *Political Science Studies*, 68,
- [17] EURACTIV, 2016, EU takes unprecedented step against Poland over rule of law, artykuł dostępny an stronie internetowej EURACTIV, źródło: <https://www.euractiv.com/section/central-europe/news/eu-takes-unprecedented-step-against-poland-over-rule-of-law/> [dostęp: 22.09.2023]
- [18] Gotev, G. (2017) With Hungarian support, Poland defies EU over rule of law, artykuł dostępny an stronie internetowej EURACTIV, źródło: <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/supported-by-hungary-poland-defies-eu-over-rule-of-law/> [dostęp 22.09.2023]
- [19] Tomáš Kolomazník, Zdeněk Rod (2022) What to expect from Czech Foreign policy in 2022-2025? FOKUS Austria Institut für Europa- und Sicherheitspolitik, źródło: <https://www.aues.at/download/2022/AIES-Fokus-2022-02.pdf> [dostęp: 22.09.2023]
- [20] Strnad, V. (2018). Czechia between V4 and the EU: the impact of migration on Visegrad cohesion. EUROPEUM Institute for European Policy (Prague), źródło: <https://www.europeum.org/en/articles/detail/2458/czechia-between-v4-and-the-eu-the-impact-of-migration-on-visegrad-cohesion> [dostęp: 22.09.2023]
- [21] O'Shea, M., 2021, The Czech Elections: Implications for Visegrád and the EU. Visegrad Post, źródło: <https://www.europeum.org/en/articles/detail/2458/czechia-between-v4-and-the-eu-the-impact-of-migration-on-visegrad-cohesion> [dostęp: 22.09.2023]
- [22] Wisdorff, A. (2021) Conflict of interest and misuse of EU funds: The case of Czech PM Babiš. European Parliament, artykuł dostępny an stronie internetowej Parlamentu Europejskiego, źródło: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210517IPR04145/conflict-of-interest-and-misuse-of-eu-funds-the-case-of-czech-pm-babis> [dostęp: 22.09.2023]
- [23] Kornis, V. (2022) The Czech Republic's Perspective on the Three-Seas-Initiative, Friederich Naumann Foundation for Freedom, źródło: <https://www.freiheit.org/central-europe-and-baltic-states/perspective-czech-republic-hungary-and-slovakia-three-seas> [dostęp: 22.09.2023]
- [24] Kolaja M., 2021, Pirate Party is joining the government in the Czech Republic, article available on the European Pirate Party, źródło: <https://european-pirateparty.eu/czech-pirates-join-government/> [dostęp: 22.09.2023]
- [25] Górecki, P. (2022) Czeskie media: Po wyborach na Węgrzech nawoływanie do rozwiązania Grupy Wyszehradzkiej. Dziennik Gazeta Prawna, dostęp: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8394992,czechy-media-rozwiazanie-v4-grupa-wyszehradzka-wegry.html> [dostęp: 22.09.2023]
- [26] Zachová, A. (2023) Czech president criticises Visegrad over Hungary, EURACTIV, źródło: <https://www.euractiv.com/section/politics/news/czech-president-criticises-visegrad-over-hungary/> [dostęp: 22.09.2023]
- [27] Chruściel, M. (2023) The Czech „awakening” towards the Three Seas Initiative – conclusions from the study visit to Prague. Institute of New Europe, źródło: <https://ine.org.pl/en/the-czech-awakening-towards-the-three-seas-initiative-conclusions-from-the-study-visit-to-prague/> [dostęp: 15.09.2023]
- [28] Ogrodnik, Ł. (2023) Spotlight - “V4 for Citizens”—Czechia Assumes Presidency of the Visegrad Group. The Polish Institute of International Affairs, źródło: <https://pism.pl/publications/v4-for-citizens-czechia-assumes-presidency-of-the-visegrad-group> [dostęp: 22.09.2023]
- [29] Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, 2023, Programme of the Czech Presidency of the Visegrad Group 2023/2024 “V4 Citizens”, źródło: https://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/visegrad_group/czech_presidency_of_the_visegrad_group.html [dostęp: 15.09.2023]
- [30] Warzecha J., 2023, Czech Republic Changes its Approach to the Three Seas Initiative. 3 Seas Europe, źródło: <https://3seaseurope.com/czech-republic-changes-its-approach-to-the-three-seas-initiative/> [dostęp: 14.09.2023]
- [31] Witworth J. (2019) Czech Republic to lift Polish beef checks, źródło: https://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/visegrad_group/czech_presidency_of_the_visegrad_group.html [dostęp: 15.09.2023]

[33] Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, Policy Planning Department, 2015, Concept of the Czech Republic's Foreign Policy, źródło: https://www.mzv.cz/file/1574645/Concept_of_the_Czech_Republic_s_Foreign_Policy.pdf [dostęp: 22.09.2023]

[34] Boyse M., 2023, Visegrad 4 Is Limping Along. Hudson Institute, źródło: <https://www.hudson.org/foreign-policy/visegrad-4-limping-along-matthew-boyse> [dostęp: 22.09.2023]

[35] Víchová V., 2019, How Central European Countries Counter the Kremlin's Hostile Actions: the Czech Republic's and Poland's Unfulfilled Potential, The Warsaw Institute, źródło: <https://warsawinstitute.org/central-european-countries-counter-kremlins-hostile-actions-czech-republics-polands-unfulfilled-potential/> [dostęp: 22.09.2023]

[36] Olech, A., Gliwa, S. (2020) Polish-Czech Relations And Russian Disinformation Attempts To Disturb Them. Institute of New Europe.

ROZDZIAŁ 3

ALEKSY BORÓWKA

“DOBRE PRAKTYKI ROZWOJU PRZEMYSŁU ZBROJENIOWEGO - WYBRANE PRZYKŁADY CZESKIEGO PRZEMYSŁU BRONI PALNEJ”

Zmiana istotności Wschodniej Flanki dla USA i potrzeba rozwoju przemysłu zbrojeniowego w państwach Bukaresztańskiej Dziewiątki

Wojna rosyjsko-ukraińska jest największym konfliktem zbrojnym w Europie od drugiej wojny światowej. Jednakże, dopiero pełnoskalowa inwazja rozpoczęta 24 lutego 2022 r. skutkowała istotnymi zmianami politycznymi zarówno w Europie jak i w stosunkach transatlantyckich[1]. Warto podkreślić, że nieusprawiedliwiona rosyjska agresja na Ukrainę uruchomiła proces akcesji Szwecji i Finlandii do NATO, co w kontekście geostrategicznym tworzy wyzwania dla Federacji Rosyjskiej w kontekście implementacji jej polityki mocarstwowej[2]. Nie ulega wątpliwości, że Stany Zjednoczone Ameryki są wiodącą potęgą militarną oraz kluczowym państwem w procesie decyzyjnym NATO, skupionym na wysiłku redukcji wzrostu potęgi Chin, zagrażającemu amerykańskiej hegemonii. **Skutkiem tego, region Europy Środkowo-Wschodniej jest ważny dla USA wyłącznie w kwestii utrzymania status quo w architekturze bezpieczeństwa międzynarodowego Europy, ponieważ najistotniejszym regionem dla Ameryki aktualnie usytuowany jest po drugiej stronie Eurazji.** Ponadto Stany Zjednoczone są świadome faktu, że każde zaangażowanie USA w jakikolwiek konflikt zostanie natychmiast wykorzystane przez Chiny do zmniejszenia różnicy pomiędzy obecnym hegemonem a wzrastającą potęgą. Ogłoszenie wsparcia dla Ukrainy w wojnie spowodowanej polityczną spadkobierczynią ZSRR została potwierdzona podczas posiedzenia Rady Północnoatlantyckiej w Wilnie w 2023 r. nie przez NATO, ale przez państwa G7[3]. Przekaz ten jest jasny nie tylko dla Ukrainy czy całego Zachodu a nawet Chin, ale także dla Rosji. W dodatku, rozwój konfliktu izraelsko-palestyńskiego w obecnej formie wojny wypowiedzianej Hamasowi, powoduje wyzwania w zakresie wygospodarowania sił i środków na wspieranie walczącej Ukrainy w wielu państwach w obliczu zobowiązań sojuszniczych z Izraelem. Dlatego państwa Wschodniej Flanki powinny doskonalić swoje zdolności obronne nie tylko aby odstraszać Rosję od jakiegokolwiek możliwości przeprowadzenia ofensywy militarnej w regionie, ale także aby osiągnąć możliwie najwyższy poziom autonomii strategicznej, zarówno do wspierania bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie jak i do prezentowania potencjału, który będzie zacieśniał stosunki transatlantyckie.

Dynamiczny wzrost wydatków Polski na zbrojenia z 2,4% do 3,9% jej PKB (2022-2023)[4] wskazuje szansę na ustanowienie kluczowej roli militarnej Polski w regionie, czego oczekuje wiele państw Inicjatywy Trójmorza. Pomimo obecnego procesu modernizacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz inwestycji w przemysł zbrojeniowy, jednym z najistotniejszych wyzwań dalszego rozwoju polskiego systemu obronnego jest implementacja strategii, pozwalającej na zaangażowanie całego społeczeństwa we wspieraniu obronności również poprzez środki niebezpośrednio powiązane ze strukturalnym zaangażowaniem w siłach zbrojnych lub służbach zajmujących się bezpieczeństwem. Dobre praktyki takiej strategii można odnaleźć w Republice Czeskiej.

“Czechnologia”: rozwój czeskiego przemysłu zbrojeniowego w XX i XXI wieku

Dobre praktyki opierania przemysłu zbrojeniowego jako jednego z filarów systemu obronności na społecznym zaangażowaniu zostaną wykazane na wybranym przykładzie czeskiego przemysłu zbrojeniowego w zakresie produkcji broni palnej. W kontekście aktualnej pozycji Colt Group SE, składającej się z kilku spółek znanych globalnie z konkurowania na międzynarodowych rynkach pomiędzy największymi spółkami, dostarczającymi olbrzymią liczbę sztuk broni palnej bardzo dobrej jakości, ważne jest wyjaśnienie, w jaki sposób Czesi byli zdolni do rozwoju przemysłu zbrojeniowego na fundamencie społecznym. Historia przedsiębiorstwa Česká zbrojovka a.s. sięga 1919 r. i odziedziczenia austro-węgierskich technologii, ale prywatna fabryka w miejscowości Uherský Brod została założona w 1936 r. aby produkować karabiny maszynowe do samolotów[5]. W okresie Zimnej Wojny, pomimo braku dostępu do międzynarodowych rynków czy braku rozwiniętego, czechosłowackiego rynku cywilnego, Česká zbrojovka wyprodukowała około stu tysięcy pistoletów maszynowych Sa wz. 48 (które były bazą do opracowania pistoletu maszynowego UZI), ponad milion karabinków szturmowych Wz. 58 (doskonałego karabinka szturmowego, konkurencyjnego względem AK i opracowanego niezależnie), ponad dwieście tysięcy ikonicznych pistoletów maszynowych Skorpion a także rozpoczęła produkcję pistoletu CZ 75[6], który wciąż jest najliczniej kopiowaną bronią krótką w historii. **Prywatyzacja przedsiębiorstwa Česká zbrojovka a.s. z 1992 r. skutkowałą godną uwagi ekspansją na rynki cywilne i utworzeniem spółki zależnej na największym rynku zbrojeniowych na świecie zaledwie pięć lat później.** Również w 1997 r. spółka rozpoczęła produkcję pistoletu CZ 97 łączącego zarówno wymogi prawne dla broni palnej w zakresie limitu pojemności magazynka z wykorzystaniem jednego z najpopularniejszych nabojów amerykańskich kalibru .45 ACP[7]. Sukces spółki pozwoli na nabycie obiektów produkcyjnych w Brnie, mających tradycję rusznikarską wytwarzania karabinów i strzelb dla celów sportowych i myśliwskich, nabycie Dan Wesson Firearms znanego z oferty wysokiej jakości broni krótkiej i finalnie w 2021 r., legendarnej fabryki Colt's Manufacturing Company, LLC[8].

Skuteczne ustanowienie COLT CZ Group SE opierało się na długookresowej ewolucji technologii produkcji broni palnej do celów wojskowych, ale nie byłoby możliwe, gdyby nie istniała strategia wykorzystania istniejącej technologii militarnej do dostarczania produktów do użytku cywilnego zarówno na rynku krajowym jak i na międzynarodowych rynkach. Ewolucja pistoletu CZ 75, skonstruowanego głównie jako produkt dla sił zbrojnych i służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w Czechosłowacji i za granicą, skutkowałą dużą liczbą wariantów współcześnie globalnie wykorzystywanych jako broń palna do celów ochrony osobistej, IPSC, innych dyscyplin sportów strzeleckich czy w celach kolekcjonerskich. **Współcześnie, czeski przemysł zbrojeniowy produkuje niemal każdy rodzaj broni palnej użytkowany przez Armię Czech** z warty uwagi wyjątkiem w postaci karabinów maszynowych. Niemniej jednak, współczesna modernizacja sił zbrojnych Czech w kontekście broni palnej uwzględnia zastąpienie karabinków szturmowych CZ 805 Bren przez karabiny CZ Bren 2. Warto podkreślić, że Bren 2 w wersji karabinka szturmowego (zasilany nabojem pośrednim 7,62 x 39 mm) został przyjęty przez elitarną francuską jednostkę specjalną, GIGN[9], która wybrała czeski produkt spośród globalnie znanych alternatyw. Niewątpliwie, rządowe zamówienia pozwalają na wykorzystanie pieniędzy z budżetu państwa na wsparcie krajowego przemysłu zbrojeniowego w Czechach pokaznym przychodem, stabilizującym sytuację finansową spółki, jednakże, olbrzymie zyski pochodzą z rynków cywilnych. Ponadto czeski system edukacji składa się także z średnich szkół technicznych, pokrywających zapotrzebowanie na wykształconą technicznie siłę roboczą dla czeskiego przemysłu. Warto podkreślić, że Republika Czeska aktywnie zwalczała kryzys migracyjny, spowodowany wojną rosyjsko-ukraińską, poprzez zatrudnianie tysięcy Ukraińców w przemyśle zbrojeniowym[9], łącząc obopólne korzyści wspierania produkcji i umożliwiając Ukraińcom pracę w przemyśle kluczowym dla efektywnej obrony ich państwa.

Jest oczywiste, że międzynarodowe rynki dostarczają większego przychodu aniżeli czeski rynek w kontekście sprzedaży broni palnej przez czeskie przedsiębiorstwa. W Republice Czeskiej żyje około 300 000 obywateli posiadających więcej niż 800 000 sztuk broni palnej[10]. **Niemniej, istotność narodowego rynku w kontekście wspierania rozwoju przemysłu zbrojeniowego jest ogromna, ponieważ wynika z patriotyzmu gospodarczego społeczeństwa Czeskiego.** Nie tylko relacja jakości do ceny ani też dostępność części czy akcesoriów do czeskiej broni tworzy popyt na krajową broń palną. Społeczeństwo czeskie pielęgnuje zarówno tradycję jak i kulturę posiadania broni palnej, sięgającą XV wieku[11], ale także kultywuje powszechny wybór czeskich produktów względem zagranicznych. Równolegle, czeski przemysł zbrojeniowy odpowiada na zapotrzebowanie narodowego rynku poprzez celowe dostarczanie produktów takich jak broń palna, amunicja, akcesoria spełniające prawne wymogi regulacji systemu cywilnego dostępu do broni palnej w Republice Czeskiej. W odniesieniu do ekonomicznego patriotyzmu, czeski przemysł zbrojeniowy ma kilkaset tysięcy regularnych klientów kupujących krajowe dobra, co jest także korzystne bezpośrednio dla przemysłu zbrojeniowego.

W dodatku, kultura i tradycja cywilnego dostępu do broni palnej jest także wspierana przez czeskie prawo. W 2021 r., prawo do użycia broni palnej w samoobronie zostało wprowadzone do prawa konstytucyjnego nie z powodu braku wystarczających przepisów, ale w celu manifestacji znaczenia dostępu do broni palnej w społeczeństwie Czeskim oraz aby zapobiec uchwaleniu jakiegokolwiek prawa, ograniczającego ten dostęp. Należy podkreślić, że implementacja nowelizacji prawa konstytucyjnego została dokonana na podstawie petycji podpisanej przez ponad 100 000 obywateli[12] protestujących przeciwko wprowadzeniu surowszych regulacji na podstawie prawa Unii Europejskiej. **Ponadto niektóre instytucje wprowadziły projekty, umożliwiające każdemu ukraińskiemu wolontariuszowi w Republice Czeskiej wyszkolenie przez instruktorów strzelectwa w strzelaniu obronnym i bojowym a także w zakresie udzielania pierwszej pomocy**[13]. Poprzez pokrycie kosztów amunicji i wykorzystanie już istniejącej infrastruktury, inwestycja relatywnie niewielkiej sumy pozwala na rozpowszechnienie kluczowych umiejętności w kontekście zaangażowania obywateli w konflikt zbrojny, zarówno w zakresie obrony koniecznej jak i umiejętności prowadzenia walki. Ponadto również wielu Czechów wzięło udział w podobnych treningach, w szczególności na bazie specjalnych zniżek zapewnianych przez strzelnice. To rozwiązanie nie zmusza obywateli do zaangażowania w struktury wojskowe aby doskonalić ich umiejętności strzeleckie i uczynić samoobronę tak bezpieczną jak to możliwe a także umożliwia im wspieranie obronności państwa przed zewnętrznymi czy wewnętrznymi zagrożeniami, w razie takiej potrzeby.

Podsumowując, dobrymi praktykami rozwoju przemysłu zbrojeniowego na społecznym fundamencie w zakresie produkcji broni palnej są:

- **zamyśl pokrywania popytu kreowanego przez potrzeby sił zbrojnych możliwie wyłącznie przez produkcję krajową;**
- **wykorzystanie technologii wojskowych produkcji broni palnej, wypracowanej na podstawie zamówień rządowych, do tworzenia produktów na rynku cywilnej, w szczególności kopii czy wariantów broni wyprodukowanej dla potrzeb wojskowych ale także nowych produktów, wykorzystujących te technologie;**
- **inwestowanie w zakładanie spółek zależnych na największych rynkach zbytu broni palnej**
- **nabywanie przedsiębiorstw zapewniających infrastrukturę produkcyjną, wartościowe technologie, markę, design i gotowe do sprzedawania produkty, które przed nabyciem przedsiębiorstwa nie był częścią oferty**
- **wsparcie kultury cywilnego posiadania broni palnej a także podtrzymywanie patriotyzmu gospodarczego, co zapewnia pokaźną sprzedaż na rynku krajowym i umożliwia zaangażowanie cywilnych posiadaczy broni palnej w profesjonalny trening strzelectwa bojowego lub w siłach zbrojnych.**

Wnioski dla Polski

Nie ulega wątpliwości, że nie każdy uprzednio opisany element czeskiego systemu obronności mógłby zostać zaimplementowany w Polsce jako dobra praktyka.

Pomimo faktu, że oba państwa charakteryzują się istnieniem kultury posiadania broni palnej, której początki sięgają późnego średniowiecza, Polska ma restrykcyjną politykę cywilnego dostępu do broni palnej w formie administracyjnej reglamentacji, ponieważ nawet w po spełnieniu wszystkich wymogów formalnych, decyzje administracyjne opierają się na subiektywnej opinii właściwej władzy policyjnej. W Republice Czeskiej, pozwolenie na broń palną uzyskuje się po spełnieniu wymogów formalnych a z uwagi na najnowsze prawo konstytucyjne, prawo do wykorzystania broni palnej do celów samoobrony jest wyraźnie podkreślone. W obu państwach rosnąca liczba cywilnych posiadaczy broni palnej i liczba posiadanej broni palnej wskazuje brak korelacji pomiędzy wpływem obu zmiennych na bezpieczeństwo bez względu na charakter polityki (permisyjny czy restrykcyjny). Jednakże, w Polsce istnieją regulacje obniżające możliwość wspierania przez cywilnych posiadaczy broni palnej krajowego przemysłu zbrojeniowego poprzez zakup broni palnej, w szczególności konieczność wykorzystania promesy wydanej przez władze policyjne, ograniczającej maksymalną legalną liczbę posiadanej broni palnej, podczas zakupu konwersji do pistoletu umożliwiającej wykorzystanie tańszej amunicji (na przykład Adapter Kit umożliwiający zmianę kalibru niektórych pistoletów CZ z 9 mm Parabellum na tańszy nabój .22 LR[14]). Podobny problem często występuje podczas rejestracji nabytych rewolwerów, które mogą wykorzystywać amunicję tego samego kalibru przy użyciu zróżnicowanych naboju (tak jak rewolwery kalibru .357 Magnum mogą być bezpiecznie załadowane amunicją kalibru .38 Special), ponieważ w wielu przypadkach władze policyjne wybierają wyłącznie jeden kaliber i nie umożliwiają zarejestrowania broni palnej w obu kalibrach jako legalnej podstawy do nabycia i wykorzystania różnej amunicji w posiadanej broni palnej.

Równolegle, istnieje potrzeba wzmocnienia patriotyzmu ekonomicznego wśród cywilnych posiadaczy broni palnej w Polsce, których liczba dynamicznie wzrasta od pełnoskalowej inwazji rosyjskiej na Ukrainę. Polski przemysł zbrojeniowy wprowadza produkty skonstruowane w kontekście możliwej sprzedaży na rynkach cywilnych. Jednym z pierwszych produktów, jednoznacznie skonstruowanych na rynki cywilne był VIS wz. 35, którego cena i historyczne znacznie wiąże nowy produkt z rynkiem kolekcjonerów[15]. Oczywiście, VIS 100 M1 jako lżejszy wariant pistoletu VIS 100 również jest produktem kierowanym w szczególności na rynki cywilne. Jednakże, Fabryka Broni Radom i Zakłady Mechaniczne Tarnów nie produkują wielu rodzajów broni, poszukiwanych na międzynarodowych rynkach, takich jak strzelby do celów samoobrony czy łowieckich, rewolwery, pistolety w układzie bezkurkowym z wartym uwagi wyjątkiem pistoletu MSP, zaprezentowanym podczas MSPO Kielce 2023[16].

Pomimo faktu, że oba przedsiębiorstwa dynamicznie rozwijają nowe produkty i technologie, występuje opóźnienie we prowadzenie produktów będących konkurencyjnymi do podaży największych i najbardziej uznanych spółek a także względem popytu kreowanego przez cywilnych posiadaczy. Polskie przedsiębiorstwa muszą konkurować na międzynarodowych rynkach, ponieważ wciąż rynek krajowy jest i będzie niewystarczający, aby zapewnić pokaźny dochód dla przemysłu zbrojeniowego, również z uwagi na restrykcyjną politykę cywilnego dostępu do broni palnej.

Istnieją także możliwości tworzenia wspólnych przedsięwzięć w celu wykorzystania popytu kreowanego przez wojnę rosyjsko-ukraińską do udoskonalenia zdolności produkcyjnych przemysłów zbrojeniowych obu państw, w szczególności w produkcji amunicji do broni palnej małokalibrowej i artyleryjskiej. Warto wspomnieć, że ofensywa militarna przeciwko zajęтым przez Rosjan, ufortyfikowanym pozycjom na terenie Ukrainy, według szacunków ekspertów powoduje potrzebę zaopatrzenia walczących Ukraińców co najmniej 20 000 nabojów kalibru .155 mm dziennie, aby efektywnie pokryć ogniem artyleryjskim okopane pozycje rosyjskie. Aktualnie, produkcja nie pokrywa popytu a opóźnienia w dostawach kluczowego uzbrojenia i amunicji czynią wysiłki Ukraińców nieefektywnymi. Wspólne przedsięwzięcie w formie spółki polsko-czeskiej produkującej amunicję artyleryjską kalibru .155 mm byłoby obopólnie korzystne w zapewnianiu wystarczających zdolności zarówno dla Polski, jak i dla Czech, w czasach pokoju i na wypadek wybuchu wojny.

ŹRÓDŁA

- [1] Red. L. Zharova, A. Borówka: [Dziewiąty] Rok wojny rosyjsko-ukraińskiej. Analiza INE, Instytut Nowej Europy, 2023, p. 5-7, source: <https://ine.org.pl/dziewiaty-rok-wojny-rosyjsko-ukrainskiej-analiza-ine-3/> [04.09.2023]
- [2] A. Borówka, Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego w przestrzeni euroatlantyckiej w perspektywie geolitycznej, [in:] Red. M. Banasik, A. Rogozińska, Polska i Bezpieczeństwo Międzynarodowe. Kontekst Rosyjski, Difin, Warsaw 2020, p. 54-55.
- [3] Vilnius Summit Communiqué, North Atlantic Treaty Organization 2023, source: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm [04.09.2023]
- [4] Own elaboration based on data available on Statista, source: <https://www.statista.com/statistics/1085724/poland-military-expenditure-in-current-prices/> [04.09.2023]
- [5] Article „Early History of CZ” available on CZ Parts website, source: <https://www.cz-parts.com/early-history-of-cz> [04.09.2023]
- [6] Data available on CZUB Česká zbrojovka website, source: <https://www.czub.cz/en/about-us-history/> [04.09.2023]
- [7] Specification of the CZ 97 Pistol available on CZ-USA Firearms Shop website, source: <https://czusafirearmshop.com/cz-97-b-2/> [04.09.2023]
- [8] Information available on the Prague Stock Exchange website, source: <https://www.pse.cz/en/news/ceska-zbrojovka-group-se-to-acquire-colt> [04.09.2023]
- [9] Information available on the Radio Prague International, source: <https://english.radio.cz/czechia-employ-thousands-ukrainian-arms-industry-experts-step-weapons-production-8769537> [04.09.2023]
- [10] Information available on the Radio Prague International, source: <https://english.radio.cz/firearms-possession-rises-czech-republic-2016-8170543> [04.09.2023]
- [11] A. Querengässer, Triumph for the heretics, [in:] Medieval Warfare, Vol. 5., No. 2., Karwansaray BV, 2015, p. 44. It is worth pointing out, that according to the Author, the modern term „pistol” has its origins in the Czech term „pistulla” for a „pipe gun”, a medieval type of single-shot handgun.
- [12] Information available on EURACTIV website, source: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/prague-a-human-right-to-defend-oneself-with-firearms/ [04.09.2023]
- [13] The Independent, Czechs provide free shooting training for local Ukrainians, the article available on The Independent website, source: <https://www.independent.co.uk/news/ap-brno-kherson-prague-vienna-b2056121.html> [04.09.2023]
- [14] Information available on CZUB Česká zbrojovka website, source: <https://www.czub.cz/en/firearms-and-products-family/adaptery> [04.09.2023]
- [15] Information about VIS wz. 35 pistol available on PGZ Fabryka Broni website, source: <https://fabrykabroni.pl/aktualnosci/vis-wz-35-na-100-lecie-odzyskania-przez-polske-niepodleglosci> [04.09.2023]

ROZDZIAŁ 4

DR KATARZYNA OBLĄKOWSKA

DR ARTUR BARTOSZEWICZ

**“KRYZYS ENERGETYCZNY W EUROPIE ŚRODKOWO-
WSCHODNIEJ: WYZWANIA TRANSFORMACJI”**

Trójkąt głównych wartości transformacji energetycznej

Światowy kryzys energetyczny rozpoczął się w następstwie pandemii COVID-19, kiedy poszczególne gospodarki zaczęły wychodzić ze spowolnienia gospodarczego, wywołanego zerwaniem łańcuchów dostaw i lockdownami. Popyt na nośniki energii zaczął dramatycznie rosnąć, co z kolei wywołało gwałtowny wzrost ich cen już w połowie 2021 r. Kryzys energetyczny ogarnął Europę w 2021 r. Doprowadził on do wzrostu cen energii i zamieszania na rynku. Uwidocznili niebezpieczeństwo pogłębienia ubóstwa energetycznego milionów Europejczyków. Był i jest sprawdzianem dla trajektorii Europejskiego Zielonego Ładu. Następnie, sytuację pogorszyła eskalacja od lutego 2022 r. trwającej od 2014 r. wojny rosyjsko-ukraińskiej. Jej skutkiem było wstrzymanie dostaw gazu ziemnego i ropy naftowej na rynek europejski. W efekcie, ceny tych surowców osiągnęły rekordowy poziom, co przyczyniło się też do wzrostu cen energii elektrycznej.

UE jest bowiem daleka od niezależności energetycznej, importując prawie 60% swojej energii. Polski Instytut Ekonomiczny (PIE) w marcu 2022 r. wskazywał, że uzależnienie UE od dostaw ropy, paliw stałych i gazu z Rosji w tamtym czasie wynosiło 25%[1]. Trzy główne wartości tj. bezpieczeństwo, przystępność cenowa i zrównoważony rozwój, powinny wyznaczać ścieżkę przemian w ramach transformacji energetycznej[2].

rysunek 1. Trójkąt głównych wartości transformacji energetycznej

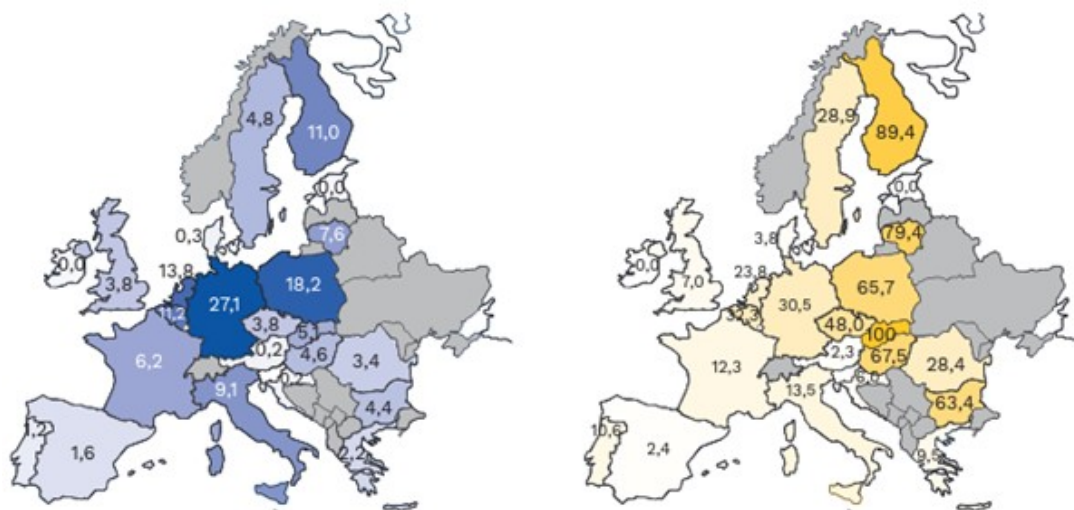

Źródło: opracowanie własne

Poziom uzależnienia od rynku rosyjskiego: ropa naftowa.

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej, tj. Bułgaria, Czechy, Węgry, Polska, Rumunia, Słowacja, w momencie wybuchu kryzysu energetycznego były bardziej uzależnione od importu rosyjskiej ropy naftowej niż średnio w UE. Unia Europejska sprowadzała wtedy ok. 25% ropy naftowej z Rosji, a udział Rosji w imporcie ropy naftowej i produktów ropopochodnych w gospodarkach Europy Środkowo-Wschodniej wynosił 47%[3].

Mapa 1. Wolumen importowanej ropy naftowej (w mln t – mapa po lewej stronie) i udział rosyjskiego surowca w konsumpcji krajowej (w % – mapa po prawej stronie) w 2019 r.

Źródło: Polski Instytut Ekonomiczny (2022) na podstawie danych Eurostatu.

OW ciągu ostatnich lat, według analiz Allianz Research, udział rosyjskiej ropy naftowej i produktów ropopochodnych w imporcie tych produktów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej spadł. W latach 2017-2021 średnio wynosił 53%, w 2021 r. 47%, a w 2022 r. 40%. W 2022 r. wielkość całkowitego importu ropy naftowej i produktów ropopochodnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej wzrosła do rekordowego poziomu 86 mln ton pomimo rosnących cen światowych[3].

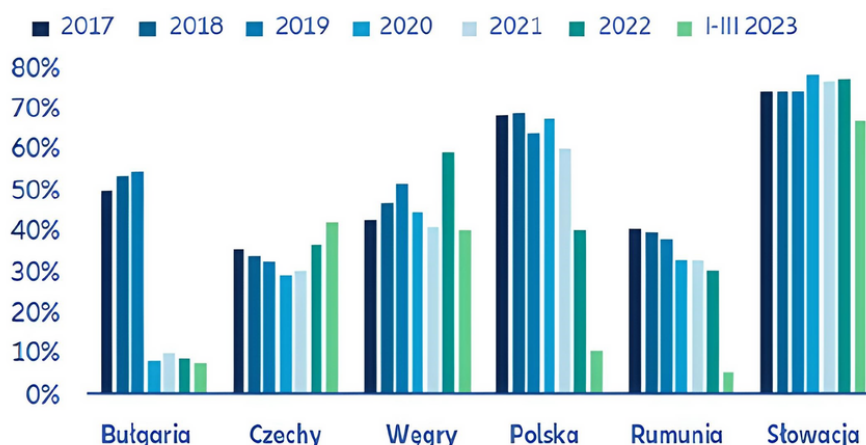
Wykres 1. Import ropy naftowej i produktów ropopochodnych z Rosji i spoza niej w 6 krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Źródło: Eurostat, ITC Trade Map, Allianz Research za Allianz (2023).

Jak ocenia Allianz Research Polska, Rumunia i Bułgaria jako państwa z dostępem do morza (a przez to do transportu drogą morską) najlepiej dostosowały się do wyzwań kryzysu energetycznego i w dużej mierze eliminują zależność od rosyjskiej ropy naftowej. Zależność tych trzech krajów od rosyjskiej ropy naftowej w I kwartale 2023 r. osiągnęła 11% ich zużycia lub mniej. Pozbawione dostępu do morza Czechy, Słowacja i Węgry nie zdołały jeszcze dostosować się do nowych warunków. Udział importu ropy naftowej z Rosji faktycznie wzrósł w Czechach do około 40% w latach 2022-2023 i utrzymał się na wysokim poziomie 40% na Węgrzech (IQ2023) i 67% na Słowacji. Aby chronić te kraje przed kryzysem energetycznym, UE nie rozszerzyła embarga na import rosyjskiej ropy naftowej rurociągami[3].

Wykres 2. Udział Rosji w imporcie ropy i produktów ropopochodnych w 6 krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Źródło: Eurostat, ITC Trade Map, Allianz Research za Allianz (2023).

Częściowe uzależnienie Europy Środkowo-Wschodniej od importu ropy z Rosji nadal istnieje. Ropa z Rosji trafia do Czech rurociągiem "Przyjaźń". Nie stanowi to złamania zakazu importu surowca z Rosji. EU wprowadziła takie sankcje, ale część krajów członkowskich, które nie mogą szybko zapewnić sobie alternatywnego źródła, dostały czasowe zwolnienie z obowiązujących norm. Czechy zdołały wynegocjować okres przejściowy, ponieważ nie mają one infrastruktury, która umożliwiłaby całkowite uniezależnienie się od rosyjskiego surowca. W pierwszej połowie 2023 r. aż 65% całego surowca importowanego do Czech rurociągiem "Przyjaźń" pochodziło z Rosji. To znacznie więcej niż rok wcześniej, kiedy to rosyjska ropa zaspokajała 56% czeskiego zapotrzebowania. W całym 2022 r. ropociągiem "Przyjaźń" Czesi sprowadzili z Rosji 7,4 mln ton, czyli o 7% więcej rok do roku. Czechy w ropę zasilane są również przez również rurociągi IKL z Niemiec oraz TAL z Włoch[4].

Polski czempion multienergetyczny ORLEN w zdecydowany sposób rozwinął niezależność Europy Środkowo-Wschodniej od ropy rosyjskiej. Koncern ORLEN już na początku wojny w Ukrainie, jako jedna z pierwszych firm w Europie, zrezygnował z importu rosyjskiej ropy drogą morską, mimo że embargo na takie dostawy wprowadzono dopiero w grudniu 2022 r.[5] Pod naciskiem części państw (oficjalnie tylko Węgier, ale beneficjentów jest więcej) wychodzących z przemocowego uzależnienia, pozostawiono jeszcze wówczas transport lądowy, aby umożliwić w miarę stabilne zamykanie rosyjskich kanałów dostaw a przede wszystkim stabilizować krajowe rynki zaopatrzenia w paliwa.

W ramach strategii dywersyfikacji, ORLEN buduje swój portfel importowy w oparciu o dostawy ropy naftowej pochodzącej z Morza Północnego, Afryki Zachodniej, basenu Morza Śródziemnego a także Zatoki Perskiej i Meksykańskiej. Do rafinerii Grupy ORLEN popłynie ropa z norweskich złóż. Po wyłączeniu się z zaopatrywania surowcami z rynku rosyjskiego, polski czempion zabezpieczył kolejne dostawy ropy naftowej z norweskich złóż na Morzu Północnym. Obecnie sto procent ropy naftowej trafia do Polski z kierunków innych niż z Rosji[6]. Ze złóż na Morzu Północnym, ORLEN odbiera takie gatunki ropy, jak: Forties, Oseberg, Johan Sverdrup, Troll, Grane, Brent czy Ekofisk. Z kolei z Afryki Zachodniej sprowadzana jest ropa Forcados i Bonny Light. W koszyku dostaw Grupy ORLEN znajdują się też gatunki WTI, Bakken i Mars wydobywane w Stanach Zjednoczonych. W pierwszym kwartale 2023 r. ORLEN nie przedłużył kontraktu z Rosneft oraz wypowiedział umowę firmie Tatnieft, co umożliwiło całkowitą rezygnację z dostaw rosyjskiej ropy do Polski. Jeszcze w 2013 r. aż 98% surowca przerabianego w Płocku stanowiła ropa rosyjska. Wraz z agresją Rosji na Ukrainę, koncern zrezygnował też z zakupu paliw gotowych ze Wschodu. Stało się to podobnie, jak w przypadku ropy, na długo przed wprowadzeniem sankcji UE, które zaczęły obowiązywać dopiero 5 lutego 2023 r.[7]

Czechy, Niemcy, Węgry, Litwa i Słowacja to kraje, w których Grupa ORLEN prowadzi swoje stacje paliw. Wkrótce ORLEN pojawi się na siódmym rynku, w Austrii, gdzie do końca roku sfinalizuje zakup 266 stacji paliw[8]. Orlen dysponuje największą w Europie Środkowej siecią stacji paliw, a po sfinalizowaniu zakupu stacji w Austrii, aż 44% sieci detalicznej koncernu stanowią będą obiekty zagraniczne.[9]

Od kilku lat również w Czechach trwa proces wdrażania marki ORLEN. Grupa posiada obecnie największą sieć aż 436 stacji paliw na tym rynku, jest również liderem na rynku paliw alternatywnych. Do końca roku blisko 90% stacji, działających dotychczas w Czechach pod marką Benzina, rozpocznie funkcjonowanie pod marką ORLEN. Stało się to możliwe dzięki sprawnemu wykorzystaniu efektu synergii w ramach jednej spółki, która powstała po połączeniu z Grupą LOTOS i PGNiG.

Przychody na poziomie ponad 7,5 mld dolarów zwiększyły możliwości inwestycyjne w kontekście rosnących potrzeb związanych m.in. z transformacją energetyczną regionu i dynamicznym rozwojem koncernu. Klienci czeskich stacji paliw ORLEN skorzystają z oferty nie tylko paliw tradycyjnych, ale także z szerokiej gamy paliw alternatywnych, w tym ładowarek do aut elektrycznych i wodorowych. Pierwsze dwie stacje wodorowe są już dostępne w Pradze-Barrandov i Litvínovie, natomiast ładowarki elektryczne dostępne są na 61 stacjach. W tym roku rozpocznie się również montaż szybkich ładowarek o mocy 150 kW na głównych trasach tranzytowych w Czechach[10].

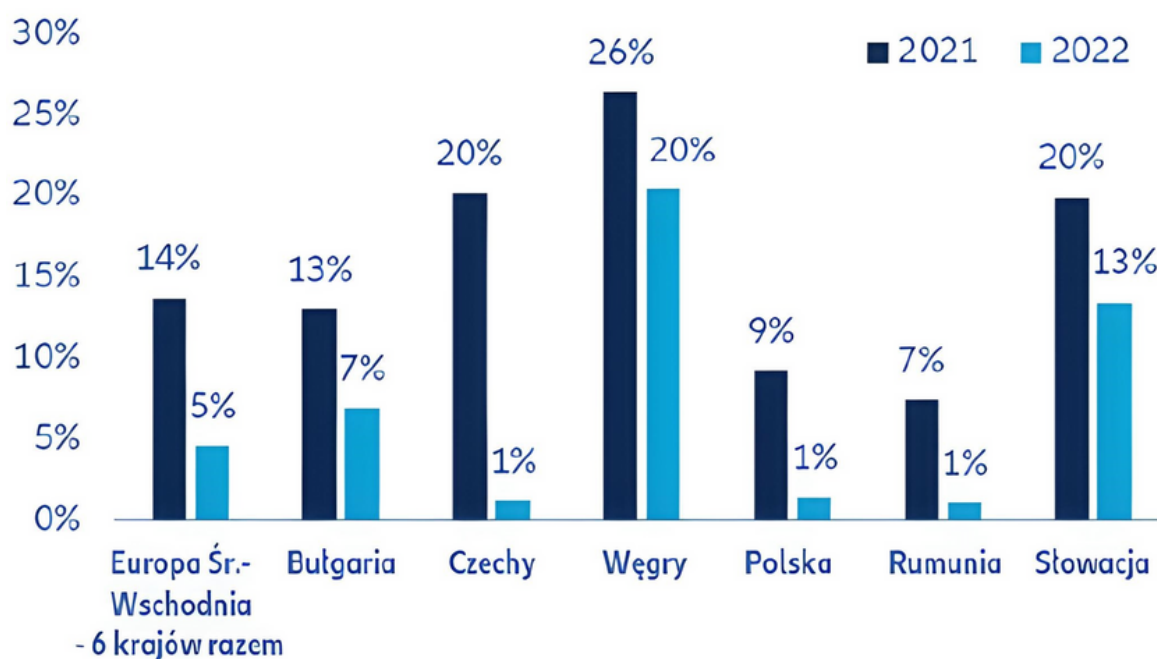
Orlen Unipetrol, który jest częścią polskiego koncernu ORLEN, posiada dwie rafinerie na terenie Czech, w Litvínovie i Kralupach. Jest on głównym odbiorcą dostaw od czeskiego operatora rurociągów MERO, który prowadzi obecnie prace nad rozbudową rurociągu Transalpejskiego (TAL). W lipcu MERO rozpoczęło prace projektowe mające na celu zwiększenie przepustowości europejskiego rurociągu TAL. Projekt za 1,6 miliarda koron ma zwiększyć przepustowość Czech o 4 miliony ton ropy rocznie od 2025 r., dzięki czemu rurociągiem będzie można dostarczać do kraju nawet osiem milionów ton ropy rocznie. To pozwoli na odejście Czech od ropy z Rosji, jednak stanie się to najwcześniej na przełomie 2024 i 2025 r.[4]

Poziom uzależnienia od rynku rosyjskiego: gaz.

Zależność UE od importu gazu ziemnego z Rosji, zgodnie z danymi PIE w oparciu o dane Eurostatu, w 2021 r. wynosiła 45% całego importu i 40% konsumpcji. W latach 2016-2019, większość krajów UE zwiększyła import rosyjskiego gazu. Import ten zmniejszyły: Słowenia (-29%), Grecja (-14%), Rumunia (-12%), Bułgaria (-9%), Niemcy (-8%), Polska (-4%), Estonia (-2%). Dwa państwa Europy Środkowo-Wschodniej, czyli Czechy i Słowacja, w 2019 r. były w 100% uzależnione od importu gazu z Rosji. Na Węgrzech to uzależnienie wynosiło 95%, a w Polsce 55%[1].

Od momentu wybuchu kryzysu energetycznego, zgodnie z analizą Allianz Research na podstawie danych Eurostatu, zależność Europy Środkowo-Wschodniej od rosyjskiego gazu również spadła, a stan napełnienia magazynów gazu w regionie był lepszy w drugim kwartale 2023 r. niż w tym samym czasie w poprzednich latach. Całkowity import gazu ziemnego w grupie 6 krajów Europy Środkowo – Wschodniej spadł o -32% do 31 mld m³ w 2022 r. ze średnio 45 mld m³ w latach 2017-2021. Udział importu gazu z Rosji w całkowitym imporcie gazu spadł o -67% do 12 mld m³ w 2022 r. z 36 mld m³ w latach 2017-2021. W związku z tym, udział Rosji w imporcie gazu w regionie zmniejszył się o połowę do 39% w 2022 r. ze średnio 79% w latach 2017-2021. Import gazu ziemnego z Rosji stanowił jedynie 1% całkowitego zużycia energii pierwotnej w Polsce, Czechach i Rumunii oraz 7% w Bułgarii w 2022 r. Jednak udział importu gazu z Rosji w całkowitym zużyciu energii pierwotnej był nadal znaczący na Węgrzech (20%) i Słowacji (13%), co naraża te kraje na nieco większe ryzyko niedoborów energii w przypadku wyschnięcia dostaw z Rosji[1].

Wykres 3. Udział importu gazu ziemnego z Rosji w całkowitym zużyciu energii pierwotnej Rosji w 6 krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Źródło: Eurostat, ITC Trade Map, Allianz Research za Allianz (2023).

Istotny obszar ryzyka: cena ropy naftowej

Według Rystad Energy, sierpniowe tąpnięcie zysków z eksportu ropy ograniczyły dochody Rosji z podatków do 8 mld dol. Rok wcześniej było to o 5 mld dolarów więcej. Jak podało rosyjskie Ministerstwo Finansów, wpływy budżetowe ze sprzedaży ropy naftowej i gazu ziemnego wyniosły w sierpniu 642,7 mld rubli (ok. 6,6 mld dolarów) i były niższe o 4,3 proc. w porównaniu z wynikami sprzed 12 miesięcy[12].

Tygodnik Economist twierdzi, że Rosja obrała trzy ścieżki do zapewnienia wpływów do budżetu, w którym powiększa się deficyt. Pierwszą metodą ma być podniesienie cen za baryłkę ropy. Kreml uznał, że skoro nie może sprzedać tyle surowca, co przed sankcjami, to chociaż więcej zarobi na tych kontrahentach, którzy nie odwrócili się od Rosji po jej eskalacji ataku na Ukrainę w lutym 2022 r. Ze wsparciem tej strategii wyszła pośrednio Arabia Saudyjska, która obniżyła wydobycie surowca. Automatycznie cena baryłki pierwszy raz w tym roku podskoczyła w cenie do 90 dolarów. Arabia zdecydowała się na dalsze ograniczanie produkcji o 1 mln baryłek dziennie do końca roku. Tym samym w październiku, listopadzie i grudniu produkcja tego kraju zbliży się do 9 mln baryłek dziennie. Rosja ogłosiła, że przedłuży do końca roku ograniczenie wydobycia ropy o 300 tys. baryłek dziennie. Decyzje te uzupełniają wcześniejszy krok kartelu OPEC+, który również zdecydował się na dobrowolne cięcie wydobycia aż do końca 2024 r. W transporcie surowca pomaga flota tankowców, która pływa pod banderami Wysp Marshalla, Panamy, Chin, Kamerunu, Liberii, Belize, Brazylii, Indii i Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Zdaniem Economist, Zachód nie ma prawdopodobnie zamiaru mocno w tym przeszkadzać w obawie, że ropy zabraknie na globalnym rynku[13].

Druga strategia reżimu rosyjskiego na załatanie dziury w budżecie państwa to sprzedaż w większej ilości droższych, rafinowanych produktów naftowych, a zwłaszcza oleju napędowego. Trzeci sposób na zrekompensowanie strat związanych z sankcjami, to wykorzystanie nowych kanałów dystrybucji i transportu. Rosja nieoficjalnie zwiększa dostawy rurociągami do Węgier i Czech. Ponadto reżim otwiera nową, krótszą drogę dostaw do Chin. Należy wskazać, że to głównie od stanu globalnej gospodarki zależeć będzie, czy zyski Rosji ze sprzedaży ropy istotnie wzrosną. Rosyjskie przemysły naftowy i gazowy, które odpowiadają za około jedną trzecią dochodów budżetu państwa, znajdują się pod silną negatywną presją. Uciskają je sankcje państw G7 i Unii Europejskiej, które wspólnie nałożyły limit cenowy na ropę i produkty ropopochodne z Rosji[12].

Obrona przed kryzysem

UE i poszczególne członkowskie państwa narodowe podjęły ogromny wysiłek, żeby przeciwdziałać skutkom kryzysu energetycznego. Od września 2021 r., według analiz WiseEuropa, państwa przeznaczyły na ten cel łącznie ok. 650 mld euro. Wśród zastosowanych narzędzi, najpopularniejsze były mechanizmy podatkowe, czyli obniżka lub zawieszenie któregoś podatku, np. VAT-u, akcyzy lub obu. Drugie często wykorzystywane narzędzie to transfery pieniężne przekazywane bezpośrednio do gospodarstw domowych. W Polsce zastosowano dwa mechanizmy. W ramach tzw. tarczy antyinflacyjnej, wprowadzonej pod koniec 2021 r., obniżono podatek VAT na energię elektryczną i gaz ziemny, obniżono podatek akcyzowy na paliwo silnikowe i olej opałowy, zwolniono z akcyzy na energię elektryczną gospodarstwa domowe, wdrożono także dopłaty bezpośrednie do nośników energii[14]. Rząd RP wyszedł naprzeciwko obaw obywateli. Badania Instytutu Finansów wskazywały w przededniu zimy 2022 r., że obywatele obawiali się wzrostu kosztów energii oraz, że wzrost kosztów energii stanowił duże obciążenie dla gospodarstw domowych i pozytywnie oceniali działania rządu polskiego[15]. W 2023 r. zastosowano z kolei inne mechanizmy, polegające głównie na zamrożeniu cen na określonym pułapie, np. ceny gazu ziemnego na poziomie 200 zł za MWh albo ceny ogrzewania, którego podwyżka nie może przekroczyć 40%. Są też pewne zachęty behawioralne, np. jeśli ktoś zaoszczędzi 10% energii elektrycznej w stosunku do roku ubiegłego, otrzyma dodatkowe zniżki[16].

Analiza WiseEuropa wskazała, że pod względem zmiany średnich wartości dobrobytu gospodarstw domowych, Polska wypada dość niekorzystnie na tle innych krajów UE, plasując się na piątej pozycji od końca z wynikiem -4,2%. Analiza szacuje wzrost udziału nośników energii w wydatkach gospodarstw domowych, który wpływa na zmianę dobrobytu. W scenariuszu uwzględnione są wdrożone przez państwa członkowskie mechanizmy pomocowe w postaci obniżek podatków związanych z energią elektryczną, gazem ziemnym oraz paliwem transportowym. Dla porównania, średnia unijna to -3%. Największe spadki dobrobytu oszacowano dla Estonii i Litwy (prawie -6%), a najmniejsze dla Chorwacji i Portugalii (-1,5%). W zestawieniu regionów widać, że kraje Europy Środkowo-Wschodniej są bardziej dotknięte skutkami kryzysu niż państwa Europy Zachodniej. Czechy wypadły lepiej niż średnia UE[16].

Wyzwania transformacji

Przez transformację rozumie się działania mające na celu odejście od obecnej nieadekwatnej struktury gospodarki regionu w kierunku dostosowania tej struktury do wyzwań społeczno-gospodarczych wynikających z rozstrzygnięć rozwojowych ujętych w politykach krajowych i wspólnotowych, w tym transformacji energetycznej, technologicznej i klimatycznej, przy zagwarantowaniu potencjału dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczo-przestrzennego. Proces ujmuje wygaszenie sektorów, które mają charakter schyłkowych, jak też rozwijanie tych, które mają perspektywy wzrostu i wymagają wsparcia, co obejmuje wprowadzenie i rozwój sektorów innowacyjnych nieobecnych w regionie, a posiadających potencjał wzrostowy i wpierający transformację regionu[17].

Transformacja energetyczna jest jednym z największych wyzwań stojących przed Polską i Czechami w XXI w. Ma ona ścisły związek z realizacją umów międzynarodowych, wypracowywanych od 30 lat na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych i pozostaje w ścisłym związku z polityką klimatyczno-energetyczną UE. Wyzwanie transformacyjne jest także kluczowe ze względu na bezpieczeństwo energetyczne Polski, Czech i całej UE. Pandemia COVID-19, ale przede wszystkim agresja rosyjska na Ukrainę, a także niepewność działań głównych aktorów geopolitycznych zredefiniowały sposób patrzenia na energetykę. Kryzysy ostatnich lat i miesięcy uzewnętrznily silną zależność UE od podmiotów zewnętrznych w zakresie możliwości zapewnienia efektywnego funkcjonowania dostaw nośników energii i łańcuchów dostaw. Już nie tylko zmiany klimatyczne, ale – być może obecnie w sposób bardziej stanowczy – bezpieczeństwo narodowe i gospodarcze, dyktują zmiany systemu generacji i zużycia energii. Bezpieczeństwo energetyczne jest elementem bezpieczeństwa narodowego.

Wyzwania transformacji w Polsce

Polski system energetyczny jest jednym z dziesięciu największych w ramach Unii Europejskiej. Jego wielkość jest proporcjonalna do potencjału gospodarki, która zajmuje siódme miejsce w UE pod względem wielkości PKB (w 2018 r. – 496,4 mld EUR w cenach bieżących) i szóste miejsce pod względem liczby ludności (37,9 mln). W kategorii wielkości zużycia energii pierwotnej i finalnej brutto w 2018 r., Polska zajmuje 6 miejsce w UE. Sektory wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę oraz w górnictwo i wydobywanie, tworzą około 4,5% wartości dodanej brutto polskiego PKB, zatrudniając wg danych GUS ok. 258 tys. pracowników[18].

W Polsce, węgiel brunatny poza nielicznymi wyjątkami, eksploatowany jest metodą odkrywkową. Największe zagłębienie znajduje się w Bełchatowie. 20% krajowej energii elektrycznej dostarcza znajdująca się tam elektrownia. Jest ona jedną z największych elektrowni w Europie o mocy energetycznej 4320 MW. Ponadto duże znaczenie mają elektrownie Konin i Turek, które wytwarzają łącznie energię o mocy około 2700 MW, elektrownia Turów w Bogatyni o mocy 2000 MW oraz zespół elektrowni Pątnów-Adamów-Konin (2512 MW). W ciągu 20 – 30 lat, większość istniejących w Polsce kopalń węgla brunatnego zostanie zamknięta z powodu wyczerpania się złóż. Przewiduje się, że czynne kopalnie będą mogły pracować (przy spadającym poziomie wydobywania) przez następujący okres: „Adamów” – do 2029 roku, „Turów” – do 2035 roku, „Konin” – do 2037 roku, „Bełchatów” – do 2050 roku[18].

Istnieją w Polsce plany i trwają przygotowania ze strony koncernów energetycznych na otwarcie nowych kopalni odkrywkowych. Dotyczy to województwa lubuskiego (kopalnia Gubin-Brody), Złoczewa koło Łodzi oraz Piasków, Ościłowa i Dęby Szlacheckich w okolicach Konina, południowej i wschodniej Wielkopolski. Polska Grupa Energetyczna (PGE) oraz PAK prowadzą w tych regionach silny lobbying, przekonując lokalne społeczności, że inwestycje są konieczne. W wielu gminach przeprowadzone zostały jednak referenda, w których większość mieszkańców opowiada się przeciwko powstaniu nowych kopalni odkrywkowych węgla brunatnego[19].

Szacunki wskazują, iż na transformację energetyczną zgodnie z celami UE, tylko Polska przeznaczy jedynie do 2030 roku r. pomiędzy 1,6 bln a 2,5 bln zł. Eksperti z Banku Pekao SA, a za nimi Minister Aktywów Państwowych w styczniu 2022 r., wskazywali, że koszt polityki klimatycznej w Polsce w wydaniu Fit for 55 do 2030 r. wyniesie 2,4 bln PLN, co oznacza o 900 mld PLN więcej w porównaniu ze scenariuszem redukcji emisji o 40% (Fit for 40). Oznacza to koszt na każdego obywatela Polski w latach 2021-2030 w wysokości ok 64 tys. PLN. Koszt ten może być dla Polski nie do udźwignięcia, bowiem roczny budżet państwa polskiego to wynosił wówczas niewiele ponad 500 mld PLN, a dziś nieco ponad 600 mld PLN. Eksperti Banku Pekao S.A. wskazywali, że pakiet Fit for 55 oznaczałby, że wszystkie środki, jakimi dysponuje polski sektor bankowy, powinny zostać skierowane na związane z nim inwestycje, co jest niemożliwe. Zauważano, że jesteśmy w stanie sfinansować transformację energetyczną jedynie w dłużnym okresie. W podobnym duchu Minister Klimatu i Środowiska pod koniec czerwca 2022 r. zauważała, że Pakiet "Fit for 55" jest dla Polski w całości niemożliwy do osiągnięcia[19][20][21].

Na transformację energetyczno-klimatyczną Polski do 2030 r. skierowanych zostanie ok. 260 mld PLN ze środków unijnych i krajowych w ramach różnych mechanizmów, m.in.:

- Polityka Spójności (ok. 79 mld PLN);
- Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (ok. 97,8 mld PLN);
- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (alokacja dla Polski ok. 15,6 mld PLN);
- ReactEU (ok. 1,8 mld PLN);
- pozostałe instrumenty, np. programy priorytetowe Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz środki Wspólnej Polityki Rolnej około 20 mld PLN;
- nowe instrumenty, np. Fundusz Modernizacyjny oraz Fundusz Transformacji Energetyki (o budżecie według wstępnych szacunków ponad 47,6 mld PLN)[22].

W Polsce wytypowano do wsparcia sześć regionów, całości lub części województw. Zgodnie z intencją Komisji Europejskiej, FST ma zasilić trzy polskie regiony śląskie, dolnośląskie, wielkopolskie, które szczególnie potrzebują kompensacji społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków trwającej transformacji energetycznej. Zgodnie z decyzją krajową, środki te miałyby wesprzeć trzy kolejne województwa: łódzkie i małopolskie oraz lubelskie, które docelowo nie zostało ujęte w Umowie Partnerstwa. To według analiz rządowych województwa najbardziej narażone na skutki transformacji energetycznej. Do Polski z FST ma trafić ponad 3,847 miliarda EUR[18].

W Polsce energia elektryczna produkowana jest głównie z węgla. Według szacunków Instytutu Jagiellońskiego, w 2021 r. węgiel był źródłem energii pierwotnej dla 76% produkcji energii w Polsce (węgiel kamienny w 50,1%, węgiel brunatny w 25,9%), udział OZE w 2021 r. wyniósł 16,3%, a 7,7% energii wyprodukowano z gazu. Polski system energetyczny i gospodarka są istotnie uzależnione od węgla. Krajowe zużycie energii w 2021 r. było niewiele wyższe od krajowej produkcji. Wśród OZE, najistotniejsze były wiatr na lądzie i fotowoltaika, a także woda i biomasa[18]. W Polsce jest obecnie sześć elektrowni szczytowo-pompowych. W 2022 r. 73,4% energii w Polsce wyprodukowano z węgla, 5,6% z gazu, a 21,1% z OZE[23].

Podjęto polityczną decyzję o włączeniu do polskiego mixu energetycznego wykorzystaniu energetyki jądrowej i planuje się szereg lokalizacji elektrowni jądrowych. Decyzje o lokalizacji otrzymały:

- Polskie Elektrownie Jądrowe sp. z o.o. w gminach Choczewo oraz Gniewino i Krokowa, w województwie pomorskim (lokalizacje Lubiatowo-Kopalino oraz Żarnowiec). Decyzja dotyczy technologii Westinghouse AP1000;
- KGHM Polska Miedź S.A. na terenie gminy Lubasz oraz gminy Wieleni, w województwie wielkopolskim, są to gminy, na terenie których jeszcze w 1987 roku zaplanowano budowę EJ Warta. Jako technologię wskazano NuScale VOYGR[24].

Ponadto toczą się postępowania wobec:

- Spółki celowe Orlen Synthos Green Energy sp. z o.o. na terenie gmin: Miasto Dąbrowa Górnicza, Miasto Kraków, Miasto Ostrołęka, Miasto Stalowa Wola, Miasto Oświęcim, Miasto Włocławek. Postępowanie dotyczy technologii GE Hitachi BWRX-300.
- Last Energy Polska SPV 1 sp. z o.o. na terenie gmin Miasto Jaworzno, Miasto Częstochowa, Jaworze, w województwie śląskim. Postępowanie dotyczy technologii Last Energy PWR-20.
- PGE PAK Energia Jądrowa S.A. na terenie gminy Miasto Konin oraz gminy Kazimierz Biskupi, w województwie wielkopolskim (lokalizacja Pątnów). Postępowanie dotyczy technologii KHNP/KEPCO APR1400[24].

Polacy akceptują potrzebę transformacji energetycznej. Zgodnie z badaniem Centrum Badania Opinii Społecznej w 2021 r. 74% społeczeństwa polskiego uważało, że w Polsce powinno się odchodzić od energetyki opartej na węglu i rozwijać inne sposoby produkcji energii, zaś 19% było zdania, że wytwarzanie energii w Polsce powinno opierać się głównie na krajowych zasobach węgla kamiennego. 43% Polaków uważało wtedy, że Polska powinna dochodzić do neutralności klimatycznej w swoim tempie, nawet jeśli będzie to oznaczało, że osiągniemy ją po 2050 r., zaś 48%, że Polska powinna osiągnąć ją do 2050 r. lub wcześniej[25].

Wyzwania transformacji w Czechach

Polityka energetyczna Republiki Czeskiej opiera się na Polityce Energetycznej Państwa, opublikowanej w 2015 r., której kluczowe cele zakładają zmniejszenie zużycia energii, poprawę energochłonności gospodarki i zwiększenie mocy elektrowni jądrowych o około 2 500 MW do około 2035 roku. Wzrastające przez lata zapotrzebowanie na energię eklektyczną kraju, spadło w 2020 roku do 66,99 TWh (69,63 TWh w 2019 roku) i jest wyższe o 15,75% w stosunku do 1990 r.[26]

Obecnie w Republice Czeskiej funkcjonuje pięć kopalni odkrywkowych. Największe wydobywanie węgla brunatnego odbywa się w północnej części Republiki Czeskiej.

Planuje się poszerzenie działalności dwóch kopalni odkrywkowych w tym obszarze – CSA i Bilina. Zwiększenie obszarów wydobywania kopalni odkrywkowej CSA zniszczyłoby miasto Horni Jiretin oraz wioskę Černice. Ponad 2000 mieszkańców, zamieszkujących tereny w pobliżu kopalni musiałyby zostać przesiedlonych. Ponad 27 000 osób zamieszkujących miasto Litvinov odczułoby negatywny wpływ działalności odkrywkowej, której granice znajdowałyby się o zaledwie 500 metrów od zamieszkałych terenów. Znaczące byłyby również szkody na obszarze turystycznym Rudawy Czeskie i Pogórze Rudawskie. Po zniesieniu limitów dla wydobywania węgla, oddolne ruchy obywatelskie oraz organizacje pozarządowe prowadzą działalność, aby nie doszło do eksploatacji tego terenu[27].

Czeski rząd zakłada etapowe odchodzenie od energetyki węglowej przy jednoczesnym zwiększaniu udziału energetyki jądrowej w krajowym miksie energetycznym. Mimo znacznego uzależnienia od energetyki węglowej, Republika Czeska planuje szybkie odchodzenie od takiego modelu energetycznego. Udział w nim węgla (łącznie kamiennego i brunatnego) na poziomie 47% plasuje Czechy na drugim po Polsce (73,6%) miejscu w UE pod względem wykorzystania tego surowca w produkcji energii elektrycznej[28].

Zmniejszanie znaczenia węgla w miksie energetycznym Czech ma być zrekomensowane przez dalsze zwiększanie udziału w nim energii jądrowej (wzrósł on z 32% w 2015 r. do 35% w 2019 r.). Ma to umożliwić budowa piątego bloku w elektrowni jądrowej Dukovany, którego sfinansowanie zapewnia umowa rządu z głównym dostarczycielem energii ČEZ. Zgodnie z treścią umowy między rządem a ČEZ wybór wykonawcy rozstrzygnie się do 2024 r., natomiast budowa bloku przewidziana jest na lata 2029–2036. Ponadto rząd zapowiada rozbudowę elektrowni jądrowej Temelín, gdzie obecnie działają dwa reaktory. Plany modernizacji czeskiej energetyki jądrowej stały się ponownie elementem negocjacji czesko-amerykańskich. RC planuje zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w krajowym miksie energetycznym do 20,8% w 2030 r. Takie założenia odbiegają jednak od rekomendacji Komisji Europejskiej (KE) dla Czech (23% w 2030 r.). Dotychczas Czechom udawało się realizować takie cele jeszcze przed sugerowanym terminem. Rekomendowany przez KE na 2020 r. 13-procentowy udział OZE w zużyciu energii Czechy osiągnęły w 2013 r. Redukowanie wydobycia węgla jest podyktowane polityką klimatyczną UE oraz spadającymi w cenami tego surowca w związku z pandemią COVID-19 i wojną na Ukrainie[28].

Do komunikowanych celów czeskiego rządu należy osiągnięcie samowystarczalności energetycznej państwa. Jednak deklaracje te nie przekładały się dotychczas na zmniejszanie zależności od dostaw gazu z Rosji. Świadczy o tym m.in. poparcie dla gazociągu Nord Stream 2, który zaopatrywałby Czechy w ten surowiec przez biegnący wzdłuż polsko-niemieckiej granicy gazociąg EUGAL. Argumentowano wówczas poparcie dla tej inwestycji konkurencyjnością cen rosyjskich dostaw. Jednocześnie jednak wyrażano zainteresowanie importem LNG przez gazowy korytarz Północ-Południe. Wbrew zabiegom amerykańskiej administracji Czechy dopuszczały możliwość rozbudowy elektrowni Dukovany przez rosyjski Rosatom[29].

Jeszcze w czerwcu 2019 r. Czechy wraz z Estonią, Węgrami i Polską zablokowały w Radzie Europejskiej porozumienie polityczne w kwestii osiągnięcia przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r. Ostatecznie państwa te, poza Polską, przyjęły tę perspektywę. Szczyt Rady Europejskiej w 2020 r., dotyczący wieloletnich ram finansowych UE i funduszu odbudowy „Przyszłe Pokolenie UE”, potwierdził zmierzanie UE do neutralności klimatycznej, na co ma być przeznaczonych 30% środków ustalonego budżetu. Wśród czeskich regionów liczących na pieniądze z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji znajdują się kraj ustecki, kraj karlowarski i graniczący z Polską kraj morawsko-śląski[29].

Czeskie władze chcą dokonać transformacji energetycznej przy zminimalizowaniu negatywnych skutków społecznych, a w konsekwencji także politycznych. Chociaż według ankiety ośrodka badań STEM z lipca 2020 r. 62% Czechów popierało Europejski Zielony Ład, jednocześnie 50% z nich zgadzało się z twierdzeniem, że polityka klimatyczna UE negatywnie wpłynie na krajowy przemysł i przyczyni się do utraty miejsc pracy[29].

Ogłoszony w 2022 r. program dotacyjny czeskiego ministerstwa środowiska, w przeliczeniu wart ok. 600 mln zł, kierowany jest do zarządców budynków użyteczności publicznej (m.in. szkół, placówek służby zdrowia). Z pieniędzy tych można modernizować już istniejące nieruchomości, ale także finansować nowe inwestycje. Ministerstwo przemysłu i handlu, ogłosiło z kolei możliwość ubiegania się przez przedsiębiorstwa o równowartość nawet 1,9 mld zł na modernizację energetyczną istniejących budynków. Dotacja może wynieść w przeliczeniu od ok. 100 tys. zł do nawet 38,5 mln zł i stanowić od 35 proc. do 65 proc. całej inwestycji. Jest to uzależnione od regionu Czech, z którego aplikuje dany podmiot.

Podsumowanie

Pomimo podejmowanych działań dywersyfikujący i transformacyjnych sektora energetycznego, Europa (a szczególnie kraje Europy Środkowo-Wschodniej) jest narażona na ponowny wzrost cen energii niż inne światowe gospodarki. Polska i Czechy są wśród europejskich krajów, których gospodarka została by mocniej dotknięta ewentualnym skokowym wzrostem cen energii. Łagodna zima oraz wsparcie rządowe dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw ograniczyło skutki kryzysu energetycznego w Polsce i Czechach. Nie bez znaczenia było też znaczące – większe od pierwotnych oczekiwań – ograniczenie popytu na gaz w przemyśle, wysokie stany magazynów gazu, nowe inwestycje w infrastrukturę gazową w Europie, w tym np. rozbudowa terminalu LNG w Świnoujściu oraz niski popyt na LNG w Chinach. W efekcie, sytuacja na rynkach energii się uspokoiła, a ceny gazu i węgla obniżyły się w pobliże przedpandemicznych poziomów.

Z analiz Zespołu Analiz Ekonomicznych EY wynika, że Europa jest bardziej narażona na ponowny wzrost cen energii i żywności niż inne główne gospodarki, na czele z USA. Przede wszystkim, z powodu niedoboru surowców energetycznych, które pochodzą głównie z importu. Ewentualne podwyżki cen surowców szczególnie dotkliwie odczułyby trzy kraje UE: Czechy, Węgry i Rumunia. Choć Polska nie jest wymieniana wśród najbardziej zagrożonych rynków, słabością wciąż pozostaje jeden z najwyższych poziomów inflacji w Europie. Skok cen energii mógłby podbić inflację i w konsekwencji negatywnie wpłynąć na wzrost gospodarczy[31].

Główny ekonomista EY na Europę i Azję Centralną podkreśla, że **„(...) choć ryzyko istotnego wzrostu cen energii pozostaje wysokie, to nie rozważamy już scenariusza powrotu do rekordowych cen z lata 2022 r. – przemysł trwale obniżył swój popyt na gaz, rozbudowana została infrastruktura do transportu i magazynowania LNG, a i niepewność związana z konsekwencjami kryzysu energetycznego jest już znacznie mniejsza niż przed rokiem.”**[31]

Przed Polską stoi wielkie wyzwanie związane z transformacją energetyczną, która musi być przeprowadzona biorąc pod uwagę ceny energii i jej koszt dla obywateli, bezpieczeństwo energetyczne, zapewnienie ciągłości i płynności dostaw energii, bezpieczeństwo technologii produkcji energii, wykorzystanie krajowego przemysłu i krajowych źródeł energii, zmniejszenie zużycia energii, zwiększenie efektywności wykorzystania energii, zwiększanie ochronę grup społecznych wycofywanych z zatrudnienia w górnictwie oraz regionów, których rozwój aktualnie opiera się na górnictwie, zwiększanie zasobów pochłaniających gazy cieplarniane, zwiększanie korzyści dla środowiska naturalnego i tym samym dla środowiska życia ludzi. Transformacja może zostać dokonana jedynie w dobrosąsiedzkich stosunkach pomiędzy państwami i społeczeństwami Europy Środkowo-Wschodniej.

ŹRÓDŁA

- [1] Polski Instytut Ekonomiczny, Unia Europejska niezależna od Rosji? Alternatywne źródła dostaw surowców energetycznych, Warszawa 2022, s. 4, 20, źródło: https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/03/PIE-Raport_UE-niezalezna-od-Rosji-1.pdf [dostęp: 11.10.2023]
- [2] Y. Popkostova, Europe's Energy Crisis Conundrum. Origins, impacts and way forward, European Union Institute for Security Studies, 2022, s. 1, źródło: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/979bf617-a412-11ec-83e1-01aa75ed71a1/language-en> [dostęp: 11.09.2023]
- [3] Subran L., Stamer M., Kryzys energetyczny mało prawdopodobny najbliższej zimy dzięki malejącej zależności Europy Środkowo Wschodniej od rosyjskiej ropy i gazu, Allianz Trade, 2023, źródło: https://www.allianz-trade.com/pl_PL/wiadomosci-informacje/dzial-prasowy/wiadomosci/2023-07-14-w-polsce-i-europie-srodkowo-wschodniej-kryzys-energetyczny-malo-prawdopodobny.html [dostęp: 02.09.2023]
- [4] Ropa z Rosji zalewa Czechy. Putin wydał oświadczenie, 2023, artykuł dostępny na stronie internetowej Money.pl, źródło: <https://www.money.pl/gospodarka/ropa-z-rosji-zalewa-czechy-to-orlen-ja-sprowadza-6941001841937024a.html> [dostęp: 14.09.2023]
- [5] Skąd Orlen sprowadza ropę do Polski? Koncern pokazał dane, 2022, artykuł dostępny na stronie internetowej Money.pl, źródło: <https://www.money.pl/gospodarka/ropa-z-rosji-zalewa-czechy-to-orlen-ja-sprowadza-6941001841937024a.html> [dostęp: 05.09.2023]
- [6] Nowa umowa Orleń. Miliony ton ropy od Brytyjczyków, article available on Business Insider website, artykuł dostępny na stronie Business Insider, źródło: <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/nowa-umowa-orleu-miliony-ton-ropy-od-brytyjczykow/1rx7eme> [dostęp: 14.09.2023]
- [7] Orlen. Spółka nie czerpie korzyści w związku z transportem rosyjskiej ropy przez jakiegokolwiek armatora, 2023, artykuł dostępny na stronie internetowej PAP, źródło: <https://www.pap.pl/aktualnosc/orlen-spolka-nie-czerpie-korzysci-w-zwiazku-z-transportem-rosyjskiej-ropy-przez> [dostęp: 14.09.2023]
- [8] Orlen zapowiada duże zmiany. "Przygotowanie do potencjalnej ekspansji", artykuł dostępny na stronie internetowej Business Insider, źródło: <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/orlen-zmieni-nazwe-stacji-w-czechach-rusza-wielka-akcja/cfckfvx> [dostęp: 14.09.2023]
- [9] ORLEN staje się paliwową marką numer 1 w Czechach, 2023, artykuł dostępny na stronie internetowej, ORLEN, źródło: <https://www.orlen.pl/pl/o-firmie/media/komunikaty-prasowe/2023/Sierpień-2023/ORLEN-staje-sie-paliwowa-marka-numer-1-w-Czechach> [dostęp: 14.09.2023]
- [10] Do końca roku blisko 90 procent stacja Benzina w Czechach zmieni markę na Orlen, 2023, artykuł dostępny na stronie internetowej PAP, źródło: <https://www.pap.pl/aktualnosc/news%2C1607009%2Cdo-konca-roku-blisko-90-procent-stacji-benzina-w-czechach-zmieni-marke-na> [dostęp: 14.09.2023]

RESOURCES

- [11] L. Subran, K. Stamer, Kryzys energetyczny mało prawdopodobny najbliższej zimy dzięki malejącej zależności Europy Wschodniej od rosyjskiej ropy i gazu, Allianz Trade 2023, artykuł dostępny na stronie internetowej Biznes Newseria, źródło: https://biznes.newseria.pl/files/_uploaded/dp_2023_07_14_0750_2023_07_14_Allianz_Trade_zima_%20niestraszna_Europie_%20SW.pdf [dostęp: 14.09.2023]
- [12] Topnieją wpływy Rosji z surowców energetycznych, artykuł dostępny na stronie internetowej Money.pl, 2023, źródło: <https://www.money.pl/gielda/topnieja-wplywy-rosji-z-surowcow-energetycznych-6938331002952320a.html> [dostęp: 14.09.2023]
- [13] Putin ma plan jak "zatankować" maszynę wojenną, gdy zyski Rosji topnieją, artykuł dostępny na stronie internetowej Money.pl, 2023, źródło: <https://www.money.pl/gospodarka/putin-ma-plan-jak-zatankowac-machine-wojenna-gdy-zyski-rosji-topnieja-6939092212099680a.html> [dostęp: 14.09.2023]
- [14] K. Obłąkowska, Mentalność podatkowa Polaków i opinia publiczna na temat wysokości VAT i akcyzy w latach 2022-2023 - perspektywa ekonomii behawioralnej, [in:] Doradztwo Podatkowe. Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych, nr 7 (322), 2023, pp. 25-33.
- [15] K. Obłąkowska, J. Bartak, Polacy o wyzwaniach energetycznych w przededniu zimy, Informacja Sygnalna z badań Instytutu Finansów nr 2/2022, Warszawa, 2022.
- [16] K. Głowacki K., P. Gutowski, Wpływ kryzysu energetycznego na dobrobyt gospodarstw domowych w Polsce. Analiza wpływu kryzysu energetycznego i związanego z nim wzrostu cen nośników energii na dobrobyt gospodarstw domowych w Polsce w podziale na wybrane grupy o wybranych demograficznych cechach oraz ilościowa ocena efektów zastosowanych mechanizmów pomocowych, WiseEuropa – Fundacja Warszawski Instytut Studiów Ekonomicznych i Europejskich, Warszawa 2023.
- [17] Definicja zaproponowana przed dr Artura Bartoszewicza podczas prac z Ministerstwem Rozwoju i Technologii nad konstruowaniem ustawy Fundusz Transformacji Śląska w ramach realizacji Umowy społecznej dotyczącej transformacji sektora węgla kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego zawartej pomiędzy stroną społeczną a rządową w 2021 r.
- [18] K. Obłąkowska, A. Bartoszewicz, M. Mierzwiński, K. Tomaszewski, Finansowe i legislacyjne aspekty transformacji energetycznej w Polsce, Instytut Finansów, Raport 3/2022, Warszawa, August 2022, s. 29, 78.
- [19] Minister Moskwa: pakiet "Fit for 55" w całości nie jest dla nas możliwy do osiągnięcia, article available on Business Insider website, 2022, źródło: <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/minister-anna-moskwa-pakiet-fit-for-55-w-calosci-nie-jest-dla-nas-mozliwy-do/gh568fl> [dostęp: 14.09.2023]

- [20] M. Puzyr, Fit for 55. Jacek Sasin: To koszt nie do udźwignięcia dla Polski, article available on Polska Times website, 2022, źródło: <https://polskatimes.pl/fit-for-55-jacek-sasin-to-koszt-nie-do-udzwigniecia-dla-polski/ar/c1-15991261> [dostęp: 14.09.2023]
- [21] Pakiet Fit for 55 najbardziej obciąży kieszenie Polaków, article available on website Dziennik Gazeta Prawna, 2022, źródło: <https://finanse.gazetaprawna.pl/artykuly/8337026,pakiet-fit-for-55-najbardziej-obciazy-kieszenie-polakow.html> [dostęp: 14.09.2023].
- [22] Ministerstwo Aktywów Państwowych, Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030. Założenia i cele oraz polityki i działania, 2019, wersja 4.1 z dnia 18.12.2019.
- [23] Instytut Jagielloński, Energetyka w liczbach 12/2022, 2023, źródło: <https://www.jagiellonski.pl/miesiecznik-instytutu-jagiellonskiego-12-2022/> [dostęp: 15.09.2023]
- [24] Nuclear.pl: Oto potencjalne lokalizacje kolejnych elektrowni jądrowych w Polsce, 2023, article available on Biznes Alert website, źródło: <https://biznesalert.pl/nuclear-pl-oto-potencjalne-lokalizacje-kolejnych-elektrowni-jadrowych-w-polsce/> [dostęp: 14.09.2023].
- [25] Centrum Badania Opinii Społecznej, Transformacja energetyczna – oczekiwania i postulaty. Komunikat z badań nr 70/2021, źródło: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_070_21.PDF [dostęp: 10.09.2023]
- [26] Lokalizacja elektrowni jądrowych, artykuł dostępny na stronie internetowej Nuclear, źródło: <https://nuclear.pl/lokalizacja,czechy,republika-czeska,0,0.html> [dostęp: 10.09.2023]
- [27] Sytuacja w Czechach, artykuł dostępny na stronie internetowej EUKOUNIA, źródło: <https://eko-unia.org.pl/rton-o-projekcie/sytuacja-w-czechach/> [dostęp: 10.09.2023]
- [28] Czechy planują odejście od węgla do 2033 r. Stawiają na energię jądrową, article available on EURACTIV.PL website, 2022, źródło: <https://www.euractiv.pl/section/energia-i-srodowisko/news/czechy-wegiel-dekarbonizacja-2033-energia-jadrowa-atomowa-polska-turow-oze-unia-europejska/> [dostęp: 14.09.2023].
- [29] informacja o uchwaleniu prawa zakazującego podmiotom rosyjskim i chińskim uczestnictwa w budowie elektrowni jądrowych w Czechach dostępna na portalu Nordic chamber of commerce in the Czech Republic, źródło: <https://www.nordicchamber.cz/press/psp-excludes-russia-china-from-nuclear-projects/> [dostęp: 14.09.2023].
- [30] Czesi ruszają z transformacją energetyczną. Za pieniądze z unijnego Funduszu Odbudowy, artykuł dostępny na stronie internetowej Dziennik Gazeta Prawna, 2022, źródło: <https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/8525604,pieniadze-z-kpo-czechy-transformacja-energetyczna.html> [access: 14.09.2023]
- [31] EY, Utrzymuje się duże ryzyko skokowego wzrostu cen energii, źródło: https://www.ey.com/pl_pl/news/2023/08/ryzyko-ceny-energii-2023 [dostęp: 14.09.2023].

ROZDZIAŁ 5

DR ŠÁRKA SHOUP

“MIGRACJE I KRYZYSY HUMANITARNE”

Wprowadzenie

Stosunki bilateralne pomiędzy Republiką Czeską i Polską zachodzą na wielu poziomach i wielu obszarach. Bieżąca współpraca trwa z uwagi na geograficzną bliskość i szerokie zrozumienie pomiędzy administracją państw i pomiędzy ludźmi. Mimo wszystko, państwa dzielą długie granice, a korzenie transgranicznych rodziny czesko-polskich nie są wyjątkami. Dynamika stosunków bilateralnych, utrzymująca w pierwszych trzech dekadach po upadku komunizmu, skutkowała utworzeniem międzyrządowych konsultacji pomiędzy rządami Czech i Polski, które miały miejsce po raz pierwszy w Pradze w 2011 r. i są powtarzane co roku lub co dwa lata.[1] Podczas tych spotkań, premierzy i ministrowie dyskutują bieżące sprawy związane ze współpracą na polach ekonomii, bezpieczeństwa, obronności, spraw wewnętrznych, kultury, zdarzeń społecznych a także migracji.

Kwestie migracji, wspólnej polityki azylowej, obowiązkowej solidarności będą jednymi z głównych tematów nadchodzących wyborów europejskich, które odbędą się w maju 2024 r. W celu uczynienia jasnej, ustrukturyzowanej dyskusji o modernizacji i stabilizacji polityk Unii Europejskiej w zakresie kryzysu humanitarnego i migracji, konieczna jest ocena efektów migracji poszczególnych państw członkowskich unii, a także obszarów, w których Republika Czeska może efektywnie przyczynić się do zarządzania sytuacją migracyjną w Europie podczas bycia skupioną nad sprawami krajowymi.

Republika Czeska i Polska ogólnie zgadzają się w zakresie nielegalnej migracji pomimo posiadania odmiennych strategii radzenia sobie z nią. Praga zaoferowała wsparcie Warszawie na granicy polsko-białoruskiej, które jest gotowa udzielić, jeżeli Polska o to poprosi. Czechi uprzednio krytykowali brak wsparcia reformy unijnych zasad migracji przez Polskę. Jednakże, jeżeli spojrzymy na migracje z Ukrainy, jest to odmienna kwestia. Czechy i Polska bilateralnie współpracują w kilku kwestiach związanych z Ukrainą, takich jak ożywione wysiłki na rzecz poszerzenia Unii Europejskiej o Ukrainę i Zachodnie Bałkany, a także próby otwarcia się Ukrainy, aby dołączyć do NATO. Oba państwa przyjęły miliony uchodźców ukraińskich, przede wszystkim kobiet i dzieci, które są w rozpaczliwej potrzebie bycia skutecznie włączonymi do edukacji i systemu opieki zdrowotnej. Państwa dzielą się danymi i dobrymi praktykami, aby zapewnić lepsze rezultaty efektywnej pomocy. Lobbują za szybkim efektywnym uzbrojeniem ukraińskiej armii, razem lobbując za wszechstronną, powojenną polityką odbudowy. Dziesiątki czeskich spółek już współpracują z Ukrainą. Jednakże, Ukraina aktualnie potrzebuje spółek działających także w sektorze cywilnym, i potrzeba ta zwiększy się wraz z zakończeniem wojny.

Współpraca regionalna

Format Grupy Wyszehradzkiej jest unikalną szansą na udoskonalenie współpracy pomiędzy Republiką Czeską a innymi członkami grupy niemal na wszystkich polach wymiany międzynarodowej. Czechi mają trzy kategorie priorytetów w Grupie[2]:

- 1 Bezpieczna i dobrze prosperująca Europa (rozwój i dalsze działanie w zakresie kultury, edukacji, systemu opieki zdrowotnej, migracji, obronności itd.).**
- 2 Innowacyjna i połączona gospodarka (rozwój i dalsza kooperacja w transporcie, w przestrzeni i mediach cyfrowych, w sektorze energetycznym i surowcowym, wspólna polityka handlu, polityka spójności i rozwój regionalny, itd.).**
- 3 Wsparcie dla Ukrainy (przyjmowanie uchodźców ukraińskich, pomoc humanitarna i odbudowa powojenna, odpowiedzialność za zbrodnie międzynarodowe w kontekście rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie).**

Chociaż Grupa Wyszehradzka jest wspaniałą platformą dyskusji pomiędzy państwami członkowskimi, jej przyszłość pozostaje niewiadomą. Państwa członkowskie często mają niewiele wspólnego w zakresie nastawienia względem europejskiej legislacji lub ogólnego kierunku działalności Unii Europejskiej. W ciągu kilku lat, ostatnim zunifikowanym tematem było wspólne rozumienie migracji. Grupa Wyszehradzka była najgłośniejszym przeciwnikiem przyjmowania migrantów ekonomicznych czy uchodźców z państw Bliskiego Wschodu. Najnowsze reformy w sprawie europejskiego Paktu o imigracji i azylu odkryły różnicowanie opinii Grupy Wyszehradzkiej. W rezultacie, w przestrzeni publicznej pojawiają się stwierdzenia, że istnienie Grupy Wyszehradzkiej nie jest dłużej konieczne a sam format nie ma przyszłości. Jednakże, przeważająca opinia elit politycznych zaprzecza takiemu pogładowi, nawet jeżeli wpływ formatu maleje. Większość elit politycznych zgadza się że ugrupowanie ma przyszłość, ale nie ma pewności, co będzie z nią związane.

Jednym z priorytetów Czech w czasie prezydencji Grupy Wyszehradzkiej jest tworzenie przestrzeni dyskusji nad wspieraniem Ukrainy. Czechy chciałyby wykorzystać spotkania na najwyższym szczeblu do przekonania bardziej opornych partnerów Grupy Wyszehradzkiej do postrzegania Rosji jako bezpośredniego zagrożenia i zobowiązania się do większego wsparcia Ukrainy. Czeskim priorytetem jest większa współpraca w zakresie zagrożeń takich jak szerzenie dezinformacji i wpływania przez wrogie zagraniczne potęgi na kwestie bezpieczeństwa narodowego w Europie Środkowej i Zachodnich Bałkanach.

Republika Czeska stała się jednym z państw przyjmujących największą liczbę ukraińskich migrantów, którzy napływali z uwagi na rosyjską inwazję. Nowa, europejska legislacja może dostarczyć istotnej pomocy dla czeskiej gospodarki; jednakże, dwa państwa członkowskie – Polska i Węgry – próbują zablokować wejście w życie zmian prawa. To odbije się na stosunkach i współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej. Należy wspomnieć ponury stan czeskich finansów publicznych i ogólnego skonsolidowania budżetu państwa. Wszystkie te aspekty odgrywają kluczową rolę w nastawieniu do migracji i Republika Czeska powinna przyjąć nową politykę migracją. Rzecz jasna, wszystkie te zmienne są bezpośrednio kształtowane przez toczącą się wojnę na Ukrainie i pozostają pod jej wpływem.

Przez to konieczne jest skupienie się na bieżącej sytuacji w Republice Czeskiej, jej zdolności i możliwości. Rozważając rzeczywistość i liczbę zarejestrowanych uchodźców ukraińskich w Republice Czeskiej, Czechy powinny być głównym głosem w Unii Europejskiej i Grupie Wyszehradzkiej w zakresie przyszłych kierunków polityki migracji i azylu w Unii Europejskiej.

Jak poradzić sobie z kryzysem humanitarnym i uchodźczym

Podczas kryzysu z 2015 r., standardowe drogi migracji z Europy wiodły z Północnej Afryki (drogą zachodniego Morza Śródziemnego i centralnego Morza Śródziemnego) lub Turcji (drogą Wschodniego Morza Śródziemnego). Te drogi były używane przez uchodźców uciekających przed wojną i prześladowaniami w takich państwach jak Syria, Afganistan, Irak, Erytrea, lub migrantów uciekających przed trudnościami gospodarczymi z Kosowa, Albanii, Serbii. Głównymi państwami destynacji dla migrantów były Niemcy, Szwecja, Austria. W 2015 r., gdy europejski kryzys migracyjny osiągnął ponad 1 milion uchodźców, doprowadził do bezprecedensowego wzrostu populizmu i skrajnie prawicowych partii politycznych w Europie[3] i wbił klin pomiędzy państwami Wschodniej i Zachodniej Europy. Dla państw członkowskich UE było niemal niemożliwe odnalezienie wspólnego stanowiska w temacie migracji. Kwestia ta stała się ekstremalnie polaryzująca europejską scenę, podobnie jak narodowe sceny polityczne.

Rosyjska inwazja z 2022 r. na Ukrainę skutkowała przełomowymi efektami względem prądów migracyjnych w Europie. W 2022 r., niemal jedna trzecia Ukraińców została zmuszona do opuszczenia swoich domów. Do końca roku, szacowana liczba 5,9 miliona ludzi [4] została wewnątrznie przesiedlona przez wojnę, podczas gdy około 5,8 miliona uchodźców czy osób poszukujących azylu z Ukrainy zostało zarejestrowanych w całej Europie [5]. Zwykle bardziej sceptyczne względem migracji państwa, takie jak Czechy, Polska, Słowacja i Węgry, stały się państwami frontowymi nowego kryzysu migracyjnego. Podczas gdy Polska i Niemcy przyjęły największą liczbę ukraińskich uchodźców w Europie, Czechy przyjęły największą liczbę Ukraińców na 100 000 mieszkańców[6]. Dla Polski i Czech, doświadczenie stawiania się destynacją masowej migracji jest unikalne; oba państwa odmówiły przyjmowania uchodźców podczas poprzedniego kryzysu migracyjnego w 2015 r.[7]

Czechy i Polska przyjęły Ukraińskich migrantów pomimo odmiennej publicznej percepcji względem migrantów syryjskich z 2015 r. Podczas gdy syryjscy uchodźcy byli postrzegani jako zagrożenie, Ukraińcy uchodźcy są postrzegani jako ofiary a agresor (Rosja) jako zagrożenie, przez co przyjęcie uchodźców ukraińskich stało się kwestią bezpieczeństwa narodowego. Demografia uchodźców również była odmienna: z Ukrainy, uchodźcami były przede wszystkim kobiety i dzieci, podczas gdy w kryzysie 2015 r., osobami poszukującymi azylu w Europie byli przede wszystkim młodzi mężczyźni.

Wymiar migracji w Republice Czeskiej ze szczególnym uwzględnieniem imigracji ukraińskiej

Gdy wojna na Ukrainie wybuchła, system społeczny w Czechach doświadczył istotnego napięcia, w szczególności w dużych miastach, w których większość ukraińskich uchodźców została ulokowana. Do końca 2022 r., Republika Czeska zarejestrowała około 550 000 uchodźców z Ukrainy w ramach tymczasowej opieki, co skutkowało w pokryciu przez Ukraińców szerszego udziału w całkowitej populacji aniżeli w przypadku jakiegokolwiek innego państwa Unii Europejskiej. We wrześniu 2022 r., niemal 6 procent społeczeństwa Czech pochodziło lub przybyło z Ukrainy. W 2023 r., całkowita liczba uchodźców objętych tymczasową opieką w Czechach wynosiła około 350 000 osób. Tak wysoka liczba uczyniła Czechy trzecim największym przyjmującym przesiedlonych Ukraińców w Unii Europejskiej, po Polsce i Niemczech. Duża liczba uchodźców skutkowało trudnością z zapewnieniem pracy i zamieszkania oraz wzrastającym obciążeniem lokalnych władz, które pracowały z tymi uchodźcami w zakresie pomocy w integracji.

Kilka ważnych zmian zostało dokonanych w zakresie pomocy humanitarnej dla uchodźców ze strony rządu poprzez rozpoznanie Piątej Poprawki do Prawa o Ukrainie w Republice Czeskiej. Rząd dłużej nie zapewnia dopłat do zamieszkania dla osób przebywających w prywatnych nieruchomościach, w zamian za to państwo płaci bezpośrednio za koszty utrzymania za uchodźców z bardzo niskim dochodem albo nieosiągających dochodu (od 111S do 139S za miesiąc). Bezpłatne zakwaterowanie kryzysowe jest aktualnie limitowane do 150 dni, z wyjątkiem osób ze szczególnymi potrzebami. Pomoc humanitarna, pokrywająca podstawowe koszty bytowe, aktualnie utrzymuje się na poziomie minimum socjalnego (S225) w ciągu pierwszych 150 dni po nadaniu prawa do tymczasowej opieki. Po zakończeniu tego okresu, korzyści osiągnięte na podstawie przychodu uchodźcy mogą zostać powiązane z minimum egzystencji (145S), z wyjątkiem uchodźców ze szczególnymi potrzebami[8].

Gdy skupiamy się na ekonomicznym wpływie kryzysu migracyjnego na państwa UE, to pomimo zmienności pomiędzy państwami, ogólnie może zostać opisany jako pozytywny. Głównym powodem jest wzrost całkowitego PKB w Europie, częściowo dzięki dużemu udziałowi wśród ukraińskich uchodźców osób w wieku produkcyjnym oraz o wyższym wykształceniu, co umożliwia im zajmowanie miejsc pracy wymagających wysokich kwalifikacji. Instytucja tymczasowej ochrony również przyczyniła się do tego, pozwalając uchodźcom na podróżowanie po UE i wybór państwa do osiedlenia się, prowadząc do szybszego ogólnego wzrostu[9]. Około 124 000 ukraińskich uchodźców aplikowało o pracę wymagającą wysokich kwalifikacji rynkowych, co prezentuje wielki potencjał dla wzrostu gospodarczego Republiki Czeskiej. Jednakże, gdy spojrzymy bliżej na potencjał pracy wymagającej wysokich kwalifikacji, około połowy uchodźców z Ukrainy, którzy pracowali na Ukrainie, zostało następnie zatrudnionych w Czechach. Kolejnym odkryciem jest fakt, że jedna trzecia Ukraińców jest zatrudniona w pracy odpowiadającej ich kwalifikacjom, podczas gdy czterdzieści cztery procenty jest zatrudnionych w pracy poniżej ich poziomu wykwalifikowania[10]. Te odkrycia powinny zaniepokoić rząd czeski gdyż to niedopasowanie jest utraconą szansą dla Czech na dalszy rozwój gospodarczy. W tym momencie, wiele zależy od tego w jaki sposób rząd Czeski zamierza zintegrować tych pracowników do systemu, z główną zmienną determinującą będącą liczbą Ukraińców którzy zostaną w państwie albo wyjadą, gdy wojna się zakończy[11]. Rząd alokował 54,29 mln koron czeskich (2,32 mln €) w budżecie państwowym aby wprowadzić działania polityki migracyjnej w 2023[12].

Finansowa i socjalna pomoc dla uchodźców ukraińskich które zapewniały samorządy, uwzględniając także rząd Czech, były kwestionowane przez kilka grup. Jednakże, wielu uchodźców zdołało odnaleźć pracę po pewnym czasie, przez co można stwierdzić, że stopniowo zwracali do narodowego budżetu pieniądze, które zostały wydatkowane na ich wsparcie, w formie podatków. Dla przykładu, w Republice Czeskiej, ukraińscy uchodźcy zapłacili 8 miliardów koron w podatkach do końca 2022 r.[13]

Należy zauważyć zanikającą solidarność względem Ukrainy w Republice Czeskiej. To zjawisko można opisywać jako zmianę środowiska gospodarczego; gdy społeczeństwu żyje się dobrze, jak wcześniej miało to miejsce przed rozpoczęciem wojny, ludzie mają tendencję do odczuwania większej solidarności. Jednakże, gdy wybucha kryzys, występuje instynkt zadbania o samych siebie w pierwszej kolejności. Możemy podsumować, że potężna solidarność państw europejskich pojawiła się na początku wojny z powodu bezprecedensowej natury wydarzeń, których Europa nie doświadczyła w ciągu niemal 75 lat. Ankieta przeprowadzona przez STEM wskazuje, że czeska wola do pomocy uchodźcom z Ukrainy w zależności od ich własnej sytuacji maleje, głównie z uwagi na obawy o czeską sytuację gospodarczą. Wystąpił także wzrost liczby osób które definitywnie odmawiały dostarczenia pomocy uchodźcom, tworzących 26% populacji, dziesięć punktów procentowych wyżej niż w kwietniu 2023 r.[14]

Kolejnym aspektem jest odmienna interpretacja polityki migracyjnej przez oficjeli politycznych, co skutkuje w rozprzestrzenianiu dezinformacji. Uderzającym przykładem jest interpretacja nowego Paktu o migracji i azylu Unii Europejskiej przez rząd i opozycję. Rząd i opozycja są głównymi reporterami i mediatorami pomiędzy społeczeństwem czeskim a całą poddawaną pod dyskusję legislacją wraz z aktami prawnymi, negocjowanymi zarówno na ogólnokrajowym, jak i na europejskim poziomie. Jednakże, często niekompatybilne i sprzeczne interpretacje miały bezpośredni wpływ na społeczeństwo czeskie i mogą spowodować obawy, konfuzję, frustrację oraz istotny spadek uprzednio wspomnianej solidarności. Bazując na ankiecie STEM, nastąpił wzrost liczby ludzi ufających w dezinformację z 6% do 8% [15]. Nie trzeba dodawać, że niektórzy politycy wzniecają ksenofobię i nienawiść w społeczeństwie.

Zgodnie ze STEM, znaczenie wojny w Ukrainie jako elementu debaty publicznej spada, natomiast pilność problemów związanych z migracją i długookresowo nierozwiązanych problemów w Republice Czeskiej rośnie. Wojna toczyła się dłużej niż ktokolwiek się spodziewał a wiele osób zaakceptowało ją jako gorzką część rzeczywistości. Krajowa sytuacja gospodarcza i polityczna, percepcja wojny w Ukrainie, dezinformacja, narzędzia wzbudzania emocji oraz nieprawidłowe interpretacje nowej polityki europejskiej Paktu o migracji i azylu były zmiennymi, które determinowały zakres solidarności, którą społeczeństwo czeskie miało względem migrantów a w szczególności Ukraińców. Ta percepcja sytuacji i opinia publiczna determinuje priorytety czeskiej prezydencji w Grupie Wyszehradzkiej.

Prezydencja czeska w Grupie Wyszehradzkiej i jej priorytety w zakresie polityki migracyjnej

Trzy z czterech państw członkowskich Grupy Wyszehradzkiej tworzą wschodnią flankę Unii Europejskiej i strefy Schengen. Węgry, Polska i Słowacja są państwami mającymi doświadczenia nieproporcjonalnie wysokiej presji migracyjnej, odkąd wybuchła wojna w Ukrainie. Byłoby błędem kompletne odseparowanie kierunków działalności Grupy Wyszehradzkiej i wizji Unii Europejskiej a powinno się to stosować także do polityki migracyjnej. Podczas gdy Republika Czeska nie jest państwem granicznym Unii Europejskiej czy Strefy Schengen, jest w naszym interesie, aby wprowadzać legislację i procedury nakierowane na identyfikację wkraczających do Unii Europejskiej nielegalnych migrantów, w najszerszym możliwym zakresie. Jak wskazuje rzeczywistość wojny na Ukrainie, państwo nie musi doświadczać na granicach masowego napływu migrantów. Grupa Wyszehradzka powinna scalić swoje priorytety i agendę z europejskimi kierunkami aby podtrzymać harmonijną kooperację i zapobiegać chaosowi. Ostatecznie, Grupa Wyszehradzka może być rozumiana jako europejska sub-kooperacja pomiędzy członkami Unii Europejskiej, którzy dzielą bliskie wartości, przynajmniej sporadycznie. Czeska prezydencja w Grupie Wyszehradzkiej przynosi potencjał wzmocnienia współpracy pomiędzy czterema państwami członkowskimi a w zakresie migracji, oferuje przestrzeń do dyskusji silnej ochrony strefy Schengen. Niestety, rzeczywistość działa odmiennie, podobnie jak uprzednio wspomniane wartości podążają odmiennymi ścieżkami, co wbija klin pomiędzy bliskość całej Grupy Wyszehradzkiej.

Od kryzysu migracyjnego z 2015 r., grupa pracowała jako zunifikowany blok, który sprzeciwiał się unijnym próbom adresowania napływu migrantów przez redystrybucję, bazującą na mechanizmie solidarnościowym. Państwa członkowskie Grupy Wyszehradzkiej były postrzegane jako czarna owca unijnej polityki migracji i azylu, ponieważ protestowały przeciwko sugerowanej legislacji wskazującej redystrybucję migrantów i mechanizmów udzielania azylu. Paradoksalnie, to właśnie Grupa Wyszehradzka stała się głównym przyjmującym uchodźców, gdy wojna na Ukrainie weszła w kolejną fazę. Nowy Pakt o migracji i azylu Unii Europejskiej oferuje rozwiązania solidarnościowe, z których Grupa Wyszehradzka najbardziej korzysta. Nie ma wątpliwości, że próby Węgier i Polski do wycofania się z nowego porozumienia wbiły klin w Grupę Wyszehradzką, co wytworzyło otwartą krytykę czeskiego Premiera Petra Fialy, ponieważ Republika Czeska mogła utracić wiele zasobów do udzielania pomocy ekonomicznej, co pociągało za sobą możliwość zduszenia współpracy w grupie[16]. Grupa Wyszehradzka nadal współpracuje, ale różnie pomiędzy państwami członkowskimi nie mogą być ignorowane. Blokowanie szczytu UE może być postrzegane jako złamanie zasad współpracy w kontekście czeskiej cierpliwości a współpraca w zakresie Grupy Wyszehradzkiej nie będzie tak priorytetowa dla rządu czeskiego, jak była w przeszłości. Fiala również mówił o konieczności spojrzenia na alternatywne formy współpracy z państwami Zachodu. Pełne wskrzeszenie współpracy wyszehradzkiej zależeć będzie od wyników wyborów w Polsce i na Słowacji. W przypadku Węgier, podejście Orbána prawdopodobnie nie zmieni się gdyż jego polityczny sukces opiera się na antyeuropejskich regułach postępowania[17].

Dla potrzeby powtórzenia, czeska prezydencja w Grupie Wyszehradzkiej opiera się na trzech filarach: bezpiecznym i rozwiniętym społeczeństwie, innowacyjnej i połączonej gospodarce

i wsparciu dla Ukrainy. Grupa Wyszehradzka jest miejscem facylitacji dialogu i wprowadzenia współpracy w dostarczaniu wsparcia i solidarności dla Ukraińskich uchodźców a także wprowadzania mechanizmu ochrony zewnętrznych granic UE i Schengen. Europejskie bezpieczeństwo bezpośrednio prowadzi do czeskiego bezpieczeństwa. Wojna na Ukrainie wprowadziła ogromny nacisk na wiele państw UE w kwestii napływu uchodźców, i jest to w interesie wszystkich aby zakończyć wojnę i pomagać ukraińskim uchodźcom którzy chcą powrócić do ich państwa z uchodźstwa. Jednakże, wyżej wspomniana obstrukcja Polski i Węgier może tworzyć nieprzyjemności w tej pracy.

W celu zapobiegania nielegalnej migracji i adresowania ich właściwych przyczyn, prezydencja zmierza do wzmocnienia regionalnej współpracy w zewnętrznym wymiarze migracji. Z drugiej strony, jest to ważne aby zapewnić że strefa Schengen będzie kontynuowała funkcjonowanie jako strefa swobodnego przepływu od wewnątrz. Częścią ochrony zewnętrznych granic jest uwzględnienie walki z nadużyciami w unijnym systemie azylowym i instrumentalizacji migracji[18]. Priorytetem prezydencji powinno być wzmocnienie ochrony strefy Schengen. Ponieważ Republika Czeska nie jest państwem granicznym UE, w jej interesie jest identyfikacja nielegalnej migracji w czasie działalności państw granicznych, takich jak Węgry, Słowacja i Polska, aby nielegalni migranci nie rozprzestrzeniali się po Europie. Ten problem wpływa nie tylko na Republikę Czeską, ale na całą Unię Europejską, ponieważ podejście Unii Europejskiej do działania w zakresie problemu migracyjnego dotychczas było nakierowane wyłącznie na zwalczanie skutków, a nie przyczyn – ubogiej sytuacji społeczeństw państw trzecich. Nowa Pakt Migracji i Azylu oferuje perspektywę na dla różnych sposobów radzenia sobie z przyszłymi migracjami które napłyną do Unii Europejskiej, ale nowy mechanizm będzie również silnie zależny od sytuacji która będzie miała miejsce poza europejskimi granicami.

Podsumowanie

Możemy podsumować priorytety w zakresie następującym punktów:

1. Dalsze wzmocnianie regionalnej współpracy w zakresie nielegalnej migracji
Występuje szeroki konsensus, że w celu wzmocnienia współpracy w Grupie Wyszehradzkiej, grupa powinna współpracować z Zachodnimi Bałkanami aby efektywnie zapobiegać nielegalnej migracji. Bałkany są kluczowym regionem tranzytowym dla nielegalnej migracji do Unii Europejskiej. Nielegalni migranci powinni być zatrzymani na granicy z państwami Zachodnich Bałkanów, nie na granicy Schengen. Grupa Wyszehradzka musi znaleźć sposób wspomagania rządów tranzytowych państw.

2 Włączenie Bułgarii i Rumunii do strefy Schengen

Czechy priorytetyzowały pełne włączenie Bułgarii, Chorwacji i Rumunii do strefy Schengen podczas prezydencji Czeskiej w Radzie Unii Europejskiej. Chorwacja skutecznie dołączyła do Schengen, Rumunia i Bułgaria nie. Czechy będą czynić akcesję tych państw priorytetem ponownie w czasie prezydencji w Grupie Wyszehradzkiej, ponieważ Czech wierzą, że rozszerzenie UE będzie korzystne dla regionu.

3. Zwiększenie efektywności polityki deportacji i tłumienie prób naruszania polityki azylu UE Czechy wezwały do polityki natychmiastowej deportacji w przeszłości. Dla przykładu, służby unijne działające w zakresie migracji wniosły o wydalenie 342 100 osób[19] w 2021 roku, najnowszym, z którego dostępne są pełne dane. Tylko 24 procent [20] wróciło do państwa poza blokiem w 2021 r., zgodnie z Eurostatem. Czechy próbowały zmniejszyć administracyjne problemy z powrotami i zachęcić państwa do dzielenia się danymi i dobrymi praktykami.

4. Praca z państwami trzecimi i państwa pochodzenia migrantów

Częścią nieefektywności polityki powrotu jest brak chęci państw trzecich do akceptowania odsyłanych migrantów i nieadekwatność polityk w państwach względem zapobiegania przekraczania ich granic przez migrantów. Porozumienia o współpracy z państwami takimi jak Turcja, Tunezja, Maroko, czy z Zachodnimi Bałkanami, zmniejszyłyby nielegalną migrację. Unia Europejska podpisywała takie porozumienie uprzednio z Turcją, na mocy którego UE dostarczała finansowego wsparcia skierowanego na zatrzymanie napływu nieregularnych migracji przez Turcję do Europy. Podobne porozumienie zostało niedawno zawarte z Tunezją. Czechy będą starać się przekonać swoich partnerów w Grupie Wyszehradzkiej o znaczeniu takich kroków i solidarności pomiędzy członkami Unii Europejskiej, aby zapobiec dalszym, niefortunnym nieporozumieniom w reformach europejskiego paktu migracyjnego.

Aby powstrzymać migrantów jeszcze na poziomie rozważenia rozpoczęcia podróży do Europy, czynniki zniechęcające muszą zostać zastosowane. Czechy nawołują do europejskiego zaangażowania w państwach, będących źródłami migracji, aby zapobiec jeszcze bardziej masowym migracjom, niż te, które napotykamy obecnie.

5. Zapobieganie instrumentalizacji migracji

Czechy postrzegają działania Białorusi na wspólnej granicy z Polską i państwami bałtyckimi jako zagrożenie dla bezpieczeństwa w Europie. Białoruski reżim weaponizuje migracje i używa inżynierii przymusowej migracji aby osiągnąć swoje cele.

6. Przyjmowanie Ukraińców uciekających przed wojną

Przyjmowanie milionów ukraińskich uchodźców, głównie kobiet i dzieci, pozostaje priorytetem dla Republiki Czeskiej. Pozwala to Ukrainie kontynuować bronienie się przeciwko nieusprawiedliwionej rosyjskiej agresji i pomocy ludziom w potrzebie. Jednakże, zapewnienie azylu jest wyłącznie początkiem wsparcia. Konieczne jest integrowanie uchodźców poprzez niezbędne systemy edukacji i opieki zdrowotnej. Czechy popierają pogłębione dzielenie się danymi i dobre praktyki pomiędzy państwami Grupy Wyszehradzkiej, aby zapewnić bardziej efektywną pomoc.

7. Pomoc humanitarna i powojenna odbudowa Ukrainy

Ukraina niewątpliwie stawia czoła humanitarnemu kryzysowi który Czechy próbują złagodzić, poprzez dostarczanie pomocy i ogólnego wsparcia na europejskim poziomie. Powojenna odbudowa Ukrainy pozostaje jednym z priorytetów polityki zagranicznej Czech. Dziesiątki czeskich przedsiębiorstw zbrojeniowych już współpracuje z Ukrainą ale państwo potrzebuje również przedsiębiorstw działających w sektorze cywilnym i ta potrzeba będzie wzrastać wraz z końcem wojny. Czechy i Polska są strategicznie zainteresowane nie tylko zwycięstwem Ukrainy w wojnie ale także skuteczną powojenną odbudową. Napływ międzynarodowej pomocy finansowanej jest szansą na kapitalizację państwa dobrej reputacji i zdolności do osiągnięcia konkurencyjnej przewagi w kontraktach na odbudowę.

Rekomendacje

Spółeczeństwo czeskie stopniowo staje się bardziej podzielone w temacie migracji i mechanizmie solidarności, dotyczącej przede wszystkim ukraińskich uchodźców. Oceniliśmy, że główną przyczyną są dwa czynniki:

- 1) krajowa sytuacja ekonomiczna w Czechach nie była satysfakcjonująca i odbija się na ludziach, będących coraz bardziej sfrustrowanymi względem ich warunków życia;
- 2) sprzeczne interpretacje migracji i polityki azylu i nowego Pakt o migracji i azylu, dokonywane przez rząd i opozycję, podkopują wysiłki zjednoczonego społeczeństwa czeskiego w kwestii systemu migracji i azylu.

1.

It is important to keep reminding Czech society that the high number of Ukrainian refugees in the Czech Republic does not necessarily mean they are exploiting the system and state budget, but can mean an injection into the Czech economy and considerable development potential for the whole country. The emotions related to Ukrainian migrants are getting stronger among the Czech population, and it is important to not yield and to fight disinformation not only among the public but also among officials. Perception of refugees from Ukraine depends on how the Czech Republic can integrate them. To avoid chaos and growing frustration, decisions should be made corresponding to the official and unbiased interpretation of both the situation around the war and the new Migration and Asylum Pact.

Zarówno rząd, jak i opozycja, powinny włożyć większe wysiłki w zjednoczenie się w kwestii migracji. Tą rekomendację adresuje się nie tylko do decydentów, którzy należą do skrajnych grup rozprzestrzeniających dezinformację i kłamstwa, ale także decydentów, którzy zgadzają się co do priorytetowego traktowania dobrostanu czeskiego społeczeństwa i którzy dzielą proeuropejskie demokratyczne i liberalne wartości.

Rząd powinien zapewnić, że ukraińscy migranci są zdolni do integracji w sposób który przynosi im korzyść, podobnie jak społeczeństwu czeskiemu. Ważne jest, aby odnaleźć balans, który spowoduje harmoniczną koegzystencję, dającą korzyści wszystkim stronom, tak jak właściwe zatrudnienie względem poziomu umiejętności.

Unia Europejska jest wspólnotą, która może pozwolić sobie na solidarność z tymi, którzy taką potrzebę zgłaszają. Nie oznacza to, że takie potrzeby nie powinny być procedowane przez oficjalny system azylu i migracji. Czeska prezydencja w Grupie Wyszehradzkiej powinna zostać wykorzystana do facylitacji oficjalnego dialogu poświęconego kwestii zwalczania nielegalnej imigracji do Unii Europejskiej a pozostali trzej członkowie są tak samo kluczowi w tej kwestii. Jednakże, obecny bunt Węgier i Polski nie powinien pozostać niezauważonym i ignorowanym przez stronę czeską a współpraca w grupie powinna układać się zgodnie. Czechy powinny kontynuować ochronę fundamentalnych demokratycznych i liberalnych zasad, nie tylko na poziomie europejskim, ale także w Grupie Wyszehradzkiej, bez względu na opór który może pochodzić od Węgier czy Polski. Jest to coraz bardziej istotne aby działać w zakresie ich niedemokratycznego kierunku, w celu nie bycia wrzuconymi do jednej grupy na międzynarodowej scenie politycznej.

Finalnie, co najważniejsze, aby zapobiegać przyszłym kryzysom, ważne jest aby przekierować skupienie Unii Europejskiej na wydarzenia dziejące się w państwach trzecich, skąd przybywa największa liczba migrantów. Innymi słowy, najbardziej efektywną strategią, pozwalającą na unikanie przyszłych kryzysów migracyjnych, jest skupienie się na właściwych przyczynach ucieczki ludzi z państw zamieszkania i rozwoju solidarności i rozwoju mechanizmów UE, aby pomóc złagodzić trendy migracyjne i pomóc zwiększyć poziom życia w tych państwach. Dla Republiki Czeskiej na poziomie międzynarodowym powinna być kontynuowana postawa bycia latarnią demokracji i solidarności.

RESOURCES

- [1] Česko-polské vztahy po roce 1989 | Velvyslanectví České republiky ve Varšavě. (n.d.), Ministerstvo zahraničních věcí, zdroj: https://www.mzv.cz/warsaw/cz/o_velvyslanectvi/cesko_polske_vztahy_od_roku_1989/index.html [dostup: 12.09.2023]
- [2] MZV, 2023, Program českého předsednictví ve Visegrádské skupině 2023/2024 „V4 pro občany“, zdroj: https://www.mzv.cz/file/5121376/Program_ceskeho_predsednictvi_ve_Visegradske_skupine.pdf [dostup: 30.09.2023]
- [3] European Asylum Support Office (easo). (n.d.), Latest asylum trends – 2015 overview, zdroj: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf> [dostup: 12.09.2023]
- [4] IDMC, 2023, May 24, Ukraine | IDMC. Internal Displacement Monitoring Centre, artykul z dnia 24.05.2023 r. dostupny na witrynie International Displacement, zdroj: <https://www.internal-displacement.org/countries/ukraine> [dostup: 12.09.2023]
- [5] UNHCR. (n.d.), Situation Ukraine Refugee Situation, artykul dostupny na UNHCR data portal, zdroj: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> [dostup: 12.09.2023]
- [6] Smith, T., Czechia has highest number of Ukrainian refugees per capita in the EU, report finds, artykul z dnia 10.08.2023 r. dostupny na portalu Expats.cz, zdroj: <https://www.expats.cz/czech-news/article/czechia-has-highest-proportion-of-ukrainian-refugees-per-capita-in-the-eu-report-finds> [dostup: 12.09.2023]
- [7] Economist Intelligence, Visegrad leaders oppose migration quotas, The Economist Intelligence Unit, artykul z dnia 11.09.2015 r. dostupny na witrynie Economist Intelligence, zdroj: https://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1823495766&Country=Poland&topic=Politics_1 [dostup: 12.09.2023]
- [8] Refugees Operational Data Portal, 2023, Regional Refugee Response for the Ukraine – Czech Republic, opracowanie z dnia 08.08.2023 r. dostupne na witrynie Organizacji Narodow Zjednoczonych, zdroj: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/102628> [dostup: 12.09.2023]
- [9] Caliendo, L., The short- and long-run effects of the refugee crisis in Europe, artykul z dnia 28.05.2023 r. dostupny na witrynie CEPR, zdroj: <https://cepr.org/voxeu/columns/short-and-long-run-effects-refugee-crisis-europe> [dostup: 12.09.2023]
- [10] Lucie, M., & Medová, N., Can Chechia Capitalize on High-Skilled Immigration amid Influx on Ukrainians?, Migration Information Source 2023, artykul z dnia 21.03.2023 r. dostupny na portalu Reliefweb, zdroj: <https://reliefweb.int/report/czechia/can-czechia-capitalize-high-skilled-immigration-amid-influx-ukrainians#:~:text=There%20were%20more%20than%201.1,Union%2C%20after%20Poland%20and%20Germany> [dostup: 12.09.2023]
- [11] Lucie, M., & Medová, N., dz. cyt.
- [12] Ministry of the Interior of the Czech Republic, Czech Republic: Plan for the implementataion of the 2023 integration policy, artykul z dnia 30.03.2023 r. dostupny na portalu Komisji Europejskiej, zdroj: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/czech-republic-plan-implementation-2023-integration-policy_en [dostup: 12.09.2023]
- [

- [13] iRozhlas, Ukrajínští uprchlíci zaplatili v Česku osm miliard korun na odvodech. Zaměstnaných je téměř 100 000, artykuł z dnia 25.01.2023 r. dostupny na portalu iRozhlas, zdroj: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ukrajina-uprchlici-cesko-odvody-finance_2301251850_bko [dostep: 12.09.2023]
- [14] CTK, Ochota Cechu pomahat Ukrajincum klesá, ctvrtina pomoc zcela odmítá, zjistil průzkum, artykuł z dnia 30.06.2023 r. dostupny na portalu Aktuálně, zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/stem-ochota-cechu-pomahat-ukrajincum-klesa/r~f4eb7d26f85311ecbe29ac1f6b220ee8/> [dostep: 12.09.2023]
- [15] CTK, Já bych řekl, že jsem vědma, prohlásil Babiš. S debatou o migraci opět neuspěl, artykuł z dnia 28.06.2023 r. dostupny na portalu Forum 24, zdroj: <https://www.forum24.cz/ja-bych-rekl-ze-jsem-vedma-prohlasil-babis-s-debatou-o-migraci-ale-ve-snemovne-opet-neuspel> [dostep: 12.09.2023]
- [16] Pehe, J., Postoje k migraci Visegrádskou čtyřku tmelily, nyní ji rozdělují, artykuł z dnia 11.07.2023 r. dostupny na portalu iRozhlas, zdroj: https://www.irozhlas.cz/komentare/visegradaska-ctyrka-migrace-komentar-pehe_2307110630_krp [dostep: 12.09.2023]
- [17] Pehe, J., Postoje k migraci(...), dz. cyt.
- [18] V4 Citizens. Czech Presidency of the Visegrad Group, opracowanie z dnia 01.07.2023 r. dostupne na portalu MZV, zdroj: https://www.mzv.cz/file/5119287/MZV_V4_program_A4_ENG_20_6_23_final.pdf [dostep: 12.09.2023]
- [19] Camut, N., & Barigazzi, J., EU pushes to increase migrant returns, artykuł z dnia 24.01.2023 r. dostupny na portalu POLITICO.eu, zdroj: <https://www.politico.eu/article/eu-push-increase-migrant-returns-borders-migration/> [dostep: 12.09.2023]
- [20] Ta Camut, N., & Barigazzi, J., EU pushes to increase migrant returns, dz. cyt.
- [21] MZV, Program českého předsednictví ve Visegrádské skupině 2023/2024 „V4 pro občany“, s. 4, dokument z dnia 01.07.2023 r. dostupny na portalu MZV, zdroj: https://www.mzv.cz/file/5121376/Program_ceskeho_predsednictvi_ve_Visegradске_skupine.pdf [dostep: 12.09.2023]

ROZDZIAŁ 6

DR KATARZYNA OBLĄKOWSKA

DR ARTUR BARTOSZEWICZ

“AKTUALNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU CZESKO-POLSKIEJ WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ”

Republika Czeska (RC) jest krajem o największym udziale przemysłu w Produkcji Krajowym Brutto (PKB) wśród krajów Unii Europejskiej (ponad 30%) z dominującym sektorem motoryzacyjnym. Cechą charakterystyczną gospodarki czeskiej jest jej otwartość. Eksport stanowi tu prawie 70% PKB. Czeskie PKB per capita liczone według parytetu siły nabywczej osiągnęło poziom 92% średniego PKB dla krajów UE (dane za 2021 r.). Pod tym względem RC wyprzedza m.in. Portugalię i Grecję[1].

Czechy wyróżniają się wśród krajów Europy Środkowo-Wschodniej wysokim poziomem uprzemysłowienia i dobrze rozwiniętym rolnictwem. Łatwo zgodzono się na separację ze Słowacją, widząc w tym szansę na pozbycie się bardziej zacofanej i wymagającej większych nakładów części kraju. Republika Czeska jest krajem zasobnym w bogactwa naturalne. Okolice Ostrawy są przedłużeniem polskiego zagłębia górnośląskiego. Wydobywa się tu węgiel kamienny. Na przedpolu Rudaw, w okolicy Mostu wydobywa się w olbrzymich kopalniach odkrywkowych węgiel brunatny. RC posiada także bogate złoża uranu i czołowe miejsce w świecie w wydobyciu grafitu. Wiele firm czeskich dawno już zdobyło uznanie na światowych rynkach. Samochody Škoda do dziś konstruuje się, teraz we współpracy z Volkswagenem, w Mladiej Boleslav. Z Czech wywodzi się znana firma obuwnicza Baťa. Czechy to jednocześnie kraj o największej na świecie gęstości linii kolejowych[2].

W klasyfikacji ryzyka, według OECD Czechy w skali 0-7 zakwalifikowane są do pozycji 0. W zestawieniu Corruption Perceptions Index w skali 1-180 mają 41 pozycję, zaś w Global Innovation Index w skali 132 przyznaje się im 31 pozycję. W zestawieniu Doing Business na 190 państw zajmują 41 pozycję, zaś w Index of Economic Freedom w zestawieniu 180 państw zajmują 21 pozycję. Agencje ratingowe wysoko oceniają gospodarkę czeską: Fitch ocenia na AA, Moody's na Aa3, zaś S&P przyznaje AA-.

Uroda gospodarcza północnego sąsiada

W Rzeczypospolitej Polskiej (RP) najpierw rozwinęło się rolnictwo, zaś od XIX wieku na dużą skalę zaczął rozwijać się przemysł. Po II wojnie światowej, władze komunistyczne oparły gospodarkę na przemyśle ciężkim, bazującym na wydobyciu węgla kamiennego na Górnym Śląsku. Dopiero po przełomowym 1989 roku, transformacja w gospodarkę wolnorynkową, z pełną mocą mogły zacząć rozwijać się usługi – handel, transport, telekomunikacja, bankowość, edukacja, turystyka, ochrona środowiska i wiele innych. Branża surowcowo-energetyczna jest w Polsce motorem napędowym dla całej gospodarki. Największe firmy to rafinerie w Płocku i Gdańsku (ORLEN), Zakłady Energetyczne (PGE, Tauron, Enea, Energa), KGHM oraz spółki węglowe. Spośród przemysłu przetwórczego, najlepiej rozwija się produkcja środków transportu (m.in. samochody Fiat, Opel, Volkswagen) i AGD. Dużo produktów z Polski trafia na rynki zagraniczne – poza w/w eksportuje się też miedź, chemikalia, meble, żywność. Polski eksport był w 2020 r. filarem gospodarki, osłabiając skalę recesji, dział eksportu w PKB w 2020 r. osiągnął on rekordowy poziom 55,8%. Spośród branż usługowych, największe zatrudnienie ma handel, ale będzie się ono zmniejszać ze względu na rozwój handlu w Internecie. Sam Internet i związana z nim branża telekomunikacyjna rozwijają się bardzo szybko. Największymi firmami usługowymi są w Polsce banki, sieci sklepów wielkopowierzchniowych i operatorzy telefonii komórkowej. Doskonale też radzą sobie przedsiębiorstwa logistyczne i transportowe. Duże zatrudnienie utrzymuje się w państwowej administracji, służbie zdrowia i edukacji. Poziom PKB na mieszkańca Polski w standardach siły nabywczej (PPS) wyniósł w 2022 r. 79% średniej UE[3].

W klasyfikacji ryzyka według OECD Polska w skali 0-7 zakalikowana jest do pozycji 0. W zestawieniu Corruption Perceptions Index w zestawieniu 180 ma 45 pozycję, zaś w Global Innovation Index w skali 132 państw przyznaje się jej 38 pozycję. W zastawie Doing Business na 190 państw zajmuje 40 pozycję, zaś w Index of Economic Freedom w skali 180 państw zajmują 40 pozycję. Agencje ratingowe wysoko oceniają gospodarkę polską, lecz te oceny nie są tak wysokie jak u naszego południowego sąsiada: Fitch ocenia na A-, Moody's na A2, zaś S&P przyznaje A-.

Aktualna sytuacja gospodarki czeskiej

Kryzys energetyczny, problemy w łańcuchach dostaw i wysoka inflacja - to trzy fundamentalne czynniki, które dotknęły czeską gospodarkę w ubiegłym roku i oddziałują na nią również w 2023 r. PKB Czech r/r w pierwszym kwartale 2023 r. było mniejsze o 0,5%. Wiele wskazuje na podobny wynik w drugim kwartale. Roczna inflacja w 2023 r. ma wynieść ponad 10%. Wzrost gospodarczy w 2023 r. ma oscylować w okolicach 0%. Czechy radzą sobie najgorzej w odbudowie po pandemii w UE. Jeszcze do czasu pandemii COVID-19, Czechy były wskazywane jako wzór dla Polski pod względem zarządzania gospodarką. Mniej więcej od 2020 r. można było obserwować, że sprawa nie jest taka jednoznaczna. Obecnie gospodarczo Czechy radzą sobie najgorzej w całej Unii Europejskiej, a prognozy nie napawają optymizmem. Z dużym prawdopodobieństwem, wskazuje się na ponowienie recenzji w gospodarce w 2024 r.[4]

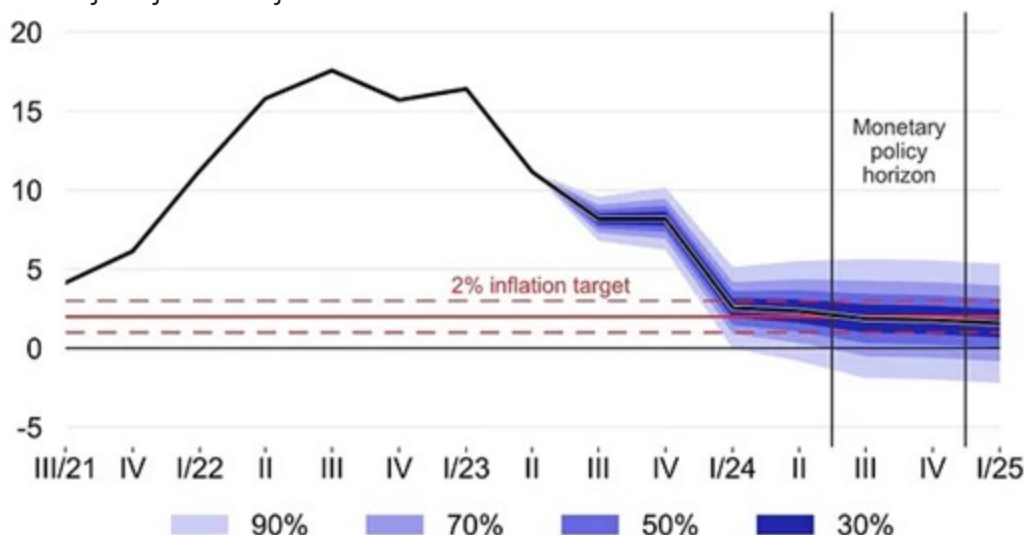
W pierwszym kwartale 2023 r. gospodarka RC była mniejsza o 1,2% względem ostatniego kwartału 2019 r. Natomiast w porównaniu do okresu analogicznego w roku poprzednim PKB zmniejszył się o 0,5%. Kryzys w RC nie daje o sobie znać jedynie w ogólnym spojrzeniu na gospodarkę. Jednak sami Czesi realnie już go odczuwają. Wydatki konsumpcyjne w gospodarstwach domowych zmalały o 4,2%, natomiast wydatki gospodarstw domowych ogółem spadły o 9,2% w porównaniu do okresu przed pandemią. Zauważalny jest gwałtowny spadek wydatków konsumpcyjnych oraz inwestycji w środki stałe[4].

Spadki w sektorze prywatnym zostały w lekki sposób rekompensowane przez wydatki publiczne, jednak ich wzrost okazał się znacząco niewystarczający. Deficyt budżetowy RC zwiększył się o 4,1%, jest to zbyt mało, aby mogło w całości zrekompensować spadki. Do wzrostu deficytu budżetu państwa przyczyniają się w dużej mierze wyższe emerytury, wydatki na dotacje do cen energii oraz rosnące koszty obsługi zadłużenia. Jednak Czechy chcą szybko równoważyć budżet przez zwiększenie podatku VAT na określone produkty oraz przebudowę systemu emerytalnego. Mimo tego prognozy nie wskazują na pozbycie się deficytu w najbliższych latach[4].

Obecnie główną podporą gospodarki jest eksport, który mimo słabego tempa, rósł. Z drugiej strony import zaczął maleć, poprawiając bilans handlowy. W drugim kwartale 2023 r. PKB ponownie ma się skurczyć o 0,5%. Według prognoz gospodarka Czech ma zakończyć 2023 r. w okolicach stagnacji. Analitycy prognozują wzrost PKB w 2023 r. o 0,1%. Badania koniunktury dają lekkie szanse na wzrost. Wskaźnik nastrojów gospodarczych raportowany przez Czeski Urząd Statystyczny (CSO) wyniósł 91,4 – jest to wynik zbliżony do danych z okresu od pierwszego kwartału 2021 r. do drugiego kwartału 2022 r.. Poprawie uległy nastroje w niemal wszystkich sektorach, tj. przemyśle, usługach i handlu. Sytuację finansową lepiej oceniają też konsumenci – ich nastroje polepszyły się w lipcu 2023 r., a indeks wzrósł do 92,7 z 86,8 w czerwcu – jest to kontynuacja wzrostu trwającego od marca tego roku. Maleją obawy gospodarstw domowych o sytuację gospodarczą w ciągu najbliższego roku, poprawia się też ocena sytuacji finansowej[4].

Prowadzona polityka monetarna jest restrykcyjna. Narodowy Bank Czech utrzymuje stopę procentową na poziomie 7%. Dynamicznie spadająca inflacja ma przyczynić się do poluzowania polityki monetarnej. W lipcu 2023 r. inflacja spadła poniżej 10% i wyniosła 8,8%, zaś w czerwcu wynosiła 9,7%. Jest to najniższy odczyt od grudnia 2021 r. Szacuje się, że w rocznym podsumowaniu 2023 r. Czechy mogą się spodziewać inflacji na poziomie 10,8%. Natomiast w 2024 roku już na poziomie 3%. Wraz z konserwatywną polityką monetarną banku centralnego (bank obniży stopy, kiedy będzie miał pewność, że inflacja nie jest uporczywa) ma to pomóc w sprowadzeniu inflacji w okolice celu wynoszącego 2 proc. w połowie przyszłego roku[4].

Wykres 1. Projekcja inflacji w Chinach

Źródło: Money.pl, Mateusz Włodarczyk.

Od kilku miesięcy, prezes czeskiego banku centralnego Aleš Michl apelował do rządu o pomoc w walce z inflacją, obniżając deficyt. Apele przyniosły efekt. Rząd przygotował pakiet zmian, który w 2024 r. ma pomóc zmniejszyć deficyt w finansach publicznych do poziomu 1,8%. PKB[5].

Tabela 1. Przegląd danych makroekonomicznych gospodarki Republiki Czeskiej.

Wskaźnik	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
PKB w mld euro (c. bieżące)	194,1	218,9	225,6	215,9	238,3	276,6	---
PKB (wzrost w %)	5,2	3,2	3,0	-5,5	3,5	2,5	0,1
PKB na 1 mieszkańca (tys. euro, c. bieżące)	18,3	19,9	21,2	20,2	22,3	25,9	---
Nakłady inwestycyjne na środki trwałe (wzrost w %)	4,9	10,0	5,9	-6,0	0,7	6,2	2,8
Spożycie prywatne (wzrost w %)	4,0	3,5	2,7	-7,2	4,1	-0,9	-2,7
Saldo budżetu państwa (w % PKB)	1,5	0,9	0,3	-5,8	-5,1	-3,6	-3,5
Dług publiczny (w % PKB)	34,2	32,1	30,0	37,7	42,0	44,1	43,5
Inflacja (w %)	2,5	2,1	2,8	3,2	3,8	15,1	10,9
Stopa bezrobocia (w %)	2,9	2,2	2,0	2,6	2,8	2,3	3,0
Eksport (w mld euro)	161,3	171,7	178,1	167,9	192,1	229,7	---
Import (w mld euro)	143,8	155,6	160,3	149,2	179,6	224,9	---
Kurs walutowy CZK/EUR	26,3	25,6	25,7	26,4	25,6	24,6	23,8

Źródło: MRiT (2023) za MF RCz, CSU, Eurostat.

Aktualna sytuacja gospodarki polskiej

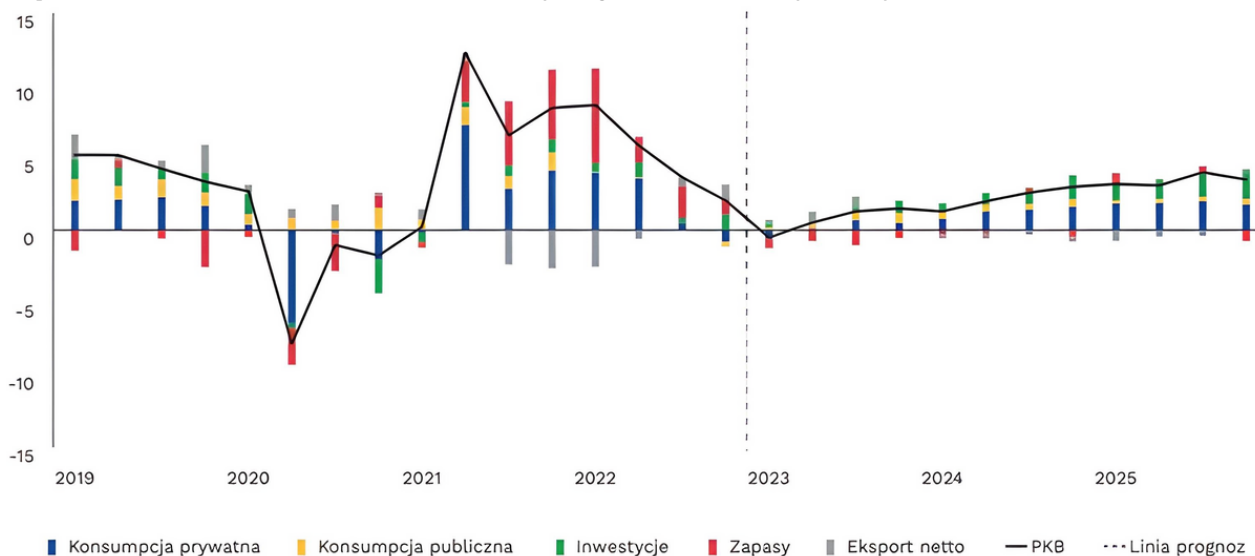
PKB Polski w drugim kwartale 2023 spadło o 0,5 proc. rok do roku wobec spadku o 0,3 proc. rok do roku w pierwszym kwartale 2023 r.. W ujęciu kwartał do kwartału, PKB spadł w drugim kwartale o 3,7 proc. W całym roku 2023 wzrost PKB ma wynieść 0,7 proc. Głównym motorem napędowym oczekiwanego odbicia będzie poprawa po stronie konsumpcji, ożywienie inwestycji oraz solidny eksport netto. Według szacunków Instytutu Prognoz i Analiz Gospodarczych (IPAG), tempo wzrostu produktu krajowego brutto w drugim kwartale 2023 r. wyniosło -0,5 proc. Spadek PKB w drugim kwartale był większy niż w pierwszym, co oznacza pogłębienie negatywnych tendencji w gospodarce. Wśród najważniejszych przyczyn wymieniają wysokie stopy procentowe, inflację, która powoduje spadek siły nabywczej ludności i obniża realne zyski przedsiębiorstw, a także podniesiony, w związku z trwającą w Ukrainie wojną, poziom niepewności[6].

Według analiz EY, PKB wzrośnie w Polsce o 1% w 2023 r., a w kolejnych latach wzrost będzie przyspieszał stopniowo, do 2,2% w 2024 r. i 4,2% w 2025 r. Powyższe jest przy założeniu, że strefa euro uniknie recesji. Przewiduje się, że inflacja w Polsce utrzyma się powyżej celu w kolejnych trzech latach i będzie wynosiła: 13,2% w 2023 r., 7,3% w 2024 r. i 3,7% w 2025 r. Polska gospodarka zwalnia od wybuchu wojny w Ukrainie, a inflacja redukuje nominalny wzrost płac i hamuje konsumpcję. Gospodarka polska okazuje się jednak być silniejsza niż oczekiwano[7].

Według przewidywań Instytutu Prognoz i Analiz Gospodarczych (IPAG), inflacja w Polsce będzie w kolejnych kwartałach obniżać się, choć w coraz wolniejszym tempie. W całym 2023 r. średni poziom inflacji wynosić będzie 12,2%. Jej wysokość będzie się zmniejszała w kolejnych miesiącach, by w grudniu wynieść 8,3%. W 2024 r. tempo wzrostu cen konsumpcyjnych będzie jeszcze niższe, nadal jednak powyżej poziomu celu inflacyjnego NBP (2,5%). Inflacja średnioroczna według IPAG wyniesie 6,5%, a grudniowa może obniżyć się do 5%. Spadająca stopa inflacji skłoniła Radę Polityki Pieniężnej do obniżek stóp procentowych NBP w czwartym kwartale 2023 r. o 0,75 pb[6]

Z kolei według Polskiego Instytutu Ekonomicznego (PIE), gospodarka polska znajduje się obecnie w dołku spowolnienia, za nami także szczyt inflacji. W kolejnych miesiącach inflacja będzie hamować, a w perspektywie całego roku 2023 r. wyniesie 12,6%. PIE prognozuje, że PKB w 2023 r. odnotuje wzrost o około 0,8%. W 2024 r. wzrost gospodarczy wyniesie 2,2%. Mimo wyraźnego spowolnienia cały czas w Polsce jest stabilna sytuacja na rynku pracy[8].

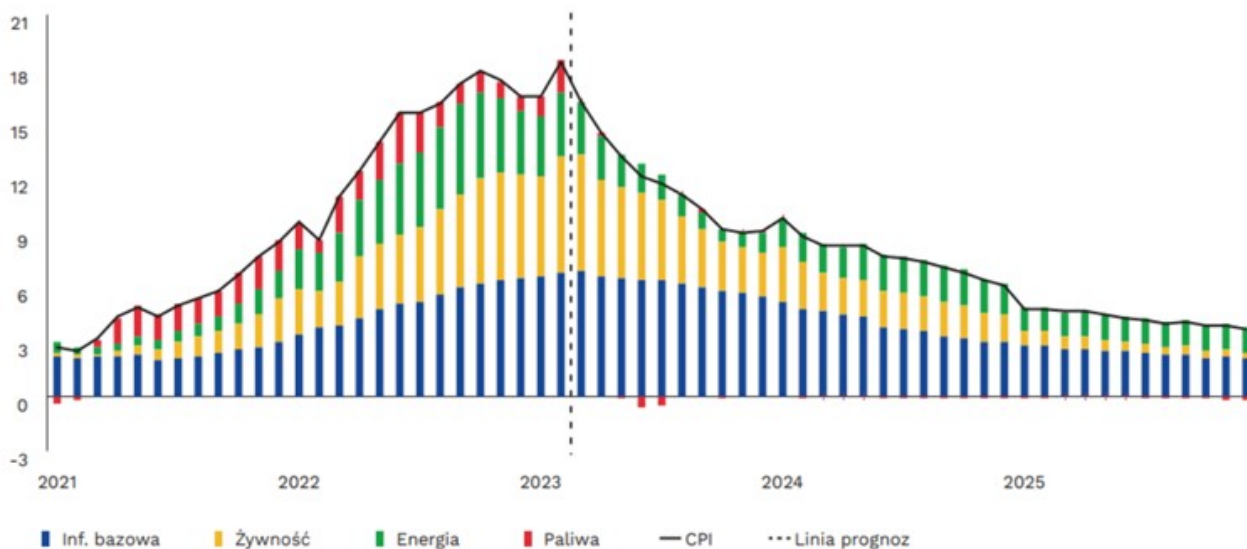
Rysunek 2. Struktura wzrostu PKB – prognoza PIE (w proc r/r).

Źródło PIE (2023a).

Według PIE, inflacja w Polsce osiągnęła szczyt w lutym 2022 r. wynosząc 18,4%. W kolejnych miesiącach obserwowano spadki związane z niższym wzrostem cen paliw i żywności. Koszt paliw czy surowców rolnych jest obecnie niższy niż bezpośrednio po wybuchu wojny na Ukrainie, co znajduje odzwierciedlenie w cenach detalicznych. Problemem pozostaje natomiast szerokie rozlanie się inflacji i wzrost tzw. inflacji bazowej. Inflacja pozostanie podwyższona przez cały 2023 r. PIE spodziewa się, że CPI w 2023 r. wyniesie średnio 12,6 proc. Jeszcze na koniec roku wzrost cen będzie oscylować w okolicach 9%[8].

Wykres 3. Struktura inflacji CPI – prognoza PIE.

Źródło: PIE (2023a).

Economic cooperation of both countries

Pomimo skutków pandemii COVID-19 to 2022 rok był rekordowym dla współpracy handlowej obu państw. Z analiz Ministerstwa Rozwoju i Technologii (MRiT) według wstępnych danych GUS polski eksport do Czech wzrósł w 2022 r. o 33% (22,6 mld EUR), a import o 29% (11,1 mld EUR). RC utrzymała wysoką pozycję wśród najważniejszych partnerów handlowych RP. W 2022 r. kraj ten zajął drugą pozycję pod względem udziału w polskim eksporcie (udział 6,6%) oraz siódmą w imporcie (udział 3,1%). Wzrost sprzedaży do RC nastąpił we wszystkich grupach towarowych. W 2022 r. najbardziej zyskał eksport wyrobów: maszyny i urządzenia mechaniczne, sprzęt elektryczny – o prawie 25%; pojazdy, statki powietrzne, jednostki pływające, inne urządzenia transportowe – o 23%; przyrządy i aparatura optyczna – o 24%; gotowe artykuły spożywcze – o 30% oraz tworzywa sztuczne i artykuły z nich – o 22%. W 2022 r. nadwyżka w obrotach towarowych zwiększyła się do poziomu 11,54 mld EUR[1].

Tabela 3. Obroty towarowe Polski z Republiką Czeską w latach 2016-2022 (mld EUR)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Dynamika 2022/2021
Eksport	12,15	13,30	14,26	14,58	14,06	17,04	22,66	132,9
Import	6,55	7,43	7,86	7,89	7,31	9,14	11,12	121,7
Obroty	18,70	20,73	22,16	22,47	21,37	26,18	33,78	129,0
Saldo	5,60	5,87	6,40	6,69	6,75	7,90	11,54	x

Źródło: dane GUS za MRiT (2023).

Według danych Czeskiego Urzędu Statystycznego (CSO) import z RP stanowił 7,87% czeskiego importu ogółem, co dało RP trzecie miejsce na liście największych eksporterów na rynek czeski, po Niemczech i Chinach. W strukturze największych odbiorców czeskich produktów RP również zajmuje trzecią pozycję z udziałem 6,23%, za Niemcami i Słowacją.

Republika Czeska jest drugim co do wielkości odbiorcą polskich inwestycji za granicą. Na rynku czeskim funkcjonuje blisko 4 tys. firm z polskim kapitałem. Ostatnia duża inwestycja to przejęcie przez Allegro jednej z największych firm e-commerce w Czechach, Mall Group, za ok 1 mld euro. Odnotowujemy coraz większe zainteresowanie czeskich firm rynkiem polskim.

Tabela 4. Top 5 w dodatnich saldach obrotów handlowych

The Republic of Poland		Value in EUR million
1.	car parts and accessories	707
2.	seating furniture	520
3.	piston combustion engines	336
4.	copper wire	421
5.	coal, solid fuels made from coal	317
Czech Republic		Value in EUR million
1.	motor vehicles	775
2.	cyclic hydrocarbons	74
3.	electric batteries	67
4.	raw wood	67
5.	styrene polymers	67

Source: dane GUS (2021) za MRiT (2023).

Z analiz Ministerstwa Rozwoju i Technologii (MRiT) w oparciu o dane GUS wynika, że skumulowana wartość polskich inwestycji bezpośrednich w RC na koniec 2021 r. wynosiła 2,9 mld EUR, co dało Polsce 12 miejsce wśród największych inwestorów na rynku czeskim (czołówkę tworzą: Holandia, Niemcy, Luksemburg, Austria i Francja). Jednocześnie Czechy są drugim najpopularniejszym krajem dla polskich inwestorów, po Luksemburgu. W samym 2020 r. odnotowano napływ polskiego kapitału do Czech na kwotę ponad 270 mln EUR. Według danych firmy analitycznej Bisnode, w RC w 2021 r. zarejestrowanych było ponad 3,8 tys. spółek prawa handlowego z udziałem kapitału polskiego. Pod względem liczby posiadanych firm w Czechach, Polska zajmowała 6 miejsce wyprzedzając między innymi Austrię, Włochy i Holandię. Działalność polskich firm koncentruje się w Pradze, Ostrawie, Brnie i Czeskim Cieszynie. Do najważniejszych polskich firm inwestujących w Czechach należą: Orlen, Synthos, Anwil, Tauron, PKO BP, mBank, BOŚ, Mokate, Tymbark-Maspex, LPP, CCC, Asseco, PKP Cargo, Itaka, Apart[1].

Tabela 5. TOP 4 w udziałach w eksporcie wg typów wyrobów

Export from the Republic of Poland to the Czech Republic		Share
1.	electrical machinery industry products	29,4%
2.	metallurgical products	19,0%
3.	chemical industry products	17,2%
4.	agri-food products	9,5%
Main goods: automobile parts and accessories, seating furniture, compression ignition piston internal combustion engines, hard coal, copper wire, spark ignition piston internal combustion engines, insulated wires and cables, televisions, video monitors and projectors, plastic articles, meat poultry products and combination medicines prepared for retail sale.		
Export from the Czech Republic to the Republic of Poland		Share
1.	electrical machinery industry products	31,5%
2.	chemical industry products	16,8%
3.	metallurgical products	15,3%
4.	agri-food products	10,8%
Main goods: passenger cars and car parts and accessories, hot-rolled products, construction toys, insulated wires and cables, seating furniture, ready-made pet food, tires, internal combustion engine parts, telephone cameras and devices, and organic surfactants.		

Źródło: dane GUS za MRiT (2023).

MRiT wskazuje, że wartość ulokowanego kapitału czeskiego w RP na koniec 2021 roku wyniosła ogółem 2,86 mld EUR i stanowiła ok. 2,8% wszystkich czeskich inwestycji bezpośrednich za granicą. Zaangażowanie czeskiego kapitału w Polsce (7 miejsce) jest porównywalne do czeskich inwestycji w Szwajcarii i Rumunii[1].

Według danych GUS, na koniec 2021 r. funkcjonowało w Polsce 700 podmiotów z udziałem czeskiego kapitału (721 w 2019 r.), z czego większość (tj. 492) zatrudniała do 9 osób. Wartość zagranicznych inwestycji tych firm wyniosła według metodologii GUS 1,55 mld PLN, co stanowiło ok. 0,8% kapitału zagranicznego ogółem. W podziale według sekcji PKD, czeskie inwestycje w RP są zlokalizowane przede wszystkim w handlu i naprawach pojazdów samochodowych (15%), przetwórstwie przemysłowym i budownictwie (po ok. 13,5%) oraz obsłudze rynku nieruchomości (12%). Najwięksi czescy inwestorzy w RP to: CEZ, Penta Investments, Kofola, Metrostav, Accolade (nieruchomości komercyjne, głównie parki logistyczne), Smartwings, Newton Media, CPI Property Group (nieruchomości komercyjne)[1].

Podsumowanie

Według analiz MRiT w odniesieniu do rynku czeskiego i polskiego w zasadzie większość sektorów należy uznać za perspektywiczne co do kontynuacji i pogłębiania form współpracy. Najistotniejsze będą nadal branże obejmujące przemysł meblarski, energetyczny, petrochemiczny, produkcję pojazdów drogowych i kolejowych, sprzętu elektrycznego, maszyn rolniczych, ale również sektory takie jak odzieżowy, kosmetyczny i IT. Wskazany jest kierunek wspólnych działań w obszarze rozbudowy infrastruktury transportowej, energetycznej, mieszkalnictwa, cyfryzacji i modernizacji przemysłu.

Istotnym jest poprawa relacji politycznych osłabiających konflikty na tle gospodarczym (skarga Czech do Trybunału Sprawiedliwości UE dotycząca kopalni węgla brunatnego w Turowie), jak też dyskryminację wzajemną towarów i usług pochodzących z kraju sąsiedzkiego[9] przy ignorowaniu zagrożeń z innych źródeł [10].

RESOURCES

- [1] MRiT, Republika Czeska – notatka informacyjna, Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej Ministerstwo Rozwoju i Technologii, May 2023, p. 1, źródło: <https://www.gov.pl/attachment/59658b76-95d3-4ec4-b811-c47214bdabd6> [dostęp: 04.09.2023].
- [2] Gospodarka Czech, article available on Travel Planet website, źródło: <https://www.travelplanet.pl/przewodnik/czechy/gospodarka.html> [dostęp: 14.09.2023]
- [3] Gospodarka Polski. Podsumowanie, article available on Zintegrowana Platforma Edukacyjna website, źródło: <https://zpe.gov.pl/a/gospodarka-polski-podsumowanie/DJBU33w2F> [dostęp: 13.09.2023].
- [4] D. Błaszkiwicz, Kryzys w Czechach stał się faktem. Nasz sąsiad ma problemy, article available on Obserwator Gospodarczy website, 2023, źródło: <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/08/13/kryzys-w-czechach-stal-sie-faktem-nasz-sasiad-ma-problemy/> [dostęp: 13.09.2023].
- [5] D. Szymański, Czechy już przebijają nogami. Zaraz pozbędą się problemu. Co z Polską? 2023, źródło: <https://www.money.pl/gospodarka/czesi-obawiaja-sie-tylko-jednego-to-zagrozenie-wystapi-tez-w-polsce-6929106340084480a.html> [dostęp: 13.09.2023].
- [6] IPAG obniżył prognozę wzrostu polskiego PKB w '23 do 1,0 proc., article available on Obserwator Finansowy webpage, źródło: <https://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/dispatches/ipag-obnizyl-prognoze-wzrostu-polskiego-pkb-w-23-do-10-proc/> [dostęp: 13.09.2023]
- [7] EY, Polska: wzrost gospodarczy nieznacznie szybszy niż wcześniej prognozowany, inflacja w europejskiej czołówce, article available on EY website, źródło: https://www.ey.com/pl_pl/news/2023/04/ey-european-economic-outlook-q1-2023 [dostęp: 13.09.2023].
- [8] PIE, Gospodarka spowolniła, ale już w 2024 r. PKB wzrośnie o 2,2 proc., article available on PIE website, 2023, źródło: <https://pie.net.pl/gospodarka-spowolnila-ale-juz-w-2024-r-pkb-wzrosnie-o-22-proc/#> [dostęp: 13.09.2023].
- [9] See the amendment of the Act on food and tobacco products, 110/1997, with the readjustment to the regulation of selling food in Czech Republic. It is worth to notice, that in December, 2020 objections towards both the amendment of the Act and planned quotas were raised by embassies of eight EU countries in the Czech Republic (Germany, France, Italy, Netherlands, Austria, Spain, Poland), indicating that adopting the Act would constitute a discrimination of foreign products, which is unacceptable.
- [10] There are many examples in previous years of discrimination mechanisms and importation restrictions on Polish food, MPL 2014, Cr 2019, BI 2021.

PODSUMOWANIE

Pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę, rozpoczynająca drugą fazę wojny rosyjsko-ukraińskiej, stała się czynnikiem silnie oddziałującym na stosunki bilateralne polsko-czeskie i utworzyła uwarunkowania do ich poprawy i rozwoju. W aspekcie bezpieczeństwa, Polskę i Czechy łączy w szczególności jednoznaczne określenie Federacji Rosyjskiej jako źródła zagrożenia. Republika Czeska została wprowadzona w 2021 r. na listę tak zwanych państw wrogich Federacji Rosyjskiej, rok przed umieszczeniem całej Unii Europejskiej na liście. W Polsce i w Czechach, doświadczenia stosunków dwustronnych z Rosją w XIX i XX w. miały dewastujący wpływ na suwerenność i niepodległość obu państw.

W czeskiej pamięci politycznej, inwazja wojsk Paktu Warszawskiego z 1968 r. jest łączona przede wszystkim z wpływami Kremla, wciąż jednak ocena zaangażowania sił Polskiej Republiki Ludowej jest zróżnicowana. Oba państwa wspierały Gruzję podczas wojny w południowej Osetii w 2008 r. W zaktualizowanej strategii bezpieczeństwa Republiki Czeskiej, Rosja została scharakteryzowana jako państwo podejmujące działania przeciwko stabilności Czech z uwagi na rosyjskie postrzeganie Europy Środkowo-Wschodniej jako swojej strefy wpływów. Nie ulega wątpliwości, że działanie na rzecz uniemożliwienia Rosji realizacji polityki odzyskiwania strefy wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej, utraconej w wyniku rozpadu ZSRR, stanowi wspólny cel polityk zagranicznych obu państw i tworzy obszar możliwości pogłębienia i poszerzenia współpracy.

Efektem rozwoju wojny rosyjsko-ukraińskiej do największego konfliktu zbrojnego w Europie od czasów II wojny światowej była także najliczniejsza od lat 40-tych XX w. migracja. Czechy doświadczyły istotnego wysiłku infrastrukturalnego, gospodarczego i politycznego w wyniku napływu uchodźców ukraińskich. Jednakże, migracja ukraińska różniła się od kryzysu migracyjnego z 2015 r. percepcją czeskiej opinii publicznej. Podczas gdy kryzys migracyjny z ubiegłej dekady postrzegany był w kategoriach zagrożenia, uchodźcy z Ukrainy postrzegani byli jako ofiary konfliktu zbrojnego. Również w kontekście demograficznym, w 2015 r. do Europy przybyli przede wszystkim młodzi mężczyźni a w 2022 r. wśród kilku milionów uchodźców dominowały kobiety i dzieci. Warto podkreślić, że solidarność z uchodźcami w Czechach maleje z uwagi na pogarszający się stan gospodarki oraz konfliktogenną dezinformację, stosowaną przez podmioty polityczne w procesie legislacyjnych w Republice Czeskiej. W zakresie migracji, priorytety czeskiej polityki zagranicznej uwzględniają wzmocnienie regionalnej kooperacji w zakresie zwalczania nielegalnej migracji w Grupie Wyszehradzkiej i w Zachodnich Bałkanach oraz akcesję Bułgarii i Rumunii do strefy Schengen. Również zwiększenie skuteczności polityki powrotów nielegalnych migrantów i zatrzymanie naruszeń systemu azylowego Unii Europejskiej należy do priorytetów. Wyzwaniem, tworzącym pole do współpracy w polityce zagranicznej Polski i Czech jest działalność na rzecz zwalczania przyczyn migracji w państwach trzecich w ramach zapobieganiu instrumentalizacji migracji, w szczególności w kontekście stosowania inżynierii przymusowej migracji przez Białoruś. Równolegle, współpraca polsko-czeska powinna obejmować dobre praktyki integracji społecznej Ukraińców oraz rozwój programów odpowiedniej alokacji pomocy humanitarnej.

Wpływ gospodarczy kryzysu uchodźczego w Czechach jest generalnie pozytywny, ponieważ wielu Ukraińców w wieku produkcyjnym posiada wysokie kwalifikacje rynkowe i podejmuje aktywność zawodową. Pomimo faktu, że występuje istotny przyrost wpływów podatkowych, generowanych przez pracujących uchodźców w Czechach, wielu Ukraińców nie jest zatrudnianych na stanowiskach odpowiadających ich kompetencjom rynkowym, co hamuje rozwój gospodarczy. Jednakże, większość sektorów rynku czeskiego i polskiego należy uznać za perspektywiczne co do kontynuacji i pogłębiania współpracy. Najistotniejszymi branżami nadal będzie przemysł meblarski, energetyczny, petrochemiczny, produkcja pojazdów drogowych i kolejowych, sprzętu elektrycznego, maszyn rolniczych, ale również sektory przemysłu odzieżowego, kosmetycznego czy IT. Rekomendowany jest rozwój infrastruktury transportowej, energetycznej, cyfryzacji i modernizacji przemysłu a także mieszkalnictwa. Szczególnie istotna jest poprawa relacji politycznych, osłabiających konflikty na tle gospodarczym, czego przykładem jest skarga Czech do Trybunał Sprawiedliwości UE, dotycząca kopalni węgla brunatnego w Turowie. Wyzwaniem jest wzajemna dyskryminacja towarów i usług, pochodzących z państwa sąsiedzkiego przy jednoczesnym ignorowaniu zagrożeń przejścia rynków, wynikających z innych źródeł.

Pomimo faktu, że Polska i Czechy były państwami silniej zależnymi od importu ropy z Rosji niż średnia unijna w czasie wybuchu kryzysu energetycznego, Polska była bardziej elastyczna w zakresie dywersyfikacji dostaw z uwagi na dostęp do morza. Sytuacja tworzy szansę dla Polski do odgrywania roli pośrednika zaopatrzenia Republiki Czeskiej, Słowacji i Węgier w paliwa płynne, poprzez budowę infrastruktury konkurencyjnej względem rurociągu Družba. Działalność na rzecz rozwoju bezpieczeństwa energetycznego w regionie pozwala na ekspansję i wzmocnienie pozycji ORLEN-u, w szczególności poprzez wspólne przedsięwzięcia nawiązywane w celu budowy sieci stacji paliw niezależnych od wpływów rosyjskich. Rozwój współpracy w zakresie infrastruktury elektrycznej oraz produkcji prądu także tworzy pole zacieśniania współpracy w obliczu możliwości występowania black-outów. Jednakże, funkcjonowanie kopalni węgla brunatnego w Bełchatowie i w Bogatyni tworzy przestrzeń potencjalnych konfliktów. Przed Polską stoją wielkie wyzwania, związane z transformacją energetyczną, która musi być przeprowadzona biorąc pod uwagę ceny energii, dostępność ekonomiczną dla obywateli, bezpieczeństwo energetyczne w tym zapewnienie ciągłości i płynności dostaw energii, pozyskiwanie nowych technologii produkcji energii. Wyzwaniem jest także zmniejszenie energochłonności przemysłu, zwiększenie efektywności wykorzystania energii, zapewnienie ochrony grup społecznych wycofywanych z zatrudnienia w związku z transformacją energetyczną a także zabezpieczenie środowiska przed negatywnymi skutkami antropopresji.

Europa jest bardziej narażona na ponowny wzrost cen energii i żywności niż inne rozwinięte gospodarki, w tym Stany Zjednoczone Ameryki. W związku z tym, transformacja energetyczna Polski musi dokonać się w dobrosąsiedzkich stosunkach z państwami i społeczeństwami Europy Środkowo-Wschodniej. Czechy stanowią nie tylko źródło dobrych praktyk, dotyczących rozwoju siłowni jądrowych, ale także budowy przemysłu zbrojeniowego.

Spektakularny sukces czeskiego przemysłu zbrojeniowego w zakresie produkcji broni palnej skłania ku refleksji nad jego źródłami. Przede wszystkim, zdolność do wykorzystania technologii wojskowych do tworzenia konkurencyjnych produktów na rynki cywilne stanowi o przewadze czeskiego przemysłu zbrojeniowego nad praktycznie wszystkimi sektorami zbrojeniowymi państw Inicjatywy Trójmorza, w tym Polski. Ponadto, nacisk na utrzymywanie zdolności produkcyjnych możliwie całkowicie zaspokajających zapotrzebowanie na broń, amunicję i akcesoria dla sił zbrojnych i służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, wraz z tworzeniem systemu edukacji, dostarczającej na rynek pracy kadrę wykwalifikowaną technicznie, stanowi trwały fundament dalszego rozwoju czeskiego przemysłu zbrojeniowego. Szczególnie istotnym czynnikiem jest podtrzymywanie patriotyzmu gospodarczego a także dbałość o kulturę cywilnego dostępu do broni palnej. Warto podkreślić, że poprzez wykorzystanie istniejącej infrastruktury strzelnic cywilnych, Czesi sfinansowali ukraińskim wolontariuszom szkolenia strzelectwa obronnego i bojowego a także kursy pierwszej pomocy medycznej. Równolegle, kilka tysięcy uchodźców z Ukrainy zasiliło produkcję czeskiego przemysłu zbrojeniowego, co będzie istotne także w kontekście migracji Ukraińców po zakończeniu wojny rosyjsko-ukraińskiej i wysiłków wielu państw na rzecz odbudowy Ukrainy.

Podjęcie Czech do współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej i Inicjatywy Trójmorza w ciągu ostatnich dwóch dekad charakteryzuje się pragmatyzmem i ostrożnością. Wynika to z obaw Czech, związanych z postrzeganym ryzykiem wykorzystania platform regionalnej współpracy do realizacji działalności politycznej sprzecznej z celami Unii Europejskiej oraz wykluczenia lub minimalizowania Niemiec w procesie decyzyjnym, dotyczącym regionu. Bilateralne stosunki polsko-czeskie zawsze były obarczone pewnym stopniem konfliktogenności, która współcześnie występuje między innymi na rynkach produktów rolnych i żywności. Relacje z Polską tradycyjnie postrzegane są przez Czechów jako strategiczne partnerstwo, jednak w dobie agresji rosyjskiej wymierzonej w Ukrainę, znaczenie relacji polsko-czeskich wzrosło.

Nowy rząd czeski podejmuje wysiłki w celu rozwinięcia odmiennej, bardziej przychylniej Brukseli strategii współpracy w Grupie Wyszehradzkiej. Pogorszenie się stosunków w V4 wynika przede wszystkim z odmiennego nastawienia Węgier względem wojny rosyjsko-ukraińskiej. Sygnały płynące od rządu Republiki Czeskiej wskazują na zainteresowanie dialogiem i dążeniem do realizacji czeskich i wspólnych interesów, jednakże, zarówno Grupa Wyszehradzka jak i Inicjatywa Trójmorza nie stanowią podstawowych przestrzeni ich realizacji. Grupa Wyszehradzka jest postrzegana przez Czechów jako produktywna przestrzeń współpracy regionalnej w przeszłości. Współczesne doświadczenie kontrastujących pozycji Węgier i Polski w kwestii wojny na Ukrainie czy polityki unijnej stanowi wyzwanie dla strony czeskiej. Czeska Prezydencja w Grupie Wyszehradzkiej opiera się o trzy filary: bezpieczne i rozwinięte społeczeństwo, innowacyjna i wewnętrznie połączona gospodarka, wsparcie dla Ukrainy. W szczególności, przestrzenią do facylitacji dialogu i rozwoju współpracy w politykach zagranicznych Polski i Czech jest współpraca w zakresie zwalczania nielegalnej migracji, z uwzględnieniem nacisków obu państw na poziomie unijnych dla potrzeb implementacji najlepszych praktyk zapobiegania nielegalnego przekraczania granic Unii Europejskiej. Jednocześnie, Republika Czeska pozycjonuje się jako państwo prowadzące demokratyczną i liberalną politykę także w Grupie Wyszehradzkiej, bez względu na naciski Polski czy Węgier. Szansą na rozwój współpracy w ramach Inicjatywy Trójmorza, będącej rozpoznawalną przez mniej niż 10% czeskiego społeczeństwa, jest budowa wspólnych przedsięwzięć na rzecz zwiększania autonomii strategicznej i współpracy na polu rozwoju przemysłu zbrojeniowego państw regionu.

PL-CZ

FORUM

2023

**Ministry of Foreign Affairs
Republic of Poland**

Zadanie dofinansowane ze środków
Ministerstwa Spraw Zagranicznych
Rzeczypospolitej Polskiej w ramach konkursu
grantowego Forum Polsko-Czeskie 2023.